

Kaderbrief 2025-2029

In bewerking

Inhoudsopgave

1 Voorwoord	3
2 Financiële samenvatting	7
3 Kaders programma's	15
3.1 Bestuur en dienstverlening	16
3.1.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	17
3.1.2 Financiële ontwikkelingen	18
3.2 Veiligheid	20
3.2.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	21
3.2.2 Financiële ontwikkelingen	22
3.3 Economie	24
3.3.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	25
3.3.2 Financiële ontwikkelingen	27
3.4 Mobiliteit	30
3.4.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	31
3.4.2 Financiële ontwikkelingen	32
3.5 Omgevingskwaliteit	36
3.5.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	37
3.5.2 Financiële ontwikkelingen	38
3.6 Stedelijke ontwikkeling	44
3.6.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	45
3.6.2 Financiële ontwikkelingen	46
3.7 Jeugd en onderwijs	52
3.7.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	53
3.7.2 Financiële ontwikkelingen	54
3.8 Cultuur, sport en recreatie	56
3.8.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	57
3.8.2 Financiële ontwikkelingen	58
3.9 Maatschappelijke ondersteuning	62
3.9.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	63
3.9.2 Financiële ontwikkelingen	64
3.10 Werk en inkomen	68
3.10.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	69
3.10.2 Financiële ontwikkelingen	70
3.11 Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien	72
3.11.1 Wijzigingen indeling programmabegroting	72
3.11.2 Financiële ontwikkelingen	73
4 Uitgangspunten meerjarenbegroting	79
4.1 Algemene uitgangspunten	79
4.2 Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen	79
4.3 Ontwikkeling areaal	82
4.4 Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds	84
4.5 Ontwikkeling kapitaallasten	86
5 Bijlagen	91
5.1 Totaaloverzicht autonoom	91
5.2 Totaaloverzicht mee- en tegenvallers	91
5.3 Totaaloverzicht nieuw beleid	94
5.4 Totaaloverzicht bijsturing	97
5.5 Totaaloverzicht budgettair neutraal	97
5.6 Totaaloverzicht per programma	98
5.7 Reserve parkeren (auto en fiets)	105

Hoofdstuk 1

1 Voorwoord

Voor u ligt de Kaderbrief 2025-2029, waarin we de belangrijkste financiële en inhoudelijke uitgangspunten voor de komende jaren vastleggen. Het document is opgesteld door het college van burgemeester en wethouders en biedt een solide basis voor de toekomst. Samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties werken we aan een fijne en leefbare stad. We doen dat volgens de afspraken uit het Beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' 2022-2026.

Financiën in balans

In deze kaderbrief presenteren we een sluitende meerjarenbegroting. We zijn trots dat het is gelukt de financiën in balans te houden. Zeker in een tijd waarin de gemeentefinanciën onder druk staan en de toekomst onzeker is. We hanteren een financieel behoedzame koers, waarbij we ruimte houden in de begroting om mogelijke tegenvallers op te vangen. In de financiële samenvatting leest u hier meer over, evenals de keuzes die we in deze kaderbrief maken.

Ontwikkelingen

We leven in onrustige tijden. Mondiale en nationale ontwikkelingen hebben invloed op onze stad. Onze omgeving is voortdurend in beweging, en we merken dat mensen zich zorgen maken. Dit zien we terug in de toename van het aantal demonstraties in Leiden. Soms leiden deze ontwikkelingen tot verdeeldheid, maar in onze stad blijven we elkaar opzoeken. Er is ruimte voor debat, verschillende meningen en mensen luisteren echt naar elkaar. Dit is niet vanzelfsprekend, en daarom moeten we dit koesteren. Het zorgt voor stabiliteit en verbondenheid in Leiden. We blijven ons met overtuiging inzetten voor onze democratische waarden binnen de kaders van de rechtstaat. Ze vormen de basis van onze samenleving en verdienen blijvende aandacht.

Samen bouwen aan een leefbare stad

Het college is bezig met het laatste jaar van deze bestuursperiode. We zetten onze plannen voort en maken ons sterk voor de leefbaarheid van Leiden; één van de belangrijkste speerpunten van dit college. Tegelijkertijd zorgen we dat de begroting goed wordt overgedragen aan het nieuwe college. Op 18 maart 2026 kiest Leiden een nieuw stadsbestuur. In deze kaderbrief leggen we de basis voor een toekomstbestendige begroting, zowel voor nu als voor de komende jaren.

De leefbare stad is een leidraad voor dit college. We werken verder aan een sociaal, groen, duurzaam en ondernemend Leiden. We maken ons sterk voor meer betaalbare woningen, een gezonde leefomgeving en initiatieven die bijdragen aan een inclusieve samenleving. Het jaar 2025 is extra bijzonder voor Leiden: we zijn dan dé Nationale Onderwijsstad. Dit is een mooie erkenning voor onze rol als toonaangevende kennisstad en het toenemende belang van onze regionale kenniseconomie.

We pakken de uitdagingen van deze tijd aan. Daarvoor hebben we slimme keuzes en goede plannen nodig. Soms gaat het om grote projecten, zoals de herinrichting van het Stationsgebied of de aanleg van een regionaal warmtenet. Maar ook de kleine initiatieven maken een verschil voor de stad en onze inwoners, zoals het vergroenen van een schoolplein of het steunen van een gezin in nood. Alles draagt bij aan het grotere geheel, waarbij we streven naar een goede balans.

We hebben in deze kaderbrief de volgende keuzes gemaakt:

- We verwerken de bijsturingsopgave voor de jeugdhulp in de begroting.
- We investeren in de stabiliteit en veiligheid van onze informatievoorziening en digitale omgeving, waarmee we de basis op orde brengen en weerbaarder worden.
- We lossen knelpunten op in de exploitatie van onze sportaccommodaties en bij de Lakenhal.
- We geven een impuls aan het verbeteren van de verkeersveiligheid in onze stad.
- We brengen de projecten verder die in deze raadsperiode zijn opgepakt. We maken onder meer geld vrij voor de volgende projecten:
 - Muziekschool
 - Buurt- en Sportpark Cronesteinkade
 - Station Leiden Centraal
- We stellen de kaders op voor een toekomstbestendige begroting, nemen de belangrijke besluiten die nodig zijn voor Leiden en laten de ambtelijke organisatie meegroeien met de opgaven voor de stad.

Drie belangrijke thema's

In dit voorwoord staan drie thema's centraal:

1. Leiden als duurzame en inclusieve stad
2. Leiden als sociale en gezonde stad
3. Leiden als internationale stad van kennis en cultuur

1. Duurzame en inclusieve stad

We blijven werken aan een stad waar het prettig wonen, werken en ontspannen is – nu én in de toekomst. We zetten ons in voor een duurzame, inclusieve en toegankelijke stad. We vergroenen Leiden, breiden energienetwerken uit en bouwen nieuwe woningen. Dit gaat in Leiden voorspoedig, mede dankzij de inzet van het krediet prijsstijgingen woningbouw en dankzij het parkeerbeleid. Het parkeerbeleid stelt corporaties en ontwikkelaars in staat om parkeeroplossingen te vinden bij het bouwen van woningen. Hierdoor blijft woningbouw financieel haalbaar en kunnen we meer betaalbare woningen bouwen. Dit geldt voor 3.450 reeds gerealiseerde of in aanbouw zijnde woningen sinds 2021. Daarnaast geldt dit voor nog eens ruim 10.000 woningen die nu in ontwikkeling zijn. Dit op een wijze die parkeeroverlast in de openbare ruimte voorkomt en zelfs ruimte biedt voor vergroening. Zo bouwen we aan gemeenschappen in toekomstbestendige wijken. We hebben als doel om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn.

Deze ontwikkelingen staan niet op zichzelf, maar pakken we in samenhang op. Zo worden grote woningbouwprojecten gepland in de buurt van hoogwaardig openbaar vervoer, zodat nieuwe bewoners een goed alternatief hebben voor de auto. Bij rioolvervangingen richten we gelijktijdig de wijk klimaatbestendiger en groener in en versterken we de biodiversiteit. Bovendien reserveren we in de ondergrond ruimte voor een toekomstig warmtenet.

Leiden is een dichtbevolkte stad. Daarom is het belangrijk dat we ruimte-efficiënt en duurzaam blijven inrichten. We willen de gevolgen van klimaatverandering opvangen, voorzieningen toevoegen, schonere lucht en meer verkeersveiligheid. Dit vraagt om zowel grote als kleine investeringen. In deze kaderbrief vindt u drie belangrijke voorstellen: Knooppunt Leiden Centraal, de aanpak netcongestie en de doorstroommakelaar.

Knooppunt Leiden Centraal

De ontwikkeling van Knooppunt Leiden Centraal is cruciaal voor de stad. Het is dé impuls die Leiden nodig heeft in het belang van de hele regio. Het draagt bij aan onze kernopgaven op gebied van woningbouw, duurzame bereikbaarheid en de economische ontwikkeling van de regio. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van het Leiden Bio Science Park en alle aanverwante kennisclusters die in onze regio te vinden zijn. Voor deze grote en belangrijke ontwikkeling is een strategische reservering opgenomen in deze kaderbrief. Naar verwachting wordt dit najaar gekozen voor een voorkeursalternatief van de MIRT-verkenning.

Aanpak netcongestie

Het elektriciteitsnetwerk heeft te weinig transportcapaciteit. Dit belemmert onze duurzaamheids- en bouwambities, zoals het aansluiten van nieuwe woningen en bedrijven en het gasvrij maken van gebouwen. We moeten het elektriciteitsnet uitbreiden en zoeken naar slimme oplossingen, zoals buurtbatterijen en betere verdeling van het energieverbruik. Daarom stellen we voor om de komende drie jaar jaarlijks € 700.000 te reserveren voor deze opgave.

Doorstroommakelaar

Naar aanleiding van het succes van de doorstroommakelaar voor sociale huur willen we deze inzet structureel maken. Ook zetten we een doorstroommakelaar voor de overige vormen van huur en koop op. Ouderen die in een grote (een)gezinswoning wonen, willen vaak best kleiner en passender wonen. Veelal kennen zij de mogelijkheden niet of hebben zij een beetje hulp nodig. Dit sluit aan bij de ambities rond langer zelfstandig wonen voor ouderen en doorstroming; er ontstaat meer ruimte voor gezinnen en de bestaande bouw wordt beter benut.

De komende tijd werken we onder meer aan het volgende:

- We blijven bouwen: de ambitie uit het beleidsakkoord om tot 2030 in totaal 8.800 woningen en 2.700 studentenwoningen aan de stad toe te voegen is nog steeds realistisch. Ondanks een dip in opleveringen in 2025 en 2026, vanwege de verslechterde marktomstandigheden in de jaren daarvoor, groeit Leiden tot 2030 met gemiddeld zo'n 1.300 woonadressen per jaar.
- We zetten in op de realisatie van bijzondere woonconcepten, gericht op de doorstroming, om ook de bestaande voorraad woningen beter te benutten.
- We verbeteren de verkeersveiligheid, vooral voor voetgangers en fietsers, door infrastructuur aan te passen, gedrag te beïnvloeden en handhaving te versterken.
- We zetten concrete stappen in de warmtetransitie, zoals het voorbereiden van een warmtenet in Leiden-Zuidwest en het oprichten van een regionaal, publiek warmtebedrijf.

- We vergroenen de stad als voorbereiding op toekomstige verdichting en om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. We doen dit aan de hand van het Groenblauwe raamwerk en werken verder aan het PanoramaPark en het Singelpark.
- We blijven investeren in duurzame wijkvernieuwingen zoals in de Hoge Mors, Fortuinwijk, Meerburg en Merenwijk waarbij het riool wordt vervangen en de buitenruimte klimaatadaptief en veiliger wordt ingericht.

2. Sociale en gezonde stad

In Leiden geloven we in een samenleving waarin iedereen telt en iedereen mee kan doen, ongeacht afkomst, overtuiging of achtergrond. De komende periode zetten we ons in om de gezondheid, gelijke kansen en bestaanszekerheid van onze inwoners te verbeteren. We volgen daarbij de Visie Sociaal Domein (RV 19.0029) en investeren in een stad waarin mensen elkaar vinden, ondersteunen en zich thuis voelen. Samen bouwen we aan een gezonde, sterke en verbonden gemeenschap voor alle Leidenaren.

De komende tijd werken we onder meer aan het volgende:

- We voeren de adviezen van de Taskforce Jeugdhulp uit. Dit betekent dat we de lokale en regionale ondersteuning versterken. Ook onderzoeken we hoe we wijkteams in de toekomst het beste kunnen organiseren en stellen we een programmadirecteur aan.
- Leiden is in 2025 Nationale Onderwijsstad. Dat viëren we met allerlei activiteiten en ontmoetingen binnen het Leidse onderwijs.
- We leggen een nieuw multifunctioneel sportveld aan in Buurtpark Cronesteinkade. Dit park verbindt het Singelpark met het PanoramaPark.
- We helpen bij het vinden van oplossingen voor huisvestingsproblemen van huisartsen in Leiden.
- We pakken gezondheidsverschillen aan en zetten in op preventie. Dit doen we onder andere met het nieuwe beleidskader Sport, Gezondheid, Spelen & Bewegen. Ook het PanoramaPark draagt bij aan een gezonde, groene en actieve leefomgeving.
- We helpen organisaties die zorgen voor een sterke sociale basis, zoals het Sociaal Wijkteam, met een financiële bijdrage.
- Tot en met 2028 intensiveren we de opvang en begeleiding van uitgeprocedeerde asielzoekers en migranten, ongeacht hun verblijfsstatus.
- We zorgen ervoor dat wonen, zorg en welzijn goed op elkaar aansluiten binnen de Leidse visie.
- Met de Sleutelpas kunnen inwoners met korting of gratis deelnemen aan culturele, sportieve en recreatieve activiteiten.
- We investeren in een goed huisvestingsplan voor het onderwijs.
- Het Regionaal Werkcentrum Holland Rijnland wordt geopend. Iedereen die aan het werk wil is daar welkom. Daarnaast bereiden we ons voor op de nieuwe Participatiewet In Balans.
- We werken aan het armoedebeleid en ondersteunen inwoners die dat nodig hebben.
- Het programma Leiden Inclusief wordt structureel verankerd in de organisatie.
- We doen vervolgonderzoek naar het koloniaal verleden en werken met experts aan een monument dat herinnert aan het slavernijverleden.

Bijsturing in het sociaal domein

In het sociaal domein zijn de afgelopen jaren de tekorten opgelopen tot € 7,9 miljoen. Dit bedrag stond als bezuiniging op de specialistische jeugdhulp in onze begroting. De Taskforce Jeugdhulp heeft onderzoek laten doen naar mogelijke oplossingen om de tekorten op te lossen. Daaruit kwamen maatregelen die € 2,2 miljoen besparing opleveren, waarvoor eerst € 1,2 miljoen investering nodig is. Dit is niet genoeg om het tekort op te lossen. We stellen voor de taakstelling te schrappen voor zover deze niet met maatregelen kan worden ingevuld en deels op te vangen vanuit de behoedzaamheidsruimte.

Op de lange termijn willen we het aantal zware jeugdhulptrajecten verminderen door meer in te zetten op lichte voorzieningen. Daarnaast heeft het kabinet besloten om vanaf 2028 extra te bezuinigen op de specialistische jeugdhulp. Vanaf 2029 stellen we voor een hervorming van € 2,1 miljoen op te nemen en daar een structurele buffer voor aan te houden in de behoedzaamheidsruimte. Concrete maatregelen worden later bepaald, nadat de huidige plannen eerst zijn uitgevoerd.

3. Internationale stad van kennis en historische cultuur

Leiden is een stad met een rijke geschiedenis en veel internationale kennis. We werken aan een stad waar mensen graag wonen, werken, leren en ontspannen. Daarbij zoeken we steeds een goede balans tussen een fijne leefomgeving en een levendige stad. Samen met de regio pakken we grote uitdagingen aan, zoals het versterken van de economie, het verbeteren van de gezondheid en het verduurzamen van de stad. Bovendien kijken we actief naar kansen in Europa en daarbuiten om onze regio verder te versterken.

Een belangrijk besluit is de financiering van de muziekschool aan de Hazewindsteeg. In deze kaderbrief vindt u hiervoor een financieringsvoorstel, die we hieronder toelichten.

Financiering Muziekschool

De afgelopen jaren is onderzocht op welke wijze de muziekschool aan de Hazewindsteeg het beste vorm kan krijgen. Sinds 2022 weten we dat het samenbrengen van het bestaande programma uit het Muziekhuis aan de Middelstegracht en het Rapenburg niet past in deze muziekschool. Daarom hebben we het beoogde programma in samenwerking met de partners verkleind. Onderzoek toont aan dat nieuwbouw zonder kelderverdieping de beste en meest kostenefficiënte oplossing is. De kosten hiervoor zijn – ook na inzet van de verwachte verkoopopbrengsten van de gebouwen aan de Middelstegracht en het Rapenburg – hoger dan de reeds gereserveerde € 3,9 miljoen. In deze kaderbrief doen we een voorstel om de extra investeringen mogelijk te maken, zodat de plannen voor de muziekschool verder kunnen worden uitgewerkt en tot uitvoering komen.

De komende tijd werken we onder meer aan het volgende:

- De Leidse kenniseconomie is erg belangrijk voor de stad en de regio. Het Leiden Bio Science Park (LBSP) speelt hierin een grote rol. Met de verdere ontwikkeling van Economie071 en de regionale kenniseconomie, zoals het LBSP, NL Space Campus en Unmanned Valley, versterken we ons regionaal verdienvermogen en dragen we bij aan de toekomstige gezondheid, veiligheid en strategische autonomie van zowel Nederland als Europa.
- Lokale bedrijven zijn essentieel voor de stad en de kenniseconomie. We willen zorgen dat er genoeg ruimte is om te ondernemen. Daarom starten we een Ruimtelijke Ontwikkelmaatschappij Bedrijventerreinen en een fonds voor betaalbare werkruimte.
- Als kennisstad en Nationale Onderwijsstad maken we goed gebruik van de kennis die in Leiden aanwezig is. Zoals met het programma 'Leren met de Stad', waarin hbo-, mbo- en wo-studenten samen met inwoners en organisaties oplossingen bedenken.
- We hebben speciale aandacht voor studentenwelzijn. Meer dan de helft van de Leidse studenten ervaart stress of angstklachten. Samen met betrokken partijen zorgen we dat zij de juiste hulp krijgen.
- We investeren in cultuur. Er komt een nieuwe bibliotheek en een muziekschool. Daarmee beogen we meer mensen te bereiken, maar ook een meer diverse groep mensen. Ook starten we een nieuw subsidiestelsel en evalueren we de cultuurvisie van 2020: 'De Kracht van Cultuur'. Bij gebiedsontwikkelingen werken we aan kunst in de openbare ruimte.
- Met steun van het rijk blijven de cultuurcoaches actief in de wijken. Ook de cultuurcoach 'Kunst op recept' blijft bestaan. Dit draagt bij aan gelijke kansen en meer welzijn. In de binnenstad krijgen de december-evenementen, zoals de Sinterklaasintoct en de ijsbaan, een vaste financiële bijdrage.

Hoofdstuk 2

2 Financiële samenvatting

Voor gemeenten zijn het financieel weerbarstige tijden. We zijn er dan ook trots op dat het is gelukt om een in alle jaren reëel en structureel sluitende Kaderbrief voor te leggen. Dit is al lang geen gegeven meer voor gemeenten. Hiermee willen we de begroting op een goede manier overdragen aan het volgende college. Dit uit zich vooral ook in de inhoudelijke voorstellen die we doen. Zo zorgen we bijvoorbeeld voor een robuust onderbouwde financiële bijsturingsopgave in het sociaal domein, trekken we een been bij op informatiebeveiliging en privacy, brengen we de exploitatie van onze nieuwe sportaccommodaties en gemeentemuseum in balans en versterken op enkele belangrijke plekken onze organisatie. Dit zijn voorbeelden van belangrijke ingrepen die ervoor zorgen dat de gemeente met deze begroting haar ambities kan blijven waarmaken en haar dienstverlening op peil kan houden.

Tegelijkertijd willen we niet dat de stad in dit laatste jaar voor de verkiezingen stilvalt. Hoewel we op meerdere beleidsterreinen het aan de nieuwe raad laten om na de verkiezingen structurele accenten te leggen, kiezen we op andere beleidsterrein ervoor om de lijn die we in deze raadsperiode hebben ingezet door te zetten. Het gaat dan bijvoorbeeld om de randvoorwaarden voor de investeringen in knooppunt Leiden Centraal, het borgen van het programma Leiden Inclusief, de doorstroommakelaar en de investering in de Muziekschool. Ook zien we nu kansen om ontwikkelingen mee te nemen in lopende projecten zoals de ontdemping van het Kort Rapenburg. Vanuit de continuïteit van bestuur willen we ook in het laatste jaar voor de verkiezingen nadrukkelijk onze verantwoordelijkheid blijven nemen voor de ontwikkeling en opgaven van de stad.

In dit hoofdstuk lichten we eerst de context van deze kaderbrief toe. In paragraaf 2 verantwoorden we de financiële keuzes die we voorstellen en in paragraaf 3 laten we zien hoe de financiële positie van de gemeente er na deze keuzes naar verwachting uit ziet.

1. Context en uitgangspositie

Economische context

De economische omstandigheden zijn van invloed op de gemeentebegroting. Vooral de volgende ontwikkelingen zijn van belang:

- In de meest recente prognose in het [Centraal Economisch Plan 2025](#) verwacht het Centraal Planbureau (CPB) een gematigde economisch groei en afnemende inflatie. Hierbij plaatst het CPB wel de kanttekening dat door de grillige geopolitiek plotselinge schokken niet zijn uit te sluiten. De invloed van uitschieters door loon- en prijsontwikkeling is in deze kaderbrief kleiner dan de afgelopen jaren. Wel ontstaan knelpunten op de loonkostenontwikkeling binnen het sociaal domein doordat de CAO's binnen de zorg sterker zijn gestegen dan de gemeentelijke indexering. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het kabinet zijn in gesprek over het instellen van een aparte indexering in het Gemeentefonds voor zorg-gerelateerde gemeentetaken uit de Jeugdwet en Wmo. Hiermee moet op termijn de indexering beter gaan aansluiten op de kostenontwikkeling.
- De rente op langlopende geldleningen bedraagt op dit moment ongeveer 3,2%, iets hoger dan de ramingen bij de Programmabegroting 2025 (3,1%). In deze kaderbrief sluiten we de raming van de rentelasten hierop aan. Hoewel de rente sinds juni 2024 door het monetair beleid van de Europese Centrale Bank juist daalde, zagen we in de afgelopen periode sterke stijgingen en dalingen. Deze hingen samen met onrust op de kapitaalmarkt door het veranderde geopolitieke klimaat en dreiging van handelsoorlogen. Door de grote investeringsagenda heeft Leiden ook een grote financieringsbehoefte. Een duurzaam hogere rente betekent dat de gemeente ook structureel meer geld kwijt is voor het financieren van de investeringen. Bij iedere kaderbrief blijven we de renteontwikkeling nauwlettend volgen. Door het blijven hanteren van een reëel rentepercentage zorgen we ervoor dat we onze investeringen kunnen blijven financieren.
- De krapte op de arbeidsmarkt blijft groot. Niet alleen voor gemeente Leiden, maar ook voor gesubsidieerde partners, bouwers en leveranciers blijft het vinden van het juiste personeel ook de komende jaren nog een uitdaging. Daarnaast vormen het stikstofvraagstuk en de drukte op het elektriciteitsnet een uitdaging voor toekomstige ontwikkelactiviteiten in de stad.

Kabinetsbeleid Gemeentefonds

In de [Voorjaarsnota 2025](#) stelt het kabinet in de jaren 2025-2027 via het Gemeentefonds extra geld beschikbaar voor het gedeeltelijk dempen van het 'ravijnjaar' en als tegemoetkoming voor gestegen kosten jeugdhulp. Vanaf 2028 neemt het kabinet echter een stevige korting op in het Gemeentefonds, die gemeenten moeten opvangen door aanvullend te bezuinigen op de specialistische Jeugdhulp en het ramen van een eigen bijdrage

voor de jeugdhulp. Hiermee wordt het ravijnjaar in het Gemeentefonds niet duurzaam gedempt, maar verplaatst naar het jaar 2028 en naar de specialistische jeugdhulp. Gemeenten staan hiermee alsnog onverminderd voor de opgave om hun begrotingen duurzaam structureel sluitend te krijgen. Zie voor de verdere toelichting op het Gemeentefonds ook hoofdstuk 4.4. [Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds](#).

Financiële uitgangspositie voor deze kaderbrief

Bij de programmabegroting en kaderbrief gebruiken we een SWOT-model om in hoofdlijnen een beeld te geven van de sterke en zwakke eigenschappen van onze eigen begroting en balans. Ook laten we in dit model zien welke grootste kansen en bedreigingen in de omgeving van invloed kunnen zijn op de financiële positie van de gemeente. Op basis van de huidige meerjarenbegroting 2025-2028 schatten we de kansen en bedreigingen als volgt in:

	Voordelig	Nadelig
Intern ("hier en nu")	<i>Sterkte</i> a. Programmabegroting 2025-2028 geeft een structureel sluitend meerjarenbeeld; b. Naast <i>incidenteel</i> toereikend weerstandsvermogen ook <i>structurele</i> behoedzaamheidsruimte; c. Optimistische raming cashflow investeringen (valt jaarlijks mee); d. Reservering structurele begrotingsruimte voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld	<i>Zwakte</i> e. Openstaande taakstelling Jeugdhulp (deels afgedekt door behoedzaamheidsruimte); f. Relatief hoge OZB (m.n. niet-woningen) en kostendekkende riool- en afvalstoffenheffing. g. Grote Leidse investeringsagenda maakt de begroting gevoelig voor projectrisico's en renteontwikkeling.
Extern ("toekomst")	<i>Kans</i> h. Afgenomen inflatie kan leiden tot verdere renteverlaging ECB i. Economische groei na corona in 8-jaars gemiddelde BBP zorgt ook in jaren buiten meerjarenbeeld nog voor gunstige volumeontwikkeling AU.	<i>Bedreiging</i> j. Stagnatie woningbouw / bevolking i.r.t. maatstaven Gemeentefonds; k. Landelijk (kabinet) en mondiale onrust die voor onverwachte tegenvallers kunnen zorgen door bijvoorbeeld een recessie en stijgende inflatie en rente.

Voor de uitgangspositie van deze kaderbrief zijn de sterke en zwakke kanten van de Leidse begroting gelijk aan het beeld bij de [Programmabegroting 2025](#). De grote investeringsplanning geeft enerzijds risico's op projecttegenvallers en financieringslasten (g.), maar blijkt ook dusdanig behoudend (of: optimistisch) geraamd dat kapitaallasten bij afgelopen kaderbrieven steeds lager uitvielen (c.), waarbij het effect van investeringsambities buiten het meerjarenbeeld al in een stelpost in het laatste jaar is meegenomen (d.). Dit laatste is geen standaard begrotingswijze voor gemeenten maar een specifiek Leidse behoedzaamheidsmaatregel om ook op de lange termijn de lasten van het investeringsprogramma te kunnen dekken. Zie ook de toelichting in hoofdstuk 4.5 [Ontwikkeling kapitaallasten](#). De relatief hoge OZB voor niet-woningen maakt dat de politieke ruimte om hierop structurele knelpunten op te lossen kleiner is dan wanneer deze relatief laag zou zijn (f.). Het OZB-tarief voor woningen is regionaal gezien redelijk gemiddeld.

Aan kansen zien we dat inflatie is afgenomen en dat de ECB de rente heeft verlaagd (h.). Verdere daling van de rente schept met de omvang van de Leidse financieringsbehoefte aanzienlijke ruimte. Tegelijkertijd zien we dat onrust in de wereld door bijvoorbeeld (handels)oorlogen de rente weer kan opstuwten (k.). Dit blijft hierdoor een onzekere post.

Op de algemene dekkingsmiddelen blijft de ontwikkeling van de algemene uitkering afhankelijk van het daadwerkelijk realiseren van de geplande groei van het aantal woningen en bevolkingsomvang (zie ook hoofdstuk 4.4. [Ontwikkeling areaal](#)). Door de nieuwe systematiek van volumegroei van het Gemeentefonds (8-jaars voortschrijdend gemiddelde) werkt de economische groei na de coronaperiode ook buiten het meerjarenbeeld nog een paar jaar door (i.). Dit is een kans. Hiertegenover staat het risico van een onvoorspelbaar kabinetsbeleid en een economische recessie die ook weer 8 jaar doorwerkt in het Gemeentefonds (k.).

2. Financiële beleidskeuzes

In deze kaderbrief stellen we de raad ten opzichte van de Programmabegroting 2025 de onderstaande wijzigingen voor:

Wijzigingen kaderbrief per categorie

In € 1.000 (- = voordeel)	2025	2026	2027	2028	2029
1. Autonoom	-5.152	-9.174	-10.302	-4.839	-10.586
B	-5.152	-9.174	-10.302	-4.839	-10.586
2. Mee/Tegenvaller	5.691	1.418	577	-1.598	-609
L	8.297	3.704	1.721	-1.731	-742
B	-2.606	-2.286	-1.144	133	133
3. Nieuwe uitgave	1.837	8.754	7.355	6.739	6.334
L	3.052	10.549	8.864	12.915	31.372
B	-1.214	-1.795	-1.509	-6.177	-25.038
4. Budgettair neutraal	0	0	0	0	0
L	174	702	-3	36	36
B	-174	-702	3	-36	-36
5. Bijsturing	691	-1.495	-1.495	-3.195	-3.633
L	691	-1.495	-1.495	-1.495	16.005
B				-1.700	-19.638
Saldo voor verrekenning met concernreserve	3.067	-496	-3.865	-2.894	-8.494
Verrekening concernreserve (bijsturing)	-3.067	496	3.865	2.894	8.494
Saldo kaderbrief	0	0	0	0	0

Hierin is een aantal grote lijnen te trekken:

1. De **autonome ontwikkeling** betreft geheel de bijstelling van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Hierdoor treden in het hele meerjarenbeeld meevallers op. Zie voor uitgebreide toelichting hoofdstuk [4.4. Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds](#).
2. Onder **mee- en tegenvallers** staan financiële ontwikkelingen die samenhangen met de uitvoering van het huidige beleid. De grootste ontwikkelingen binnen dit beleidsveld zijn:
 - a. De actualisatie van de kasstromen binnen het investeringsprogramma geeft in alle jaren vrijval aan kapitaallasten doordat uitgaven in de tijd naar achter schuiven. Als gevolg hiervan neemt ook de stelpost voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld toe. Zie voor verdere analyse [hoofdstuk 4.5. Ontwikkeling kapitaallasten](#). Als gevolg hiervan treden ook in de eerste jaren voordelen op binnen de financieringsfunctie. Deze voordelen vallen aan het eind van het meerjarenbeeld weg door de gestegen rente en financieringsbehoefte uit nieuwe investeringen.
 - b. In deze kaderbrief wordt de taakstelling sociaal domein in lijn gebracht met de uitkomsten van de bestuurlijke Taskforce jeugdhulp en het advies KokxDeVoogd. Zie verderop de passage over de financiën sociaal domein en de toelichting op de financiële wijzigingen binnen [programma 7 Jeugd en onderwijs](#).
 - c. De loon- en prijsontwikkeling wijkt op een aantal beleidsterreinen af van de gemeentelijke indexering. De grootste wijzigingen hierbinnen zijn sociaal domein (in totaal € 1,7 mln. structureel voor Wmo, sociaal wijkteams en de Sterke Sociale Basis) en bijstellen van inkomsten en uitgaven binnen de vastgoedexploitatie. Onder de categorie bijsturing zetten we de ruimte op de stelpost indexering in om deze tegenvallers deels op te vangen.
 - d. In de exploitatie van de nieuwe gemeentelijke sportaccommodaties, museum De Lakenhal en de kinderboerderij zijn kosten en opbrengsten in de meerjarenbegroting niet in evenwicht. Hierop wordt in deze kaderbrief bijgestuurd.
 - e. In navolging van de oproep door de bestuurlijke werkgroep financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen hebben Holland Rijnland, Hecht en de Omgevingsdienst West Holland een bezuiniging doorgevoerd van in totaal € 572.000 structureel.

De overige 'losse' mee- en tegenvallers staan toegelicht bij de diverse begrotingsprogramma's.
3. De **'nieuwe uitgaven'** zijn voorstellen om nieuwe activiteiten op te pakken of het kwaliteitsniveau van bestaande activiteiten te verhogen.
 - a. Versterking van de organisatie om de gemeentelijke taken en ambities op een verantwoorde manier uit te kunnen voeren. Meest in het oog springend is de investering in Informatiebeveiliging en Privacy (€ 1,6 miljoen structureel) maar ook het (al dan niet tijdelijk) versterken van verschillende functies (bijvoorbeeld beleids capaciteit op dierenwelzijn en cultuur, juristen en menskracht voor aanpak netcongestie). Hiermee maken we de organisatie passend op onze politieke ambities en scheppen randvoorwaarden voor een goede dienstverlening.
 - b. Besluit tot enkele investeringsbeslissingen waarvan de grootsten het beschikbaar stellen van budgettaire ruimte voor een extra bijdrage aan Leiden Centraal (€ 1,2 mln. structureel vanaf 2029 met

aanvullende inzet van reserve grondexploitatie en reserve parkeren), Muziekschool (€ 11,2 mln. investering), Ontdampen en doorvaarbaar maken Kort Rapenburg (€ 12,5 mln. investering) en buurtpark Cronesteinkade (€ 7 mln.). Daarnaast ook investeringsbeslissingen rondom bijvoorbeeld Impuls verkeersveiligheid of projecten voor onderwijshuisvesting.

- c. In overleg met de raadsfracties is een voorstel opgesteld voor versterking van de fractieondersteuning met € 450.000 structureel vanaf 2026. Ons college ziet de wens van de raad en is tegelijk terughoudend om dit voorstel in deze vorm en omvang te omarmen. Het heeft naar oordeel van het college het risico in zich dat het op meerdere fronten werkdrukverhogend zou kunnen werken in plaats van werkdrukverlagend. We laten dit daarom aan de politieke afweging van de raad. Om de raad te faciliteren, verhogen we de post behoedzaamheidsbudget in de algemene middelen met de in het voorstel gevraagde structurele ruimte. De raad kan deze ruimte bij een eventueel amendement op de kaderbrief betrekken.

Bij de verschillende programma's staan nog meerdere 'losse' nieuwe uitgaven toegelicht.

4. Bij de **budgetneutrale wijzigingen** worden hogere lasten opgevangen door hogere baten en omgekeerd. Hierbij gaat het om een klein aantal wijzigingen waarbij beschikbaar budget wordt geraamd.
5. Onder **bijsturing** staan maatregelen om tot een sluitende begroting te komen. Dit betreft het inzetten van het restant van de structurele stelpost indexering voor de begroting 2025 (€ 1,7 mln.) voor het opvangen van diverse nadelen door loon- en prijsontwikkeling. Ook ramen we de eigen bijdrage jeugdhulp vanaf 2028 (zie verderop passage over financiën sociaal domein). Van de incidentele ruimte die in het meerjarenbeeld ontstaat zetten we € 17,5 miljoen in via de reserve afschrijvingen investeringen om het structurele beeld met € 437.500 te verbeteren. We stellen tot slot voor om € 2,3 miljoen te storten in de reserve sociaal domein om het vrij besteedbare deel op de gewenste risicobuffer van € 5 miljoen te brengen en voeren een aanvullende taakstelling op van € 2,1 miljoen op de specialistische jeugdhulp vanaf 2029 met hiertegenover een even grote verhoging van de behoedzaamheidsruimte.

Het saldo van alle voorgestelde wijzigingen verrekenen we met de concernreserve. Het bovenstaande overzicht geeft op hoofdlijnen de grootste ontwikkelingen binnen de verschillende categorieën weer. Dit is nadrukkelijk geen uitputtend overzicht. Aanvullend staan binnen de diverse programma's in deze kaderbrief kleinere voorstellen om de begroting aan te passen. Dit zijn allemaal belangrijke ingrepen die ervoor zorgen we de dienstverlening op peil kunnen houden en onze ambities kunnen blijven waarmaken.

Financiën sociaal domein

Vanuit de afspraken in het beleidsakkoord geven we de financiële sturing op onze sociaal domein-taken vorm op basis van het 'financieel hek': overschotten kunnen hierbinnen worden ingezet voor kwaliteitsimpulsen en tekorten moeten binnen deze taken worden opgevangen door bezuinigingen. Bij de vorige kaderbrief 2024-2028 werd op basis van deze afspraken nog een structurele bezuiniging ingevuld van € 2,3 miljoen. Bij deze kaderbrief komen twee belangrijke ontwikkelingen in beeld:

- Bij de Programmabegroting 2025 parkeerden wij het tot € 7,9 miljoen opgelopen tekort binnen het sociaal domein als taakstelling op de specialistische jeugdhulp in afwachting van de resultaten van de bestuurlijke Taskforce en het onderzoek KokxDeVoogd. Omdat de uitkomsten van dit onderzoek onzeker waren verhoogden we hiertegenover ook de behoedzaamheidsruimte. De uitkomsten van de Taskforce laten zien dat bijsturing op de jeugdhulp binnen het bereik van het huidig meerjarenbeeld een besparing van € 2,2 miljoen zou kunnen opleveren, maar gelijktijdig ook verdere investeringen vraagt. Hiermee ontbreekt een onderbouwing om de taakstelling van € 7,9 miljoen binnen dit meerjarenbeeld te handhaven.
- De Voorjaarsnota 2025 van het kabinet plaatst een aanvullende uitdaging binnen het sociaal domein. Weliswaar werden in de jaren 2025-2027 extra middelen aan het Gemeentefonds toegevoegd als compensatie voor gestegen kosten jeugdhulp, maar voor 2028 en verder boekte het kabinet een *aanvullende* taakstelling in die voor Leiden neerkomt op € 2,7 miljoen. Voor ongeveer € 1,7 miljoen moet deze volgens het kabinet worden ingevuld door het heffen van een eigen bijdrage, maar voor het overige deel reikt het kabinet geen wezenlijke nieuwe instrumenten aan.

Het zou geen reëel structureel meerjarenbeeld opleveren als we de structurele taakstelling uit de begroting 2025 en de aanvullende taakstelling uit de Voorjaarsnota 2025 één-op-één naar de specialistische jeugdhulp zouden vertalen. Ook vinden we het onwenselijk om binnen het sociaal domein te bezuinigen op de Sterke Sociale Basis, re-integratie of het armoedebeleid, omdat deze voorzieningen vanuit onze visie op het sociaal domein randvoorwaardelijk zijn om inwoners te laten participeren zodat de gemeente vooral faciliteert en hulp zo snel en zo licht mogelijk kan inzetten.

Om tot een reëel en structureel sluitend meerjarenbeeld te komen stellen we daarom voor om de structurele ruimte binnen het 'hek' uit te breiden. Tegelijkertijd willen we de extra opgave die de rijksoverheid ons oplegt in onze begroting zichtbaar houden. Ook willen we op de lange termijn verder blijven bijsturen op de specialistische jeugdhulp. Daarom stellen we in deze kaderbrief ten aanzien van de taakstelling concreet voor:

1. Om de taakstelling op de specialistische jeugdhulp in lijn te brengen met de uitkomsten van de bestuurlijke Taskforce (onderzoek KokxDeVoogd) en de hiervoor noodzakelijke extra budgetten voor het onder meer het versterken van de toegang te ramen. Het restant van de oude taakstelling boeken we af. Als gedeeltelijke

dekking hiervan zetten we de daartoe bij de Programmabegroting 2025 gelabelde behoedzaamheidsruimte volledig in. Het restant nadeel van € 1,1 miljoen is onderdeel van het saldo van deze kaderbrief.

2. We ramen de vanaf 2028 de in de Voorjaarsnota 2025 veronderstelde extra baat van € 1,7 miljoen uit een eigen bijdrage jeugdhulp.
3. Omdat we de komende vier jaar aan de slag gaan met de implementatie van de uitkomsten van de Taskforce, ramen we pas in het laatste jaar een aanvullende bijsturingsambitie van € 2,1 miljoen. Hiermee geven we enerzijds uitdrukking aan onze ambitie om te blijven sturen op de inzet van het voorliggend veld en beperking van de specialistische jeugdhulp. Anderzijds houden we zo de extra opgave uit de Voorjaarsnota van het Rijk in beeld. Met de implementatie van de aanbevelingen van KokxDeVoogd voeren we nu de eerste fase maatregelen van de Taskforce uit, waarna deze haar werk vervolgt om op langere termijn de verdere fases van hervormingen en daarbij behorende maatregelen vorm te geven. Daarom kiezen we ervoor om tegenover deze aanvullende taakstelling de post behoedzaamheidsruimte op de algemene middelen met eenzelfde bedrag te verhogen.
4. Met deze kaderbrief gaan er structureel meer middelen vanuit de algemene middelen naar het Sociaal Domein. Alleen de inzet van de behoedzaamheidsruimte gaat binnen het meerjarenbeeld in totaal al om € 18,8 miljoen. Ter compensatie vallen de tijdelijke extra middelen uit het Gemeentefonds 2025-2027 i.v.m. gestegen jeugdhulpkosten (€ 13,9 miljoen) vrij naar de algemene middelen. Netto betekent dit een voordeel voor het Sociaal Domein

Naast de hierboven genoemde maatregelen ten aanzien van de taakstelling bevat de kaderbrief nog andere voorstellen binnen het sociaal domein zoals het borgen van Leiden Inclusief en op niveau brengen van benodigde beleidscapaciteit. In de eerste jaren zetten we de reserve sociaal domein in om deze voorstellen te dekken en in latere jaren kiezen we ervoor om de ruimte binnen het hek (tijdelijk) uit te breiden om deze voorstellen mogelijk te maken. Omdat de vrije ruimte met deze besteding onder de afgesproken risicobuffer van € 5 miljoen komt, stellen we voor deze weer tot dat niveau aan te vullen.

Begrotingsadvies VNG

VNG publiceerde op 20 mei een [begrotingsadvies](#) als reactie op de Voorjaarsnota van het kabinet. Dit advies bestaat uit 3 onderdelen. De keuzes in deze kaderbrief verhouden zich als volgt tot deze onderdelen:

1. Advies VNG: *"2026 en 2027: probeer de begroting sluitend te maken, maar geef de effecten van de kortingen en het 'tering naar de nering zetten' transparant weer"*. Met de keuzes in deze kaderbrief is er zicht op een structureel sluitende begroting in 2026-2027. Hiermee is de begroting na deze kaderbrief in lijn met dit advies.
2. Advies VNG: *"Middelen terugwerkende kracht: benut het incidentele geld voor compensatie 2023 en 2024 via een stelpost om gaten 2026 en 2027 te dichten of in te zetten in stelsel jeugd"*. In deze kaderbrief verwerken we de Voorjaarsnota, maar we lopen niet vooruit op mogelijke aanvullende compensatie waarover we nog geen zekerheid hebben vanuit het kabinet. De commissie Van Ark deed weliswaar de aanbeveling om gemeenten eenmalig met € 728 miljoen te compenseren (Leids aandeel +/- € 4,7 miljoen) voor verliezen op de jeugdhulp 2023-2024, maar VNG geeft zelf aan: "Uiterlijk in augustus van dit jaar zal het kabinet hierover conclusies trekken en zal deze conclusie worden meegenomen richting Prinsjesdag". Hiermee is er naar oordeel van het college onvoldoende zekerheid om deze baat nu in te boeken. Als er na Prinsjesdag meer zekerheid is, kunnen we deze incidentele middelen alsnog betrekken bij de eerstvolgende integrale afweging.
3. Advies VNG: *"2028 en 2029: breng baten en lasten jeugdzorg in balans met stelpost Van Ark waarbij er een realistische raming is gemaakt van de lasten voor jeugdzorg"*. Voor de komende vier jaar dient het rapport van de bestuurlijke Taskforce / KokxDeVoogd als een onderbouwing voor de reële lasten en besparingen die we opvoeren. Hierin sluit de kaderbrief aan op het begrotingsadvies. In het begrotingsadvies adviseert VNG ook om de hierboven genoemde aanvullende besparingen uit de Voorjaarsnota en de hierin opgevoerde eigen bijdrage jeugdhulp in de begroting te verwerken. We verwerken de extra inkomst uit de eigen bijdrage, maar plaatsen tegenover de aanvullende taakstelling die we vanaf 2029 opnemen een evengrote verhoging van onze structurele buffer. Hiermee kiezen we een meer voorzichtige koers dan dat de VNG adviseert.

Inzet reserve grondexploitaties

Naar aanleiding van de stelselwijziging rondom afkoopsommen erfpacht is de reserve grondexploitaties versterkt met € 38 miljoen. Deze middelen kunnen in eerste instantie worden aangesproken voor de directe kosten van toekomstige locatie- en gebiedsontwikkelingen maar ook voor projecten die in bredere zin randvoorwaardelijk zijn voor het realiseren van de verstedelijkingsopgave. In deze kaderbrief zitten in deze laatste categorie de investeringen in de MIRT Knoop Leiden Centraal (zie 04.09 in [programma 4 Bereikbaarheid](#)) en de tijdelijke inrichting van Stationsplein en Stationsweg (zie 06.09 in [programma 6 Stedelijke Ontwikkeling](#)). Voor de Knoop Leiden Centraal stellen we daarom voor om € 8 miljoen te dekken uit de reserve grondexploitaties. De tijdelijke inrichting van Stationsplein / Stationsweg dekken we volledig uit de reserve grondexploitaties (€ 4,7 miljoen).

We verwachten dat ook de komende jaren tekorten van locatie- en gebiedsontwikkelingen vanuit publieke middelen zullen moeten worden opgevangen. De nieuwe Rijksregeling 'Realisatiestimulans' zal ervoor zorgen dat de start van de bouw van betaalbare woningen de komende jaren zal worden beloond met een vaste bijdrage van het Rijk. We zijn voornemens om deze extra toekomstige inkomsten weer toe te voegen aan de reserve grondexploitaties. We denken dat hiermee de mogelijkheden om vanuit de reserve Grondexploitaties te blijven investeren in woningbouw op voldoende niveau zullen blijven.

3. Financiële positie na de keuzes in de kaderbrief

Met de bovenstaande keuzes meent het college dat het in de begroting een verantwoorde balans aanbrengt tussen de financiële mogelijkheden en gewenste ambities.

Reëel en structureel begrotingsevenwicht

Op basis van onze berekeningen blijven alle jaren van het meerjarenbeeld structureel sluitend. Dit betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten op te vangen. Hiermee kan de gemeente op lange termijn zijn verplichtingen blijven nakomen. In het structureel saldo in 2029 is aanvullend rekening gehouden met een bedrag van € 10 miljoen voor de kapitaallasten van investeringen binnen de lopende investeringsplanning die pas buiten het meerjarenbeeld tot kapitaallasten leiden. Zie ook de toelichting in hoofdstuk [4.5. Ontwikkeling kapitaallasten](#).

Structureel saldo na kaderbrief

In € 1.000 / + = voordeel	2025	2026	2027	2028	2029
Structureel saldo	5.190	6.242	14.598	4.305	54

Bij het beoordelen van het structureel evenwicht betrekken we altijd de taakstellingen die nog open staan en de ruimte op de structurele begrotingspost behoedzaamheidsruimte.

- In de begroting staat een (bezuinigings)taakstelling als het college met maatregelen wil bijsturen op het structurele kostenniveau. Na besluitvorming over deze kaderbrief staat er voor het sociaal domein (specialistische jeugdhulp) in 2027 een taakstelling van € 1,1 miljoen, in 2028 een taakstelling van € 2,2 miljoen en voor 2029 en verder een taakstelling van € 4,3 miljoen. De totale taakstelling op de specialistische jeugdhulp binnen het sociaal domein wordt hiermee als volgt:

Taakstellingen na kaderbrief

In € 1.000	2027	2028	2029
Taakstelling bestuurlijke Taskforce / KokxDeVoogd	-1.079	-2.158	-2.158
Aanvullende taakstelling specialistische jeugdhulp / SD			-2.100
Totale taakstelling	-1.079	-2.158	-4.258

- De behoedzaamheidsruimte is een structurele begrotingspost op de Algemene middelen waartegenover geen verplichtingen zijn opgenomen. Dit is vrije begrotingsruimte die het college aanhoudt met het oog op mogelijke structurele tegenvallers en onzekere bijsturingsopgaven. Vanuit de Programmabegroting 2025 staat hier na besluitvorming over deze kaderbrief vanaf 2028 een structureel bedrag € 800.000. In deze kaderbrief verhogen we de behoedzaamheidsruimte in 2029 om de nader uit te werken bijsturingsopgave van € 2,1 miljoen binnen het sociaal domein af te dekken. Daarnaast verhogen we de behoedzaamheidsruimte met € 337.500 in 2026 en € 450.000 voor 2027 en verder als budgettaire ruimte voor de integrale afweging van de gemeenteraad over deze kaderbrief. De totale behoedzaamheidsruimte wordt hiermee als volgt:

Behoedzaamheidsruimte na kaderbrief

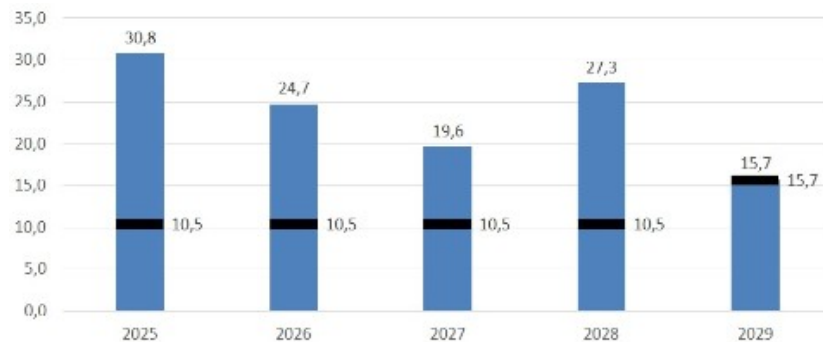
In € 1.000	2026	2027	2028	2029
Restant behoedzaamheidsruimte Programmabegroting 2025			800	800
Verhogen behoedzaamheidsruimte tegenover aanvullende taakstelling specialistische jeugdhulp / SD				2.100
Verhogen behoedzaamheidsruimte met budgettaire ruimte voor integrale afweging	338	450	450	450
Totaal	338	450	1.250	3.350

Met dit structureel saldo, openstaande taakstelling en beschikbare structurele behoedzaamheidsruimte is naar oordeel van het college sprake van zicht op een reëel en structureel sluitende begroting.

Toereikend weerstandsvermogen

Als incidentele buffer voor toekomstige tegenvallers is de concernreserve in alle jaren op het vereiste niveau van 100% van de uitkomst van de risicosimulatie en 150% in het laatste jaar. In het laatste jaar sluit de concernreserve aan op de ondergrens met een marge van € 2.000.

Verloop concernreserve na Kaderbrief

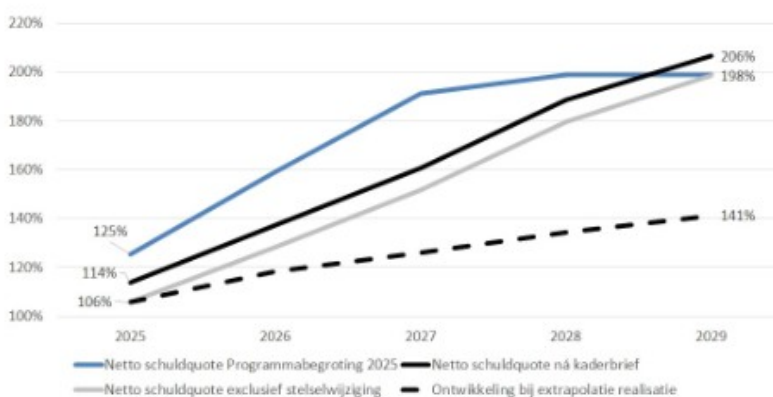
Ontwikkeling schuldpositie

De netto schuld is de schuld die gemeente Leiden bij anderen heeft met aftrek van het geld dat anderen gemeente Leiden nog schuldig zijn. Het kengetal van de netto schuldquote zet deze netto schuld af tegen de totale baten van de begroting (exclusief de onttrekkingen aan reserves).

Doordat bij de actualisatie van het lopend investeringsprogramma kasstromen in de tijd naar achter schuiven, zal gemeente Leiden ook later in de tijd leningen moeten aantrekken. Dit zorgt ervoor dat de netto schuldquote (zwarte lijn) na deze Kaderbrief in de jaren 2025-2028 lager is dan de eerdere raming in de Programmabegroting 2025 (blauwe lijn). De extra investeringsvolumes in deze kaderbrief verhogen de financieringsbehoefte weer waardoor deze in 2029 weer oploopt.

Ten opzichte van de prognose bij de Programmabegroting 2025 zorgt de stelselwijziging rondom de afkoopsummen erfpacht voor een verhoging van de schuldquote. Deze middelen stonden tot vorig jaar als eigen vermogen op de balans, maar worden nu als schuld op de balans verantwoord. Dit is geen 'schuld' waartegenover een renterisico staat, maar schuld in de zin van een toekomstige verplichting door het gebruik van erfpachtgrond. Exclusief deze stelselwijziging zou de netto schuldquote in 2029 met 198% (grijze lijn) ongeveer gelijk zijn aan de prognose bij de Programmabegroting 2025.

Ontwikkeling netto schuldquote na kaderbrief

Op basis van ervaringen uit het verleden blijkt dat gemeente Leiden doorgaans minder leningen aan hoeft te trekken dan verwacht. Dit komt doordat uitgaven binnen investeringen langzamer verlopen en reserves in mindere mate worden uitgeput. Hierdoor valt de schuldquote in de jaarrekening vaak lager uit dan verwacht. De op basis van het vastgestelde investeringsprogramma berekende netto schuldquote plaatsen we daarom in perspectief met de zwarte stippellijn in de figuur. Deze lijn schetst de ontwikkeling van de schuldquote als de gemeente binnen de investeringen evenveel uitgaven zou doen als in de meest productieve jaren. Hierin is nog geen rekening gehouden met het drukkend effect van inflatie.

Het verschil tussen de prognose voor de netto schuldquote en deze extrapolatie van de realisatie laat zien dat de Leidse begroting aanzienlijk hogere investeringen raamt dan het in het verleden kreeg weggezet.

Hieruit blijkt de ambitie van het stadsbestuur om te investeren in de stad, maar ook de behoedzame lijn dat voor plannen die worden gemaakt ook meteen het benodigde geld wordt gereserveerd. Zelfs wanneer de kapitaallasten formeel buiten het meerjarenbeeld vallen.

Hoofdstuk 3

3 Kaders programma's

1

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening

<i>Programmanummer</i>	1
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Bestuur en dienstverlening luidt:

De gemeente Leiden staat voor een betrouwbaar bestuur: open en transparant en in samenwerking met en voor partners en burgers in de stad en regio. De gemeente Leiden staat voor een klantgerichte, persoonlijke en toegankelijke dienstverlening, waarbij burgers, bedrijven en overige instellingen betrouwbaar, duidelijk, snel en op maat worden bediend.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 1 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Mee/Tegenvaller	01.01	Verder digitaliseren burgerzaken systeem	L	S	130	130	130	130	130
	01.02	Groeibijdrage ten behoeve van tijdelijke extra formatie woningmarktregulering	L	S	140	140			
	01.03	Gemeenteraadsverkiezingen 2026	L	S	50	165			
			B	I		-60			
	01.04	Lagere bijdrage Holland Rijnland	L	S		-100	-100	-100	-100
Nieuwe uitgave	01.05	Uitvoeringsprogramma Dienstverlening	L	S	120	250	250		
	01.06	Financiering rekenkamer Leiden-Leiderdorp	L	S			30	30	30
	01.07	Bijdrage MJIP Beheer Begraafplaats Stichting Rhijnhof	L	S	100	100	100	100	100
	01.08	Versterking kabinet	L	S		170	170	170	170
Tot.					540	795	580	330	330

Bedragen x € 1.000

Mee- / tegenvaller

01.01 Verder digitaliseren burgerzaken systeem

De afgelopen jaren is het burgerzakensysteem verder gedigitaliseerd. Met het project E-diensten (structurele kosten € 100.000) worden tien diensten (zoals aangifte geboorte en aangifte overlijden) door middel van e-diensten in de cloud aangeboden. Met het project Gegevensstromen en de daaruit vloeiende aanschaf van de applicatie Databrush (structurele kosten € 30.000) is de kwaliteit van data in de DDS (Data Distributie Systeem) geborgd. Voor deze projecten was geen structureel budget beschikbaar.

01.02 Groeibijdrage ten behoeve van tijdelijke extra formatie woningmarktregulering

Voor de handhaving woningmarktregulering is in 2023 een meerjarig budget beschikbaar gesteld voor formatie Handhaving naleving bouwregelgeving. Er zijn zeven medewerkers aangenomen. Voor deze uitbreiding moet voor 2025 en 2026 ook de groeibijdrage ad € 20.000 per account betaald worden voor het dekken van de hiermee samenhangende overheadkosten. Bij het beschikbaar stellen van de middelen woningmarktregulering in 2023 is hiermee onterecht geen rekening gehouden.

01.03 Gemeenteraadsverkiezingen 2026

In 2026 zijn de gemeenteraadsverkiezingen. De raad/ griffie is verantwoordelijk voor een aantal onderdelen rondom de verkiezingen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de stembus, uitslagenavond, afscheid en installatie van de raad en het inwerkprogramma. De reserve raad is vooral bedoeld om deze uitgaven te dekken. Na de doorrekening van de onvermijdbare kosten is vastgesteld dat de reserve onvoldoende is. De doorrekening is gedaan op basis van de (geïndexeerde) uitgaven bij de voorgaande gemeenteraadsverkiezingen en recente offertes. Verwacht wordt dat de kosten in totaal € 235.000 zullen zijn. In de reserve raad is € 60.000 (boven het minimumniveau van € 50.000) beschikbaar, vanuit de exploitatiebudgetten in 2025 en 2026 kan in totaal € 20.000 aangewend worden. Dit maakt dat er nog € 155.000 aanvullend nodig is. Hiervan is € 50.000 in 2025 en € 105.000 in 2026 nodig.

01.04 Lagere bijdrage Holland Rijnland

De werkgroep Financieel Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen heeft voor de begroting 2026 e.v. een bezuinigingstaakstelling van 6% geadviseerd. Holland Rijnland heeft de taakstelling van 6% volledig kunnen invullen. Dit resulteert in een lagere bijdrage aan Holland Rijnland van €100.000 (structureel).

Nieuwe uitgaven

01.05 Uitvoeringsprogramma Dienstverlening

Verlenging van het Uitvoeringsprogramma Dienstverlening. Een programmatische aanpak werpt zijn vruchten af. Onder leiding van de programmamanager wordt sturing gegeven aan de hoofdpunten van de visie 'Leiden, Goed voor elkaar' en worden deze geleidelijk belegd in de lijn (= diverse gemeentelijke organisatieonderdelen). Zoals bijvoorbeeld het project Duidelijke Taal dat na de extra financiële impuls nu wordt voorbereid om geborgd te worden in de lijn. De programmamanager is tevens de verbindingsofficier met de landelijke bewegingen en programma's rondom dienstverlening zoals bijvoorbeeld de connectie met de VNG, WAU en Gemeentedelers. Door de programmatische aanpak is Leiden goed op de kaart gezet als koploper gemeente waardoor we nu een begin hebben gemaakt met het gebruik van de professional-lijnen binnen het publiek en sociaal domein, om uitvoering te geven aan de motie M13 Eén fysiek overheidsloket. Ook verder ondersteunt het programma Dienstverlening andere afdelingen zoals bijvoorbeeld binnen het sociaal domein rondom

proactieve dienstverlening of organisatiebreed met het verbeteren van de telefonische bereikbaarheid. Met de aanschaf van een tool voor klantonderzoek kunnen we vanaf dit jaar alle dienstverleningsprocessen continu gaan meten. Zo kunnen we de organisatie ondersteunen met data om heel gericht de dienstverlening verder te verbeteren. Om ervoor te zorgen dat we naar aanleiding van deze feedback gemakkelijker aanpassingen kunnen doen, is het noodzakelijk dat de ICT stabiel en wendbaarder wordt. We werken aan een plan om de visie op dienstverlening en de vernieuwing van de ICT beter op elkaar aan te laten sluiten. En willen hier stapsgewijs uitvoering aan gaan geven. Om deze focuspunten verder te brengen én de groeiende vraag voor het verbeteren van de dienstverlening vanuit de afdelingen goed te kunnen blijven ondersteunen, vragen we voor 2025 extra budget en stellen wij voor om het programma met 2 jaar te verlengen, onder meer in de vorm van het continueren van de inzet van het programmteam.

01.06 Financiering rekenkamer Leiden-Leiderdorp

In 2022 is afgesproken om op dat moment geen structurele aanpassing door te voeren in de begroting van de Rekenkamer Leiden-Leiderdorp en de daarmee samenhangende bijdragen vanuit beide gemeenten. De ambitie van de Rekenkamer is dat jaarlijks twee grote onderzoeken voor beide gemeenten gelijktijdig worden uitgevoerd en daarnaast een specifiek onderzoek voor iedere gemeente. De ambitie en inrichting van de Rekenkamer naar aanleiding van de evaluatie werden door beide raden onderschreven. De consequentie hiervan was dat het beschikbare budget niet toereikend zou zijn. De in 2022 bestaande gezamenlijke reserve liet voldoende ruimte om eventuele overschrijdingen te dekken in de daaropvolgende jaren. Daarnaast was in de voorgaande jaren om goed verklaarbare redenen nog sprake van een onderbesteding en was het beschikbare budget nog toereikend. Voor de komende jaren wordt verwacht dat het ambitieniveau van de onderzoeken constant blijft, waardoor een structurele verhoging van de bijdragen van Leiden en Leiderdorp noodzakelijk is. De reserve zal naar verwachting vanaf 2027 niet meer toereikend zijn omdat het dan de ondergrens van € 20.000 benadert. Om dit ambitieniveau te realiseren wordt er vanaf 2027 structureel een bedrag toegevoegd aan de begroting van € 30.346.

01.07 Bijdrage MJIP Beheer Begraafplaats Stichting Rhijnhof

Structurele bijdrage van € 100.000 voor Stichting Begraafplaats Rhijnhof ten behoeve van de vervangingsinvesteringen op de begraafplaats. Specifiek te gebruiken voor de vervanging van de kapitaalinvestering gedaan in het Masterplan Rhijnhof.

01.08 Versterking kabinet

Het kabinet is het onderdeel van de gemeente Leiden dat werkt aan het onderhouden van de relaties van het stadsbestuur binnen en buiten de stad door het voorbereiden en organiseren van evenementen, ontvangsten en bezoeken. Dit organisatieonderdeel heeft nu een minimale bezetting die niet aansluit op het groter geworden takenpakket. We stellen voor om met ingang van 2026 het budget met € 170.000 te verhogen.

2

Veiligheid

Veiligheid

<i>Programmanummer</i>	2
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Veiligheid luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven in samenwerking met bewoners en partners.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 2 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Mee/Tegenvaller	02.01	Crowdmanagement Leidens Ontzet en Koningsnacht / -dag	L	S	210	210	210	210	210
	02.02	Niet realiseren baten aanpak ondermijning	B	S	142	142	142	142	142
Nieuwe uitgave	02.03	Tijdelijke extra jurist handhaving en veiligheid 2025-2026	L	S	74	147			
	02.04	Extra adviseur openbare orde en veiligheid	L	S	147	147	147	147	147
	02.05	Leiden Vuurwerkvrij	L	S		400			
	02.06	Weerbare gemeente	L	S	100	185	85		
Tot.					673	1.231	584	499	499

Bedragen x € 1.000

Mee- / tegenvaller

02.01 Crowdmanagement Leidens Ontzet en Koningsnacht / -dag

Om de veiligheid van de grote aantallen bezoekers in de binnenstad en op de kermis zoveel mogelijk te waarborgen is het noodzakelijk om extra beveiliging in te zetten en maatregelen ten behoeve van crowdmanagement te nemen. Dit zorgt voor een extra structurele last van € 210.000.

02.02 Niet realiseren baten aanpak ondermijning

Door de toegenomen alertheid en bewustwording bij het Grond en vastgoedbedrijf en de goede informatiepositie vanuit de aanpak ondermijning, zijn we steeds beter in staat om te voorkomen dat er afspraken worden gemaakt met niet-integere partijen. Dit heeft als gevolg dat boeteclausules als gevolg van niet-integer handelen niet of nauwelijks worden ingeroepen. Door deze ontwikkeling is het behalen van de inkomst van € 142.000 niet meer realistisch en voorgesteld wordt deze te laten vervallen.

Nieuwe uitgaven

02.03 Tijdelijke extra jurist handhaving en veiligheid 2025-2026

De afgelopen jaren is er een merkbare toename in de druk die de samenleving uitoefent op het handhavings- en veiligheidsdomein. Het maatschappelijk verlangen naar meer zekerheid, transparantie en juridische handhaving is groter dan ooit. Gezien de complexiteit en het dynamische karakter van de huidige uitdagingen en de stevige tegenreacties op overheidsbesluiten, wordt het steeds duidelijker dat er extra capaciteit nodig is om hier als gemeente juridisch adequaat op te kunnen reageren. Daarnaast is het essentieel bij het ontwikkelen en implementeren van beleid dat de juridische haalbaarheid en de handhaafbaarheid vanaf het begin worden meegenomen. Beleidsmaatregelen die niet juridisch goed zijn onderbouwd, kunnen leiden tot onduidelijkheden, onbedoelde gevolgen en juridische geschillen. Het is daarom van groot belang om juridische advisering te integreren in elke fase van het beleidsproces. Dit garandeert niet alleen dat het beleid uitvoerbaar is, maar ook dat het effectief kan worden gehandhaafd. Ook hiervoor is extra juridische capaciteit nodig. Voor deze rol gaat de kost voor de baat uit. Deze inzet moet in de uitvoering minder juridische inzet opleveren. Daarom stellen we voor om in 2025-2026 tijdelijk extra ruimte voor extra juridische capaciteit te maken.

02.04 Extra adviseur openbare orde en veiligheid

Gezien de klimaatverandering en de geopolitieke situatie is het noodzakelijk om goed voorbereid te zijn op rampen en crises. Voor de inwoners en gebruikers van de stad, maar ook als ambtelijke organisatie. Hiervoor is extra inzet noodzakelijk. De crisisorganisatie is een lerende organisatie zodat we ten alle tijde voorbereid zijn op rampen en crises. Extra aandacht is daarbij nodig voor evenementenveiligheid. De drukte in onze stad vraagt aandacht en daarbij ontstaan veiligheidsvraagstukken. Een extra taakveld zijn de demonstraties. Er is een stijgende lijn in het aantal demonstraties in onze stad, gemiddeld gaat het om twee demonstraties per week. Dit vraagt afstemming met organisatoren en inzet in de fysieke ruimte (zoals omleiding busvervoer).

02.05 Leiden Vuurwerkvrij

Gemeente Leiden werkt sinds 2018 toe naar een vuurwerkvrije jaarwisseling. Dit vraagt om een cultuurverandering, waarbij het uitbreiden het invoeren van een algeheel vuurwerkverbod een belangrijk te nemen stap is. De invoering van een (landelijk of lokaal) verbod betekent echter niet dat jaarwisseling vuurwerkvrij zal zijn. Om het draagvlak te vergroten is het van belang om in een alternatief te voorzien, bijvoorbeeld in de vorm van een centraal evenement. In het plan van aanpak Leiden vuurwerkvrij stelt het college voor om vanaf 2027 (structureel) in alternatieven te voorzien. Het benodigde budget is afhankelijk van de gewenste invulling van deze alternatieven en de wensen van de (nieuwe) gemeenteraad, en wordt bepaald in de coalitieonderhandelingen in 2026. Recente ontwikkelingen wijzen echter uit dat mogelijk in 2026 al een landelijk vuurwerkverbod wordt ingevoerd. Om te anticiperen op de (mogelijke) wens om in dat geval

in 2026 te voorzien in een alternatief, wordt voor 2026 (incidenteel) € 400.000 budget aangevraagd voor het organiseren van een centraal evenement.

02.06 Weerbare gemeente

De maatschappelijke en geopolitieke ontwikkelingen vragen om een weerbare gemeente. Landelijk wordt hier steeds meer richting aangegeven, waarbij de uitvoering grotendeels als opgave bij de gemeente komt te liggen. Drie pijlers staan hierbij centraal: bedrijfscontinuïteit, de crisisfase en de wijkgericht aanpak inclusief de weerbaarheid van de inwoners. Dit vraagt om een gemeentebrede aanpak, met een organisatorische verankering en extra middelen. Leiden is een dichtbevolkte stad met veel inwoners die bewust en weerbaar moeten worden gemaakt. Waarbij inwoners bereid zijn elkaar in tijden van crisis te helpen. Leiden is de grootste stad van de Leidse regio en tevens de voorzitter van de Veiligheidsregio Hollands Midden, waardoor wordt verwacht dat Leiden een voortrekkersrol en voorbeeldfunctie vervult voor de andere gemeente in de Leidse regio.

3

Economie

Economie

Programmanummer	3
Commissie	Werk en Middelen
Portefeuille(s)	Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Economie en toerisme luidt:

De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 3 zijn er twee wijzigingen in de doelenboom. Deze hadden al in de kaderbrief 2024-2028 opgenomen moeten worden, maar dit is onterecht niet gebeurd. De wijzigingen zijn verwerkt in de begroting 2025 die is vastgesteld door de raad. De doelenboomwijziging wordt alsnog toegelicht bij deze kaderbrief.

Beleidssterrein 3D Circulaire Economie

De strategie Circulaire Economie (2024-2027) is door de raad vastgesteld en het bijbehorende uitvoeringsprogramma door het college B en W. De doelenboom verandert naar de twee thema's die hierin zijn opgenomen: Circulaire Bouw en Circulair Herwaarderen. Hierdoor wijzigt de naam van prestatie 3D1.2 Verwaarden van materiaalstromen naar 3D1.2 Circulair Herwaarderen.

Prestatie 3D1.3 Circulair Inkopen komt te vervallen. Het thema circulair inkopen is ondergebracht onder de twee eerder genoemde hoofdthema's. Het overkoepelende thema MVOI is tijdens de vorige strategische periode belegd in de lijnorganisatie en is daarmee onderdeel geworden van bedrijfsvoering.

Doelenboom 2024

Beleidssterrein	Doel	Prestatie
3A Ruimte om te ondernemen	3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering
		3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)
3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen	3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden
		3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap
	3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken
3C Marketing en promotie	3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid
		3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteitencampagne binnenstad
3D Circulaire Economie	3D1 Circulaire Economie	3D1.1 Circulaire Bouw
		3D1.2 Verwaarden van materiaalstromen
		3D1.3 Circulair inkopen
3E Vitale binnenstad & Kennisstad	3E1 Vitale binnenstad	3E1.1 Vitale Binnenstad
	3E2 Kennisstad	3E2.1 Leiden Kennisstad

Doelenboom 2025 - 2026

Beleidssterrein	Doel	Prestatie
3A Ruimte om te ondernemen	3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering
		3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)
3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen	3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden
		3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap
	3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken
3C Marketing en promotie	3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid
		3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteitencampagne binnenstad
3D Circulaire Economie	3D1 Circulaire Economie	3D1.1 Circulaire Bouw
		3D1.2 Circulair Herwaarderen
3E Vitale binnenstad & Kennisstad	3E1 Vitale binnenstad	3E1.1 Vitale Binnenstad
	3E2 Kennisstad	3E2.1 Leiden Kennisstad

..

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Nieuwe uitgave	03.01	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: ROM-B	L	I		100	100	100	
				S			4	4	4
	03.02	Bijdrage Sinterklaasintocht en ijsbaan winterwonderweken	L	S	25	25	25	25	25
	03.03	Tijdelijk extra inzet voor samenwerking Economie071 in 2026	L	S		150			
	03.04	Leren met de stad	L	S		45	45	45	45
	03.05	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: Fonds betaalbare werkruimte	L	S		200			
Tot.					25	520	174	174	74

Bedragen x € 1.000

Nieuwe uitgaven

03.01 Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: ROM-B

De Economie071-gemeenten in de regio werken samen aan het behouden van voldoende ruimte voor werk op bedrijventerreinen. We stellen een additionele investering voor van € 700.000 vanuit de gemeente Leiden. Dit is een inschatting voor de oprichting, organisatiekosten, proceskosten en start van investeringsfonds voor de Ruimtelijke OntwikkelMaatschappij (ROM-B) voor Economie071. Hierbij gaat het om € 300.000 aan te maken kosten in 2026-2027 en € 400.000 voor de deelneming in de ROM waarvan we de rentelasten dekken in de begroting. Besluitvorming over het instellen van de ROM-B verwacht in Q3 2025. De verkenning loopt momenteel en is uitgewerkt in de volgende stappen: 1. verkenning instrument, 2. opstellen quick scan pilot projecten tbv business case (Q1 2025) 3. aanstellen kwartiermaker (Q1 2025) voorbereiding organisatie, scope en investering ROM-B, 4. uitgewerkte businesscase, kostenraming en organisatie incl. besluit (Q3 2025 colleges en raden Economie071).

03.02 Bijdrage Sinterklaasintocht en ijsbaan winterwonderweken

Het voorstel is om vanaf 2025 een structurele bijdrage van totaal €25.000 per jaar beschikbaar te stellen voor meerjarige afspraken met de organisatoren van twee belangrijke evenementen in de stad: de Sinterklaasintocht en de Drijvende Ijsbaan. Beide evenementen zijn van groot belang voor de stad en dragen bij aan de culturele levendigheid en verbondenheid van de gemeenschap. De structurele bijdrage biedt de organisatoren van de Sinterklaasintocht en de Drijvende Ijsbaan meer financiële zekerheid en stelt hen in staat de evenementen op een duurzame wijze te blijven organiseren, met oog voor groei en toegankelijkheid voor alle inwoners van Leiden.

03.03 Tijdelijk extra inzet voor samenwerking Economie071 in 2026

Economie071 is het samenwerkingsverband tussen overheid, onderwijs en bedrijfsleven gericht op de economische versterking van de regio071. Op basis van een tussenevaluatie heeft de stuurgroep Economie besloten haar focus te leggen op het versterken van de kennisclusters, met daarbij Biotech en Space als economische motoren van de regio en Unmanned Valley als groeicluster. Met de doorontwikkeling treden ook de drie organisaties van de kennisclusters en de gemeente Noordwijk toe tot deze samenwerkingsorganisatie. Daarmee wordt een triple helix samenwerkingsverband op de schaal van de westflank van de stedelijke as van Holland Rijnland vormgegeven. Met de partijen is afgesproken om de bestaande samenwerking te intensiveren. Economie071 is gericht op een sterke positionering van en samenwerking in de regio071, zowel voor de kennisintensieve bedrijvigheid als voor de stadsverzorgende bedrijvigheid is cruciaal is voor het functioneren van het stedelijk gebied incl. de kenniseconomie. Dit in aansluiting op de 2 economische RIA projecten in Holland Rijnland/ Versterken Kennis-as en Verkenning Ruimtelijke Ontwikkelmaatschappij (Bedrijventerreinen) en een gezamenlijke agenda te ontwikkelen. In 2026 stellen we eenmalig extra budget beschikbaar voor deze samenwerking en laten het aan de nieuwe raad om na de verkiezingen hierop het verdere ambitieniveau te bepalen.

03.04 Leren met de stad

De subsidie vanuit het Rijk voor Leren met de Stad (LmdS) stopt in 2026. Dit succesvolle programma, waarin studenten van hbo, mbo en wo samen werken aan vraagstukken uit onze stad, heeft grote waarde voor zowel de gemeente als de kennisinstellingen. De samenwerkingspartners (Hogeschool, mboRijnland, Universiteit en gemeente) willen LmdS daarom structureel borgen binnen hun organisaties. Daar is de huidige Rijkssubsidie ook voor bedoeld. Aan de kant van de gemeente is dat gewenst vanwege de waardevolle opbrengsten voor de stad, waar alle afdelingen binnen de gemeente van profiteren. Alle afdelingen kunnen (beleids)vraagstukken inbrengen (in het onderwijs) en krijgen zo waardevolle input voor beleidsvorming en

uitvoering. Het continueren van LmdS, vergt van zowel de gemeente als van de onderwijspartners vanaf 2026 budget. De gemeente en onderwijspartners dragen hier gezamenlijk aan bij. Om het programma voort te zetten, stellen we vanaf 2026 een structureel budget beschikbaar van €45.000 per jaar.

03.05 Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: Fonds betaalbare werkruimte

'Fonds voor betaalbare werk- en ambachtsruimte', vergt een investering van € 200.000 als startbudget. Dit fonds is een van de afgesproken acties in de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk. Met een fonds kunnen blijvende lage huren voor gebruikers (ondernemers) mogelijk gemaakt worden. Door de grote druk op de ruimte in stedelijk gebied zijn de prijzen van bedrijfsruimten in de afgelopen decennia hard gestegen. Bedrijvigheid in sectoren met relatief lage marges zijn hierdoor geleidelijk vanuit het stadscentrum naar de bedrijventerreinen verplaatst en soms zelfs helemaal uit de stad verdwenen. Het gaat hier echter wel om bedrijvigheid die een belangrijke, verzorgende functie heeft voor bewoners en bedrijven in Leiden (denk aan ambachten, starters en logistieke dienstverlening). In veel gevallen gaat het bovendien om sectoren met relatief veel werkgelegenheid voor praktisch geschoolden. Behoud en terugkeer van dit type bedrijvigheid in de stad vraagt om bedrijfslocaties met lagere (huur)prijzen dan de markt biedt. Hier ligt een rol voor de gemeente. Betaalbare ruimte voor productieve bedrijven is waardevol voor de stad. Kleinschalige bedrijvigheid en winkels verbinden mensen op lokaal niveau (en bieden werkgelegenheid) en dat komt de leefbaarheid en diversiteit in buurten ten goede. Meer kleinschalige bedrijfsruimten waar iedereen met welke opleiding dan ook, kan werken als 'maker', zal bijdragen aan een economisch diverse, meer duurzame en weerbare stad.

4

Mobiliteit

Mobiliteit

<i>Programmanummer</i>	4
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Klimaat, Mobiliteit & Financiën

De missie van het programma Mobiliteit luidt:

De gemeente Leiden wil duurzaam bereikbaar zijn. De komende jaren wordt ingezet op duurzame mobiliteit, waarbij voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer voorrang krijgen. Door de aanleg van een goede hoofdontsluitingsstructuur, het zoeken naar nieuwe innovatieve vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad wil de gemeente Leiden de verkeersveiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid verbeteren.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 4 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Budgettair neutraal	04.01	Aanvullend budget studiekosten Knooppunt Leiden	L	I		1.330			
						-625			
			B	I		625			
						-1.330			
Mee/Tegenvaller	04.02	Aanvullend budget fietsprojecten	L	S				100	99
	04.03	Tijdelijke verkeersmaatregelen i.v.m. werkzaamheden Plesmanlaan	L	I	640				
					-640				
				S			6	6	6
						-13	-27	-27	-27
			B	S		13	21	21	21
	04.04	Herinrichting Haarlemmerweg	L	S		2	16	16	16
Nieuwe uitgave	04.05	Impuls verkeersveiligheid: aanpassing aandachtslocaties verkeersveiligheid	L	S		45	45	45	44
	04.06	Ruimte voor nieuwe verkeersveilige schoolomgevingen	L	S			18	35	35
	04.07	Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie	L	S			20	40	60
	04.08	Fietsroute Smaragdlaan - Hoge Morsweg	L	S		18	18	18	18
						-18	-18	-18	-18
	04.09	MIRT Knoop Leiden Centraal	L	S					17.750
									-160
			B	S					-16.400
	04.10	Maatregelen hinderbeperking	L	S	75	225	225		
	04.11	Impuls verkeersveiligheid: risico gestuurde aanpak, gedragscampagnes en verkeershandhaving	L	S	193	475	475	255	130
Tot.					268	747	798	490	1.573

Bedragen x € 1.000

Budgettair neutraal

04.01 Aanvullend budget studiekosten Knooppunt Leiden

De Gemeente Leiden is aanbestedende dienst namens alle partijen voor de gezamenlijke studiekosten MIRT-verkenning t/m het besluit Voorkeursalternatief, inclusief technische uitwerking, kostenraming, effectenanalyse, beoordeling, start formele ruimtelijke procedures, financiële afspraken en opstellen bestuursovereenkomst. Voor deze activiteiten zijn de geraamde kosten 2025 – 2026 € 4.690.000. Beschikbaar budget voor deze periode is € 3.750.000. Het verwachte tekort op het geraamde budget bedraagt hierdoor € 940.000. Hiervan komt 25% (€ 235.000) voor rekening van Leiden. We stellen voor om deze Leidse bijdrage te dekken door een onttrekking uit de reserve OV Knoop Leiden CS. Naast het aandeel in de gezamenlijke studiekosten is voor de periode 2025 – 2026 een geraamd budget van € 380.000 beschikbaar voor het uitwerken van Leidse belangen in project knooppunt Leiden. De verwachte plankosten 2025 – 2026 worden hiervoor geraamd op € 770.000. Het verwachte tekort wordt hierdoor € 390.000. We stellen voor dit bedrag te dekken door een onttrekking uit de reserve OV Knoop Leiden CS. Voor deze beide budgetten is tussen de betrokken partijen afgesproken dat restantbudgetten in enig jaar overgeheveld moeten worden naar het volgende jaar.

Mee- / tegenvaller

04.02 Aanvullend budget fietsprojecten

Het programma fiets op 1 is enkele jaren geleden gestart en op basis van ervaringscijfers kunnen de toekomstige financiën beter worden ingeschat. Rekening houdend met hogere uitvallende projectkosten en prijsstijgingen sinds 2020 is het aannemelijk dat projecten die nog niet uitgevoerd zijn in de huidige markt 2x zo duur uitvallen dan in 2020 begroot. Daarnaast leert de ervaring dat de subsidies lager uitvallen dan vooraf verwacht. Tevens blijkt dat bij de reeds gestarte projecten de scope van fietsprojecten ruimer wordt door het

meenemen van bijvoorbeeld berm en voetpad en ook dat werkt kostenverhogend. Om alle fietsprojecten die naar verwachting t/m 2029 worden uitgevoerd te kunnen bekostigen is een extra bedrag van € 2,85 miljoen nodig met een afschrijvingstermijn van 40 jaar, hiervan bedragen de jaarlijks kapitaallasten € 99.750.

04.03 Tijdelijke verkeersmaatregelen i.v.m. werkzaamheden Plesmanlaan

In de realisatiefase van het project LRN Plesmanlaan dat in november van dit jaar gaat starten komen er beperkingen voor gemotoriseerd verkeer en zijn maatregelen nodig om gemeente Leiden bereikbaar te houden. Een deel van maatregelen is specifiek toe te rekenen aan de NZVA, een ander deel heeft vooral te maken met het bereikbaar houden van de rest van de stad. Voorgesteld wordt om een bedrag van € 640.000 voor projectkosten beschikbaar te stellen en dit voor een bedrag van € 330.000 te dekken door de investering voor Noord Zuid Verbindingsas in het meerjareninvesteringsplan met € 330.000 te verlagen. De overige € 310.000 te dekken door de investering Verbeteren bereikbaarheid met € 310.000 te verlagen. Door de vrijvallende kapitaallasten van deze twee investeringen kan het bedrag van € 640.000 vervolgens worden onttrokken aan de reserve afschrijvingen investeringen.

04.04 Herinrichting Haarlemmerweg

Het project herinrichting Haarlemmerweg, dat gestart is in 2017, heeft door de langere doorlooptijd meer kosten met zich meegebracht dan oorspronkelijk begroot. De vertraging is het gevolg van het verkrijgen van overeenstemming met de bewoners over het bestemmingsplan, het verplaatsingsplan en de vaststellingsovereenkomsten. Door deze langere doorlooptijd zijn er extra middelen nodig voor advieskosten, plankosten en vergoedingen voor de 16 woonboot eigenaren die bij het project betrokken zijn. Om het project goed uit te voeren en de gemaakte afspraken met de bewoners na te komen, is het noodzakelijk om extra middelen aan te vragen. Deze middelen zullen bijdragen aan het dekken van de extra kosten, zodat we het project zonder kunnen voortzetten. Voorgesteld wordt om het krediet 7100968 op te hogen met € 454.000 met bijbehorende kapitaallasten van € 15.890 in het eerste jaar van afschrijving 2027.

Nieuwe uitgaven

04.05 Impuls verkeersveiligheid: aanpassing aandachtslocaties verkeersveiligheid

In het afgelopen jaar hebben er een aantal verkeersongevallen plaatsgevonden in de stad die grote impact hebben gehad. Het college is hier erg van geschrokken en leeft mee met de nabestaanden en omstanders die de ongevallen hebben zien gebeuren. Helaas is na een jarenlange daling nu in heel het land een stijging van het aantal verkeersslachtoffers waar te nemen. De Leidse ontwikkeling van het aantal verkeersslachtoffers heeft een vergelijkbaar patroon als andere steden en gemeenten om ons heen. Zie voor meer informatie de Leidse Verkeersveiligheidsmonitor 2024. Het verbeteren van de verkeersveiligheid krijgt al sinds een paar jaar de hoogste prioriteit van het college. Door autonome ontwikkelingen zoals de toenemende verkeersdruk en toenemende snelheid van fietsverkeer zijn ook aanvullende inspanningen nodig om de verkeersveiligheid op niveau te houden. Naar de aandachtslocaties uit de Leidse Verkeersveiligheidsmonitor 2024 zullen gedetailleerde analyses worden uitgevoerd. Om de daaruit voortvloeiende aanbevelingen voor fysieke aanpassingen uit te kunnen voeren wil het college een aanvullend budget van € 1.290.000 beschikbaar stellen.

04.06 Ruimte voor nieuwe verkeersveilige schoolomgevingen

Rond veel scholen is de verkeerssituatie druk en onoverzichtelijk, waardoor de schoolomgeving als onveilig wordt ervaren. Sinds 2009 worden daarom integrale "veilige schoolomgeving" projecten uitgevoerd op de basisscholen in Leiden. Het project Veilige Schoolomgeving is een project met een procesaanpak dat samen met de school, ouders, kinderen, politie en 1801 advies wordt doorlopen. In het beleidsakkoord is nog eens bevestigd dat we verkeersveiligheid in schoolzones willen verbeteren. Het doel van het "veilige schoolomgeving" project is het verbeteren van de verkeersveiligheid rondom de basisscholen door verkeersdeelnemers erop te attenderen dat ze zich in de omgeving van een school bevinden. De verkeersveiligheid verbeteren we door het aanpassen van de weg, door gedragsbeïnvloeding (educatie en communicatie) en door handhaving. Dit spreken we af in een Safety Deal met de school en andere belanghebbenden. In project richt zich op alle 30 basisscholen (regulier en speciaal) in Leiden. Er zijn bij 13 scholen al maatregelen genomen en schoolzones aangelegd. Met nog eens 13 scholen worden op dit moment gesprekken gevoerd of zijn er plannen ontwikkeld om de schoolomgeving aan te passen en schoolzones aan te leggen. Er zijn vier basisscholen waar nog geen contact mee is geweest. Het is lastig te bepalen wanneer dit project afgerond is. De verwachting is dat eind 2026 het werk gaat afnemen. In de praktijk melden scholen zich na verloop van tijd om opnieuw een schouw en enquête te gaan doen. In 2026 is daarom het voorstel om te evalueren hoe we met de scholen en partners door willen gaan met dit project. Voor dit project is een projectbudget beschikbaar. Dit budget is bijna uitgeput. Voorstel is om de kosten voor 2025 te dekken uit het budget UVP verkeersveiligheid. Voor 2026 en 2027 is nieuw budget nodig. De jaarlijkse kosten zijn € 350.000 per jaar (€ 150.000 plankosten en € 200.000 bouwkosten).

04.07 Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie

Voor de uitvoering van verkeersvoorzieningen ter verbetering van de verkeersveiligheid in de wijk zowel naar aanleiding van meldingen bewoners als eigen constatering, voor werk met werk maken en andere verkeersmaatregelen hebben we, sinds halverwege jaren '10, jaarlijks een investeringskrediet beschikbaar. In

2024 is het laatste krediet wat hiervoor was opgenomen in het MIP beschikbaar gesteld en opgenomen in het UVP Wijkcirculatie- en verkeersveiligheidsplannen. Er is hard gewerkt aan onder andere kleine maatregelen zoals het verbeteren van het zicht op een zebrapaden de verlaging van de snelheid op diverse wegen, als aan grotere werken zoals de Vlietweg en de aanpassing van de kruising Blauwe Tramstraat - Haagweg. Met als gevolg dat het budget bijna op is. Tot en met 2025 is er voldoende krediet voor de maatregelen die we verwachten uit te voeren. Om het bestaande beleid te kunnen voortzetten is vanaf 2026 jaarlijks een nieuw krediet benodigd van jaarlijks € 400.000 willen we kunnen blijven werken aan het verbeteren van de verkeersveiligheid op verzoek van bewoners.

04.08 Fietsroute Smaragdlaan - Hoge Morsweg

Wij stellen voor om fietsstroken te realiseren op de rijbaan van de Smaragdlaan - Hoge Morsweg over het gedeelte vanaf de Haagse Schouwweg tot de Agaathlaan. Het realiseren van fietsstroken heeft voordelen ten opzichte van het oorspronkelijke plan om een vrijliggend fietspad naast de huidige rijbaan te realiseren. Er hoeft geen water gedempt te worden, er hoeven geen bomen gekapt te worden uitvoering is op korte termijn mogelijk en de kosten dalen van circa € 4,5 miljoen naar € 512.000. De fietsstroken leveren een belangrijke stap in het verbeteren van de verkeersveiligheid en het bevorderen van duurzaam vervoer in onze gemeente. Door het aanleggen van fietsstroken zal de veiligheid van fietsers aanzienlijk verbeteren. Het stimuleren van fietsen als vervoersmiddel draagt bij aan een duurzamere en milieuvriendelijkere gemeente. Wij verzoeken de gemeenteraad om in te stemmen met dit voorstel en de benodigde middelen vrij te maken voor de realisatie van de fietsstroken op de Smaragdlaan - Hoge Morsweg. Dekking kan worden gevonden binnen het Programma Mobiliteit door € 250.000, - te onttrekken aan het Project Fiets op 1 en het € 262.000 te onttrekken aan het Project Fietscorridor Noordwijk (Kikkerpolder).

04.09 MIRT Knoop Leiden Centraal

Gemeente Leiden heeft reeds € 25 miljoen beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van Knoop Leiden, als onderdeel van het nu beschikbare budget van € 205 miljoen door partijen gezamenlijk. Om tot een passende invulling van een eerste fase van een Voorkeursalternatief MIRT Verkenning Knoop Leiden Centraal te komen is een aanvullende bijdrage van de gemeente nodig. In het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT) begin november worden afspraken gemaakt over het Voorkeursalternatief en bijbehorende financiële afspraken met o.a. het Rijk en provincie. In deze kaderbrief stellen we voor om hiervoor structureel € 1,2 miljoen vrij te maken vanaf 2029 en twee maal € 8 miljoen incidenteel te reserveren en te dekken uit de reserve grondexploitaties en de reserve parkeren.

04.10 Maatregelen hinderbeperking

Samen met uw raad werken we voortdurend aan de duurzame ontwikkeling van de stad. Dat er veel gebiedsontwikkeling-, mobiliteits- en wijkvernieuwingprojecten in uitvoering zijn in de stad merkt bijna elke Leidenaar en bezoeker van de stad dagelijks. De komende jaren gaan er nog veel meer projecten in uitvoering. Denk aan LRN, M-kavels, Lorentz, onderdelen van de Groene Lopers. Om de verkeershinder die deze en andere projecten tijdens de uitvoering opleveren te beperken is er tijdelijk een regisseur hinderbeperking aangesteld die samen met de ambtelijke organisatie en partners en bedrijven in de stad een project overstijgend plan maakt om door middel van tijdelijke verkeersmaatregelen, mobiliteitsmanagementmaatregelen en de communicatie daarover, slimme gezamenlijke maatregelen te treffen waardoor de stad ook tijdens de vele werkzaamheden goed kan blijven functioneren. De inzet van deze maatregelen is om niet alleen tijdens de werkzaamheden de hinder te beperken, maar ook om een impuls te geven aan de gewenste modal shift. De inzet van deze bereikbaarheidsregisseur en uitvoer van de maatregelen is nieuw beleid. Voor de toekomst wordt voorgesteld om structurele dekking te gaan regelen door een bijdrage als opslag te vragen bij alle nieuw te starten projecten. Voor de periode 2025 t/m 2027 wordt nu een overgangsbudget aangevraagd. Hiervoor vragen wij een overgangsbudget van € 525.000 aan, te verdelen over de jaren 2025, 2026 en 2027 (75K voor 2025, 225K voor 2026, 225K voor 2027). Hiermee verlengen we de inzet van de regisseur hinderbeperking na 2025 en hebben we de mogelijkheid om een project overstijgende aanpak te implementeren gericht op het beperken van verkeershinder en versterken van de modalshift.

04.11 Impuls verkeersveiligheid: risico gestuurde aanpak, gedragscampagnes en verkeershandhaving

In het afgelopen jaar hebben er een aantal verkeersongevallen plaatsgevonden in de stad die grote impact hebben gehad. Het college is hier erg van geschrokken en leeft mee met de nabestaanden en omstanders die de ongevallen hebben zien gebeuren. Helaas is na een jarenlange daling nu in heel het land een stijging van het aantal verkeersslachtoffers is waar te nemen. De Leidse ontwikkeling van het aantal verkeersslachtoffers heeft een vergelijkbaar patroon als andere steden en gemeenten om ons heen. Zie voor meer informatie de Leidse Verkeersveiligheidsmonitor 2024. Het verbeteren van de verkeersveiligheid krijgt al sinds een paar jaar de hoogste prioriteit van het college. Uit ervaring weten we dat een mix van maatregelen het meest effectief is; aanpassingen van infrastructuur en weginrichting, verkeerseducatie en gedragsbeïnvloeding en handhaving. Daarom realiseren we op veel plekken in de stad fysieke aanpassingen en werken we al jaren met scholen, collega-gemeenten en anders partners aan voorlichtingscampagnes en verkeerseducatie (zoals MONO, BOB, verkeerslessen etc). Tot slot wordt er door de politie gehandhaafd op verkeersovertredingen. Met dit alles gaan we onverminderd mee door. Toch wil het college het verbeteren van de verkeersveiligheid een nadere impuls

geven. Een aantal maatregelen worden vanuit bestaande budgetten en/of door herprioritering van budgetten gefinancierd. Denk aan de plankosten om te komen tot het stadsbreed besluit over inpassing van GOW30 in de wegcategorisering en het analyseren van de nieuwe aandachtslocaties uit de Verkeersveiligheidsmonitor. Het college wil aanvullend meer investeren in het versterken van de risicogestuurde aanpak van verkeersveiligheid. Hiermee werken we niet alleen reactief op basis van verkeersongevallen, maar juist ook proactief aan het verlagen van de risico's in het verkeer door te analyseren waar de kans op ongevallen het grootst is en daar ook maatregelen treffen. Ook wil het college samen met partners in de stad (politie, scholen, werkgevers, maatschappelijke partners etc) investeren in jaarlijks terugkerende gedragscampagnes gericht op het verbeteren van de verkeersveiligheid. Tot slot wil het college de komende 2 jaar ook extra investeren in verkeershandhaving. Dit is een nieuwe prioriteit in de Visie op Handhaving 2025-2028, waarin een deel van de capaciteit gericht op deze taken wordt ingezet. Hierbij is ook ruimte voor de handhaving op fietsen/lopen door rood licht, fietsen met de telefoon en fietsen zonder licht. Om vanuit handhaving maximaal te kunnen bijdragen aan de impuls periode is dan jaarlijks 2 extra FTE beschikbaar. In 2027 wordt bekeken of deze extra inzet moet worden verlengd of opgaat in de bestaande formatie. Ten behoeve van bovenstaande uitbreiding van de mix van maatregelen is er nieuwe expertise en een structurele uitbreiding van de beleidscapaciteit nodig van € 130.000. Deze wordt ingezet om proactief analyses uit te voeren en te vertalen in oplossingen. Ook wordt deze ingezet om de jaarlijkse gedragscampagnes te coördineren, te monitoren en te verbeteren. Voor de gedragscampagnes en datasets stellen we tot en met 2028 jaarlijks € 125.000 beschikbaar. Voor de tijdelijk uitbreiding van capaciteit voor handhaving stellen we incidenteel 2x € 220.000 beschikbaar (samen € 440.000).

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

<i>Programmanummer</i>	5
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Energie, Werk, Inkomen & Cultuur Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad met een schone, hele en veilige openbare ruimte, waar het goed vertoeven is voor iedereen. Samen met alle gebruikers zorgen we dat dat ook zo blijft, nu en in de toekomst. Daarom passen we de stad aan, we maken haar klimaatrobuust en vergroten de biodiversiteit om Leiden ook voor toekomstige generaties leefbaar en aantrekkelijk te houden.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 5 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Budgettair neutraal	05.01	Capaciteit voor grip en bodemenergie	L	S	155	155			
					-155	-155			
	05.02	Riolering Lammenschans	L	S				39	39
			B	S				-39	-39
	05.03	Menginstallatie pekelwater	L	S		8	8	8	7
						-8	-8	-8	-7
Mee/Tegenvaller	05.04	Investering duiker de Verleyding	L	S		4	4	4	4
	05.05	Renovatie Stationspleintunnel	L	S				202	200
							-121	-174	-173
	05.06	Beheer- en onderhoudskosten wijkvernieuwingsprojecten	L	S	-19	-83	-43	150	434
								-150	-434
	05.07	Kabels en leidingen	L	S	99	99	99	99	99
					-395	-445	-445	-445	-445
			B	S	401	481	481	481	481
					-395	-395	-395	-395	-395
	05.08	Gestegen kosten kinderboerderij	L	S	90	90	90	90	90
			B	S	-38	-38	-38	-38	-38
	05.09	Inhaalslag snoeien	L	S	80				
	05.10	Gestegen kosten Samen aan de Slag	L	S	50				
	05.11	Tunnelbeheer Stationspleintunnel	L	S	50	120	120	120	120
	05.12	Stijging loon uitzendkrachten via uitzendbureau	L	S	43	43	43	43	43
			B	S	-11	-11	-11	-11	-11
	05.13	Marktconforme prijs dienstverlening DZB onderhoud groen en speeltuinen	L	S	90	90	90	90	90
					-185	-185	-185	-185	-185
			B	S	95	95	95	95	95
	05.14	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen 2025	L	S	183	183	183	183	183
					-183	-183	-183	-183	-183
	05.15	Bijdrage Omgevingsdiens West-Holland	L	S		-76	-76	-76	-76
Nieuwe uitgave	05.16	Ontdemping Kort Rapenburg	L	S					278
	05.17	Grondstoffennota 2025-2029	L	S	520	963	1.067	1.173	1.303
					-470	-585	-630	-672	-717
			B	S	-50	-378	-438	-502	-586
	05.18	Groen investering in kennis en expertise	L	S	69	69	69	69	69
	05.19	Capaciteit dierenwelzijn op orde	L	S	75	128	88	75	75
	05.20	Leefbaarheid Stevenshof	L	S	200				
			B	I	-200				
Tot.					101	-14	-135	44	322

Bedragen x € 1.000

Budgettair neutraal

05.01 Capaciteit voor grip en bodemenergie

Bodemenergie is een thema dat steeds aandacht verdient, mede door de vele kleine en grote aanvragen als gevolg van de warmtetransitie. De aandacht moet er zijn in zowel de ondergrondse verdeling van warmte als in de juridisch-financiële inbedding van het thema in onze gemeentelijke organisatie. Daarom is capaciteit nodig om dit thema juridisch beter te verankeren. We zien de noodzaak om bodemenergie te borgen door diverse ontwikkelingen, waaronder netcongestie, warmtetransitie maar ook de Omgevingswet. Omdat bodemenergie nu onvoldoende is geborgd in de ambtelijke organisatie kan onvoldoende uitvoering gegeven worden aan de verordening die sinds 2022 van kracht is. Ook heeft het onderwerp een nadere uitwerking nodig in visie, beleid en regels via een verordening (en verankering in het Omgevingsplan). Het budget voor dit thema verhogen we met €155.000 voor 2025 en 2026. Dit dekken we uit het beschikbaar budget voor energietransitie.

05.02 Riolering Lammenschans

Het project herinrichting Lammenschans zal medio 2027 werkzaamheden verrichten langs de Lammenschansweg-strip / Lammenschansdriehoek. Echter staat de rioolvervanging voor 2031 gepland, en daarom is het krediet niet opgenomen in het MIP 2025-2028. In het kader van het werk met werk maken is het essentieel dat de rioolvervanging tegelijk met de herinrichting plaatsvindt. Deze lasten worden gedekt uit de riool- en waterzorgheffing.

05.03 Menginstallatie pekelwater

De zoutmenginstallatie aan de Kenauweg speelt een cruciale rol in het winteronderhoud van onze wegen. Deze installatie, oorspronkelijk aangeschaft door Rijkswaterstaat, werd bij de ingebruikname van het terrein overgedragen aan de gemeente Leiden. Hierdoor heeft er nooit een reguliere afschrijving plaatsgevonden; er is nu geen gereserveerd budget voor vervanging. De installatie is aan het einde van zijn levensduur. Hierdoor dreigt de continuïteit van het strooi beleid in gevaar te komen. Dit heeft directe gevolgen voor de verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van onze stad in de wintermaanden. Het is daarom noodzakelijk dat de installatie vervangen wordt. De nieuwe zoutmenginstallatie wordt zo uitgevoerd dat deze in de toekomst zo nodig kan worden verplaatst. Dan blijft Leiden ook in de toekomst adequaat voorbereid op winterse omstandigheden. De investeringskosten bedragen € 70.000 met structurele kapitaalslasten van € 7.700 m.i.v. 2026. De kapitaalslasten worden gedekt uit het budget voor gladheidsbestrijding.

Mee- / tegenvaller

05.04 Investerings duiker de Verleyding

Het is nodig om vooruitlopend op de uitvoering van het fietspad Potgieterlaan een extra duikerverbinding te realiseren. Deze duiker "de Verleyding" is noodzakelijk om een robuuste waterverbinding te realiseren voor de Boshuizerwijk, voor waterkwaliteit en om een extra afvoermogelijkheid voor het oppervlakte-/hemelwater te hebben. Hiervoor is een krediet van € 150.000 benodigd. Voorgesteld wordt om dit krediet dit jaar beschikbaar te stellen.

05.05 Renovatie Stationspleintunnel

In 2024 is een bedrag van € 9,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de renovatie van de Stationspleintunnel. Na een mislukte aanbesteding is de raming geactualiseerd en komen we een bedrag van € 3,6 mln. tekort (dit is incl. de aanpassing van de levensduurverlenging van de ventilatoren van 10 naar 20 jaar wat aanvullend investeringsvolume met zich meebrengt van € 401.000). De verwachting is dat de renovatie eind 2026 start en wordt afgerond in 2027. Om het tekort van 3,6 mln. te dekken wordt voorgesteld om gebruik te maken van de onderschijding op de investering asfalteren Stationspleintunnel (€ 400.000) en door gebruik te maken van het krediet prijsstijgingen (€ 2.210.000). Het resterende tekort van € 1.026.000 met een bijbehorende kapitaallast van € 27.952 wordt aangevraagd middels deze kaderbrief.

05.06 Beheer- en onderhoudskosten wijkvernieuwingsprojecten

Door enkele nieuwe ontwikkelingen in de planning zijn de beheer- en onderhoudskosten van de wijkvernieuwingsprojecten verschoven en in sommige gevallen toegenomen. Het reeds beschikbare structureel budget van € 184.340 is tot en met 2027 voldoende. Vanaf 2028 zullen diverse wijkvernieuwingsprojecten worden afgerond en overgedragen naar Beheer, waardoor er meer onderhoudsmiddelen benodigd zijn. In 2028 € 150.352 en in 2029 € 434.001. Voorgesteld wordt om deze toename vanaf 2028 te dekken door het gemeentebrede budget voor areaaluitbreiding.

05.07 Kabels en leidingen

Vanaf 2025 is de nieuwe legesverordening in werking. De gemeente heft nu leges op graafmeldingen. Voor 2025 was dit nog niet mogelijk. De nieuwe legesverordening resulteert naar verwachting (e.e.a. afhankelijk van het aantal meldingen) in een geprognoseerd structureel voordeel van € 295.000. Daarnaast loopt de raamovereenkomst voor het dichtstraten van sleuven bij kabels en leidingen af. Er is besloten om deze werkzaamheden voortaan door de nutspartijen zelf te laten uitvoeren. Dit leidt niet alleen tot lagere kosten, maar ook tot lagere opbrengsten. Dit resulteert in een structureel nadeel van € 36.000 wat ontstaat door een verschil tussen vastgestelde herstellarieven (opbrengsten) en inschrijfprijzen op de raamovereenkomst (kosten).

05.08 Gestegen kosten kinderboerderij

Afgelopen jaren zijn de kosten van de kinderboerderij gestegen met € 60.000 per jaar. Dit wordt veroorzaakt door de hogere kostprijs van alles dat ingekocht moet worden, zoals voer en dierenarts. We zien een gestage groei van bezoekers aan de kinderboerderij: 2021 58.000, 2022 63.000, 2023 66.000, 2024 70.000. Hierdoor is extra ureninzet noodzakelijk om het ook op de drukke dagen prettig en veilig te houden voor bezoekers. Dit speelt met name op de woensdagmiddag en zaterdag. Kosten € 30.000 per jaar. De groei van het aantal bezoekers genereert extra inkomsten van € 37.500 per jaar. Denk aan inkomsten uit voerautomaat, ponyrijden, verjaardagpartijtjes en evenementen.

05.09 Inhaalslag snoeien

Uit de BVC's (Boom Veiligheid Controles) blijkt dat veel bomen gesnoeid moeten worden om onveilige situaties te verhelpen of te voorkomen dat deze in de nabije toekomst ontstaan. Hiervoor is incidenteel €80.000 extra budget noodzakelijk om de bomen de zorg te geven die ze nodig hebben en te zorgen dat mensen veilig gebruik kunnen blijven maken van de openbare ruimte.

05.10 Gestegen kosten Samen aan de Slag

Samen aan de Slag groeit nog steeds; inmiddels beheren we zo'n 5.000 convenanten. Die groei gaat gepaard met extra werk, extra plantgoed, materialen, aarde etc. We zien ook dat de aannemerskosten stijgen. Om ook dit jaar de aanvragen van de bewoners te kunnen realiseren is daarom een eenmalig extra budget nodig van € 50.000.

05.11 Tunnelbeheer Stationspleintunnel

Het tunnelbeheer van de Stationspleintunnel vraagt (steeds meer) werkcapaciteit (manuren) met name in de organisatie van het tunnelbeheer. In de Tunnelwetgeving is opgenomen dat het wettelijke takenpakket beschreven staat in het betreffende Veiligheidsbeheersplan en Calamiteitenbestrijdingsplan. In de praktijk is het takenpakket voor goed tunnelbeheer echter omvangrijker dan alleen het wettelijk vereiste. Daarbij komt dat verantwoordelijkheden die voorheen bij de Veiligheidsregio lagen, nu overgaan naar het tunnelbeheer. Ook dit resulteert in een hogere benodigde capaciteit. Dit resulteert in een aanvraag voor 2025 van € 50.000 en voor de komende jaren structureel € 120.000. We hebben in uitgebreid onderzoek (aan de hand van o.a. een benchmark en leidraad tunnelbeheer) uitgevoerd om te bepalen wat nodig is om de organisatie een stap verder te brengen en aan alle taken behorend bij tunnelbeheer te voldoen. Dit is ook nodig om de vragen en advisering vanuit zowel Bevoegd Gezag als de Tunnelveiligheidsbeambte professioneel en met de benodigde aandacht en zorgvuldigheid te kunnen verrichten. Met deze vraag voor middelen voor aanvullende capaciteit kunnen we blijven werken aan de verdere professionalisering van de tunnelbeheerorganisatie en een veilig gebruik van de Stationspleintunnel blijven waarborgen.

05.12 Stijging loon uitzendkrachten via uitzendbureau

In de meest recent vastgelegde raamovereenkomst met uitzendbureau Randstad is vastgelegd dat het salaris van de uitzendkrachten in dienst van de gemeente Leiden de CAO van gemeenten volgt voor wat betreft de stijging van het loon. Voor een aantal uitvoerende afdelingen binnen het cluster Beheer betekent dit substantieel hogere kosten omdat de "normale" indexering altijd lager is dan gestegen CAO kosten. Dit verschil willen we voor zowel 2024 als 2025 aanvragen. Impact 2024 is 1,3% (3,9% indexatie - 5,2% indexatie) en impact 2025 is 4,4% (1,2% indexatie - 5,6% indexatie). Totaal voor de betreffende afdelingen (Inzameling en Reiniging, Groenbeheer en dagelijks onderhoud Havens) is dat in 2024 = 9.970 en in 2025 = 32.648. Deel van de stijging bij Inzameling en Reiniging gaat voor 33.5% gedekt worden door de stijging van de afvalstofheffing (€ 10.600).

05.13 Marktconforme prijs dienstverlening DZB onderhoud groen en speeltuinen

DZB verzorgt het onderhoud van het groen in drie wijken van de stad (Stevenshof, de Mors en Boerhaave), Ook verzorgt DZB het onderhoud van de 14 speeltuinen en de valondergronden van de openbare speelplekken in de stad. De gemeenteraad heeft bepaald dat dit tegen marktconforme tarieven gebeurd. In de afgelopen maanden hebben Beheer en DZB samen met een extern kostendeskundige beoordeeld wat een marktconforme prijs is voor de werkzaamheden die DZB voor Beheer uitvoert. Uit deze beoordeling is naar voren gekomen dat;

- De marktconforme prijs voor het onderhoud voor de speeltuinen en de valondergronden € 350.000 bedraagt. Het budget van Beheer voor de speeltuinen en de openbare speelplekken is toereikend om deze prijs te betalen. Voorstel is om deze hogere prijs te dekken uit de stelpost indexering 2025
- De Marktconforme prijs voor het groenonderhoud € 590.000 bedraagt. Dat is € 90.000 meer dan beschikbaar is in het budget Groen bij beheer beschikbaar is. De kosten van DZB voor het groenonderhoud bedragen € 685.000. Een verschil van € 95.000. Dat verschil wordt veroorzaakt doordat er in de winter minder werk gedaan hoeft te worden in het groen, maar DZB wel de medewerkers moet doorbetalen. Op dit onderdeel kan DZB niet marktconform werken. Externe aannemers zijn flexibeler wat dat betreft. Om het nadeel voor DZB bij te sturen hebben Beheer en DZB afgesproken om samen te gaan kijken hoe de overcapaciteit van DZB kan worden ingezet bij de andere taakvelden van Beheer.

05.14 Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen 2025

Door enkele nieuwe ontwikkelingen zijn de beheer- en onderhoudskosten van de openbare ruimte met € 183.494 toegenomen.

- Toename van € 92.190 door overdracht Lammenschansdriehoek - Leidse Schans. Conform RV 19.0040 Actualisatie Ontwikkelstrategie Lammenschansdriehoek 2019 is de dekking van deze beheer- en onderhoudskosten de additionele structurele inkomsten via Algemene Uitkering en Onroerende Zaakbelasting door areaaluitbreiding wegens woningbouw in de Lammenschansdriehoek.
- Toename van € 19.173 door woningbouw aan de Ter Haarkade. Dekking voor de areaaluitbreiding is vanuit de additionele structurele inkomsten via Algemene Uitkering en Onroerende Zaakbelasting t.g.v. areaaluitbreiding woningbouw.
- Toename van € 22.190 door voetpad Zijlsingel, Singelparkverbinding Zijlpoort in het kader van Singelpark conform Kaderbesluit Singelpark.
- Toename van € 6.214 door overdracht van Wijkvervanging Houtkwartier. In de kaderbrief 2020-2024 is reeds rekening gehouden met een structurele stijging van €12.991 de beheerkosten als gevolg van vergroenen en klimaatadaptieve maatregelen bij de wijkvervangingen die voortvloeien uit het IWKP. Dekking vanuit stelpost klimaatadaptieve maatregelen.
- Toename van € 43.727 door verschillende projecten waaronder vergroeningsprojecten, bijplaatsen fietsvoorzieningen en parkborden, JOP Stevenspark, Fietspad Ypenburgbocht, Bachstraat Tasmanstraat e.o., Speelplek Trekvaartplein, Knuppelpad Matilo, Leonardo college en Beheerplan Cronesteyn. De dekking voor deze projecten is vanuit de stelpost areaaluitbreiding.

05.15 Bijdrage Omgevingsdiens West-Holland

De werkgroep financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen (FKGRHM) heeft voor de begroting van 2026 een taakstelling van 6% geadviseerd ten opzichte van 2025. De Omgevingsdienst ziet daartoe geen concrete mogelijkheden op korte termijn. Immers, recent heeft de dienst in het kader van de robuustheid ook al een verhoging van opleidingsbudget naar 3% en een innovatiebudget van 1% door herschikking binnen de begroting moeten verwezenlijken, en de marges waren al klein. Dit betekent echter niet dat de dienst de taakstelling niet wil invullen, maar wel dat de dienst voorstelt om dit op een geheel andere wijze te realiseren. De dienst wil de totale begroting voor 2026 en volgende jaren met 6% verlagen via drie sporen:

1. Het inmiddels structureel optredende positieve exploitatieresultaat (in 2024 en 2025) van om en nabij 3% in een jaar inbrengen in de begroting van twee jaar later.
2. Uitgaan van 3% planningsoptimisme in de werkplannen; omdat de begroting van een jaar gebaseerd is op de werkplannen van het jaar daarvóór, kan de begroting beperkt worden tot 97%.
3. Het combineren van deze twee werkwijzen levert een begrotingsbeperking op van 6% in de eerste twee jaar. Vanaf 2028 is dit zeer waarschijnlijk nog maar 3%: toepassing van spoor 2 maakt dat de voeding van spoor 1 wegvalt. Maar de dienst heeft dan twee jaar langer de tijd om voor 3% aan structurele bezuinigingen/lastenbeperkingen te realiseren, en ziet daar mogelijkheden voor. Uitgaande van dit voorstel geeft de dienst in 2026 en 2027 een korting van 6% op de bijdrage aan de ODWH, gecorrigeerd voor indexatie levert dat een verlaging van de bijdrage van gemeente Leiden op.

Nieuwe uitgaven

05.16 Ontdemping Kort Rapenburg

Met de herinrichting van het Kort Rapenburg ontstaat er nu een kans om de overkluizing uit 1910 van het Kort Rapenburg weg te halen. In 1983 is de laatste grote herinrichting op het Kort Rapenburg uitgevoerd. Uit de raadpleging op Doe Mee en participatiebijeenkomst blijkt groot draagvlak voor dit idee. De voorkeur gaat uit naar een gracht met opgehoogde bruggen zodat de gracht ook doorvaarbaar wordt. Technisch gezien is het mogelijk om de gracht in oude luister te herstellen. Er wordt momenteel nog gestudeerd of het mogelijk is de Noordeindsebrug te verhogen met respect voor het monument van de Gijselaarsbank. Op het moment van de behandeling in de gemeenteraad van deze kaderbrief is hier duidelijkheid over. De gracht is niet alleen historisch, economisch en vanuit toeristisch oogpunt een toevoeging aan de stad, maar is ook voor de klimaatadaptatie en voor het waterbeheer een verbetering omdat het oppervlaktewater wordt vergroot. Er is weliswaar water onder de overkluizing maar deze is gehalveerd ivm een aangelegde rioolbuis. Na aftrek van bestaande dekking voor de herinrichting van de groene variant, het aanpassen van het rioolsysteem vanuit het rioleringsbudget, het budget voor klimaatadaptieve maatregelen en besparing van gepland onderhoud voor het huidige overkluizing resteert een budget van € 12,5 miljoen, dit zijn de meerkosten voor een open gracht.

05.17 Grondstoffennota 2025-2029

Uw Raad heeft in november 2024 de Grondstoffennota vastgesteld. Hierin zijn het beleid en de maatregelen opgenomen voor minder huishoudelijk (rest) afval, meer hergebruik en verwerking van meer waardevolle grondstoffen om een bijdrage te leveren aan de circulaire economie. In het Uitvoeringsprogramma Grondstoffennota zijn de maatregelen uitgewerkt voor de komende 5 jaar. De kosten van dit uitvoeringsplan is als volgt: in 2025 = € 520.000, in 2026 = € 963.000, in 2027 = € 1.067.000, in 2028 = € 1.173.000 en in 2029 = € 1.303.000. Preventie vormt een belangrijk onderdeel van het grondstoffenbeleid. Hiervoor wordt een nieuw afvalpreventieplan opgesteld en een zero waste week georganiseerd. Er wordt een recyclewagen en recycletas voor herbruikbare spullen geïntroduceerd. Afvalscheiding wordt gestimuleerd. Gefaseerd zal de gescheiden

inzameling van groente- fruit- tuinafval en etensresten worden ingevoerd in de hoogbouwwijken en de binnenstad. Maatregelen voor inzamelmiddelen om ongescheiden restafval te beperken worden onderzocht. Het gemeentelijk beleid is dat de kosten voor het beheer en de verwerking van huishoudelijke afvalstoffen voor 100% mogen worden doorbelast in de afvalstoffenheffing. Nieuwe aanvullende maatregelen voor afvalpreventie, bevorderen hergebruik en een betere afvalscheiding vragen om aanvullende middelen voor de maatregelen bovenop de reeds gedekte reguliere kosten voor afvalbeheer. De kosten van de maatregelen worden deels doorberekend in de afvalstoffenheffing, maar ook deels gedekt door besparingen die worden gerealiseerd door minder verwerking van restafval. Verder hebben we ook een tegemoetkoming vanuit het rijk met betrekking tot SUP (Single use Plastic) ter waarde van ongeveer € 375.000 per jaar en € 95.000 per jaar voor een prullenbakken vergoeding. De impact van dit uitvoeringsplan voor de afvalstofheffing is als volgt: in 2025 = € 50.000, in 2026 = € 378.000, in 2027 = € 438.000, in 2028 = € 502.000, in 2029 = € 586.000.

05.18 Groen investering in kennis en expertise

Om het groen in de stad veilig te houden maar ook zijn waarde te laten behouden voor ecologie is het belangrijk dat de juiste expertise bij de gemeentelijke onderhoudsmedewerkers aanwezig is. Daarnaast is het ook belangrijk dat het vastgestelde beeld in de beheerplannen wordt gehaald. Dit alles maakt dat het continu een puzzel is voor de medewerkers buiten om te bepalen wat het beste is om te doen in een stad die steeds drukker wordt en complexer is om te beheren. Om dit goed te kunnen uitvoeren zijn medewerkers nodig met de juiste kennis. Om veilig en verantwoord aan de bomen in de stad te werken zijn ETW-ers (ETW gecertificeerde boomkenners die weten hoe ze met bomen moeten omgaan) nodig. Door deze kennis in huis te hebben kan ook bij calamiteiten (helaas vaak buiten reguliere werktijden) een betere afweging gemaakt worden wat er met een boom moet gebeuren (behouden of verwijderen). Omdat goed groenpersoneel steeds schaarser wordt en ook moeilijker in te huren is (tegen hoge tarieven) willen we goed opgeleide groen medewerkers vast in dienst hebben en bij vacatures nieuwe medewerkers kunnen aantrekken. Resumerend vraagt het huidige groen in een drukke en complexe stad om groenmedewerkers met de juiste opleiding en certificaten. Niet alle groenmedewerkers behoeven over de juiste opleiding en certificaten te beschikken, maar voor een deel van de groenmedewerkers is dit een vereiste. Met de huidige inschaling/salaris kunnen we geen groenmedewerkers met de juiste opleiding en certificaten aantrekken. Het huidige salaris is voor deze groep niet marktconform. De kosten van een hogere inschaling van een deel van de groenmedewerkers bedragen € 69.198. Deze kosten kunnen niet gedekt worden uit de bestaande bedrijfsvoeringsbudgetten.

05.19 Capaciteit dierenwelzijn op orde

Aanvraag om volgende maatregelen m.b.t. Dierenwelzijn:

1. Inzet extra personele capaciteit 0,6 FTE (schaal 10): € 75.000 (structurele kosten). Op dit moment is de beschikbare capaciteit voor het uitvoeren van dierenbeleid beperkt; het gaat in totaal om 0,4 FTE (schaal 9). Deze capaciteit wordt alleen maar reactief ingezet om technische en schriftelijke vragen vanuit de politiek te beantwoorden en om een aantal 'kleine' taken uit te voeren. Aan ontwikkeling en uitvoering van beleid komt de organisatie niet voldoende toe. Om daadwerkelijk uitvoering te kunnen geven aan de Nota Dieren is extra ambtelijke capaciteit nodig, omdat de nota Dieren de basis op orde brengt en invulling geeft aan onze wettelijke taken op het gebied van dierenbeleid. In een stad die steeds drukker wordt de (schaarse) openbare ruimte steeds meer gedeeld door mensen en dieren en dat vraagt om extra beleidscapaciteit om de belangen van mens én dier in balans met elkaar te houden
2. 1e afvangactie verwilderde dieren in nood/gevaar: € 10.000 (incidentele kosten). Afvangen wilde dieren Kippen, hanen, tamme ganzen, muskuseenden, schildpadden: ze worden door inwoners gedumpt in onze natuur. Dit leidt tot overlast, gevaarlijke verkeerssituaties, risico's voor de biodiversiteit. Aantallen nemen jaarlijks toe als er niet wordt ingegrepen, inwoners blijven bijplaatsen. We kijken naar: diervriendelijke en duurzame methoden voor verminderen van verwilderde dieren (afvangen, onderbrengen bij opvangcentra, nestbeheer, communicatie met inwoners).
3. Uitwerken Plan van Aanpak Hondenlosloopgebieden: € 30.000 (incidentele kosten). Veiligheid losloopgebieden De (schaarse) openbare ruimte wordt gedeeld door mensen en dieren. Om incidenten zoveel mogelijk te voorkomen (fietsers die vallen door springende honden, bijtincidenten, verstoringen andere dieren, aanslag biodiversiteit) nemen we maatregelen die veiliger recreëren mogelijk maken.
4. Ad hoc acties (o.a. borden voor paddentrek); € 25.000 (incidentele kosten voor 3 jaar). Ad hoc acties (meerjarig incidenteel voor 3 jaar) Bij de aangenomen begroting 2024 is een motie om een pilot te doen met faunauittreedplaatsen uit het water. Deze pilot wordt georganiseerd via Samen aan de Slag, maar om faunauittreedplaatsen beter te borgen zijn middelen nodig, zodat ze regulier onderhoud van Beheer of in projecten meegenomen kunnen worden. Een eerdere motie uit de raad om faunauittreedplaatsen te realiseren is nooit uitgevoerd en met dit budget kan dat wel worden uitgevoerd.

05.20 Leefbaarheid Stevenshof

In 2024 is met een eenmalig budget uit het collegeprogramma een impuls gegeven aan de leefbaarheid van de wijk Transvaal. De resultaten hiervan zijn gedeeld met college en raad. Na evaluatie van de ervaringen met deze aanpak is het voorstel om ook in een volgende wijk een impuls te geven aan de leefbaarheid. Na analyse van de beschikbare cijfers is de keuze op (een af te bakenen deel van) de Stevenshof gevallen. Zodra een projectleider is geworven zal deze met bewoners en organisaties in de wijk bespreken met welke interventies de leefbaarheid

kan worden versterkt en wie daarin welke bijdrage kan leveren. Voorstel is om hiervoor eenmalig een bedrag van € 200.000 beschikbaar te stellen, te dekken uit de reserve "Leefbaarheidsprojecten in de wijken".

6

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling

<i>Programmanummer</i>	6
<i>Commissie</i>	Stedelijke Ontwikkeling
<i>Portefeuille(s)</i>	Wonen, Bouwen & Welzijn Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Stedelijke ontwikkeling luidt:

De gemeente Leiden staat voor een optimale ruimtelijke ontwikkeling van de beschikbare, schaarse ruimte van stad en regio die gericht is op een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 6 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Budgettair neutraal	06.01	Ophogen voorbereidingskrediet Telderskade	L	I					
			B	I					
	06.02	Vrijval reserve afkoop administratiekosten erfpacht	L	I	177				
				S	-3	-3	-3	-3	-3
			B	I	-177				
				S	3	3	3	3	3
Mee/Tegenvaller	06.03	Afboeken grondwaarde Trien Semlerstraat	L	I	664				
					-240				
				S		4	4	4	4
						-15	-15	-15	-15
			B	I	-424				
				S		11	11	11	11
	06.04	Formatie en bezetting team ontwerp	L	S	125	125	125	125	125
	06.05	Nieuwe E&W contracten (elektriciteit en werkbouwkundig) gemeentelijk vastgoed	L	S	465	165	165	165	165
	06.06	Achterstallig onderhoud Pieterskerkhof 6 (Gravensteen)	L	S	350				
	06.07	Indexatie huurinkomsten gemeentelijk vastgoed	B	S	400	400	400	400	400
Nieuwe uitgave	06.08	Muziekschool Hazewindsteeg	L	I	50	50	50		7.000
				S					483
									-62
			B	I					-7.000
				S					-140
	06.09	Aanvulling krediet project Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg	L	S				5.407	677
								-211	-205
			B	S				-5.195	-472
	06.10	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing stationsgebied	L	I		400	400	400	400
	06.11	Aanpak netcongesie	L	S		700	700	700	
	06.12	Vlietzone Nieuw clubhuis Leidse Roadrunners club (LRRC) op plek clubhuis Blauwkras	L	I		300			
	06.13	Doorstroommakelaar koop	L	S		25	25	25	25
	06.14	Doorstroommakelaar sociale huur	L	S		25	25	25	25
	06.15	Langere periode meerkosten Omgevingswet	L	S		818	818	818	
Tot.					1.390	3.008	2.708	2.658	1.421

Bedragen x € 1.000

Budgettair neutraal

06.01 Ophogen voorbereidingskrediet Telderskade

Voor de gebiedsontwikkeling Telderskade zijn in 2024 middelen beschikbaar gesteld voor de sloop van de oude sporthal, zwembad en sauna aan de Telderskade. Een externe partij is aangetrokken voor de begeleiding van de sloop. Voor extra asbestsanering, bescherming van trafo's en bemaling van de ondergrondse kuip/vloer van de voormalige sauna is aanvullend krediet nodig van € 350.000. Naast deze extra kosten lopen ook de plankosten langer door en hiervoor wordt ingeschat € 130.000 nodig te hebben tot aan besluitvorming "aanvragen uitvoeringskrediet" Bij dit besluit zal voorgesteld worden de grondexploitatie (GREX) te openen

waarbij ook de historische plankosten opgenomen worden in deze GREX. Omdat begin 2024 het deelproject GREX Vijfhoven is geopend zijn de historische kosten ad.€ 249.000 in deze GREX ingebracht ten gunste van het krediet Gebiedsontwikkeling Telderskade. Voorgesteld wordt het krediet met totaal € 480.000 te verhogen en de baten vanuit de GREX Vijfhoven ad. € 249.000 ook te verhogen. Omdat dit rechtstreeks via het krediet loopt gebeurt er niets op de baten en lasten in de begroting.

06.02 Vrijval reserve afkoop administratiekosten erfpacht

In 2024 is bij de Programmabegroting 2025-2028 besloten om over te gaan tot een stelselwijziging erfpacht. Hieruit voortvloeiend kan ook de reserve Afkoop administratiekosten erfpacht worden afgesloten waarbij de stand van de reserve per 1-1-2025 kan vrijvallen. Voor de erfpachtextploitatie is dit ten opzichte van bestaande jaarlijkse vrijval een voordeel van € 177.321. Conform de vigerende systematiek wordt dit bedrag gestort in de reserve grondexploitaties. Het raadsvoorstel bij de kaderbrief bevat het besluitpunt om de reserve op te heffen.

Mee- / tegenvaller

06.03 Afboeken grondwaarde Trien Semlerstraat

Zoals in de collegebrief van 25 maart 2025 is aangegeven wordt de grond in de huidige staat aan de coöperatie De Sleutels overgedragen zonder financiële verplichtingen. Dit betekent dat de grondwaarde ad. €240.000 (RB24.0067), die eerder als dekking gold voor de voorbereidingskosten en bouwrijp maken grond Trien Semlerstraat, afgewaardeerd dient te worden en de beschikbaar gestelde middelen terug gestort dienen te worden in de reserve Grondexploitaties. Daarnaast moet de afgesproken onrendabele top ad. € 424.000 welke gedekt wordt uit de investering "VK lokaal impulsbudget woningbouw" omgezet worden naar incidenteel geld door middel van een uitwisseling met een investering die gedekt wordt door de reserve Afschrijvingen Investerings.

06.04 Formatie en bezetting team ontwerp

Het team ontwerp binnen de afdeling Duurzame Leefomgeving bestaat uit ongeveer 25 ontwerpers die zich bezig houden met passende ontwerpen in de openbare ruimte. Dit betreft landschapsonwerpers, groenontwerpers en ontwerpers met een verkeerskundige achtergrond. Deze ontwerpers waren tot een aantal jaren geleden voor het grootste deel bezig met uitwerken van ontwerpen die door anderen waren gemaakt. De kosten van de ontwerpers werden daarom voornamelijk gedekt uit projectbudget. Sinds een aantal jaren is de functie van deze ontwerpers ontwikkeld in een functie waar de ontwerpers de puzzel leggen om alle wensen, ambities, beleidslijnen in te passen. Daarmee doen ze belangrijke kennis en ervaring op. Daarbij werken we steeds meer volgens het concept ontwerpend onderzoeken, waarmee we het ontwerp ook als middel inzetten om tot oplossingen te komen of mogelijke tegenstrijdigheden of keuzes vroeger in het proces inzichtelijk te maken. Deze kennis en ervaring is ook van groot belang voor het opstellen van nieuw beleid en het aanpassen van bestaand beleid, zodat dit beleid werkbaar en passend is. De dekking uit projectbudget komt daardoor te vervallen. Hierdoor ontstaat er een negatief resultaat. Met € 125.000 maken we structureel ruimte voor de nieuwe werkwijze.

06.05 Nieuwe E&W contracten (elektriciteit en werkbouwkundig) gemeentelijk vastgoed

De huidige contracten voor onderhoud aan EW-installaties in het gemeentelijk vastgoed liepen op 1 januari 2025 af. Uit de aanbesteding is gebleken dat de nieuwe contract 14,3% structureel hoger (€ 165.000) liggen dan de vorige contracten. Dit komt doordat:

- de assetlijsten verder zijn gecompleteerd.
- het programma van eisen is opgewaardeerd. Discussies met de aannemers uit het vorige contract zijn nu verwoord in verplichtingen
- inflatie: de CAO stijging van Techniek Nederland bedraagt tussen juli 2024 en februari 2026, 10%
- De marktsituatie: deze is t.o.v. 2019 steeds verder verslechterd voor opdrachtgevers. Door gebrek aan technisch personeel en een overschot aan te verrichten werk (verduurzaming) is er voor inschrijvers geen enkele trigger meer om scherp in te schrijven. Voor implementatie nieuwe E&W contracten, uitvoeren nulmeting en aanvullende werkzaamheden is eenmalig een bedrag benodigd van € 300.000.

06.06 Achterstallig onderhoud Pieterskerkhof 6 (Gravensteen)

De gemeente Leiden is eigenaar van het monumentale pand Gravensteen (Pieterskerkhof 6). De Universiteit Leiden heeft de afgelopen jaren gebruik gemaakt van dit pand. Nu bij beëindiging gebruik door de Universiteit Leiden is gebleken dat er achterstallig onderhoud aan het pand is. Met de universiteit is overeengekomen dat zij als gevolg van achterstallig onderhoud eenmalig € 150.000 aan de gemeente betalen. Om het achterstallig onderhoud op te lossen is in totaal € 500.000 benodigd. Dit betekent dat de gemeente zelf € 350.000 moet bijdragen.

06.07 Indexatie huurinkomsten gemeentelijk vastgoed

Huurovereenkomsten zijn voor het grootste deel overeenkomstig de landelijk gehanteerde ROZ model huurovereenkomsten. In de algemene bepalingen behorende bij de huurovereenkomsten is bepaald hoe de indexering wordt berekend. Conform deze bepaling wordt de CPI-index (consumentenprijsindex van het CBS) toegepast op het indexerende van de huren. De facturatie van de huren voor januari worden uiterlijk in november

van het voorgaande jaar verstuurd. Op dat moment wordt gekeken naar de meest actuele CPI-index, te weten de CPI-index van september. De cijfers van de meest recente beschikbare maand zijn voorlopig. Deze cijfers worden definitief bij de publicatie van de volgende maand. In september 2023 bedroeg de CPI-index 0,2% en in september 2024 bedroeg de CPI-index 3,5%. De huurinkomsten van gemeentelijk vastgoed zijn in begroting van de gemeente Leiden in 2024 en in 2025 met 4,2% geïndexeerd. In de begroting wordt een indexatie van 4,2% op de huurinkomsten doorgevoerd voor zowel 2024 als 2025. Het gaat om een begrootte huurverhoging van circa € 740.000. De werkelijk berekende CPI indexatie van 0,2% (2024) en 3,5% (2025) zorgt voor een verhoging van € 17.500 vanaf 2024 en van € 320.000 vanaf 2025. Hierdoor ontstaat vanaf 2025 een structureel nadeel van afgerond € 400.000.

Nieuwe uitgaven

06.08 Muziekschool Hazewindsteeg

Na zorgvuldige afweging is het college voornemens de kaders voor de realisatie van de nieuwe muziekschool aan de Hazewindsteeg aan te passen door het programma van eisen te verkleinen. Aanleiding hiervoor is een uitgebreide analyse waaruit blijkt dat de bouwkosten aanzienlijk hoger uitvallen dan oorspronkelijk geraamd. In het herziene voorstel wordt afgezien van de bouw van een kelder en wordt het programma met circa 245 m² verkleind. De fietsenstalling in de bestaande kelder onder het pand aan de Caeciliastraat blijft wel onderdeel van het plan. Door deze aanpassingen kan een besparing van bijna € 4 miljoen worden gerealiseerd, waarmee de totale investeringskosten op circa € 15,1 miljoen uitkomen.

In het meerjareninvesteringsplan 2025-2028 is voor de herbouw van de muziekschool een bedrag van € 3,9 mln opgenomen. Dit betekent dat er een aanvullend investeringsbedrag van € 11,2 mln nodig is. Daarbij rekenen we op een bijdrage van € 1,5 mln vanuit de DUMAVA-subsidie waarmee het extra netto-investeringsvolume uitkomt op € 9,7 mln. Met een gemiddelde afschrijvingstermijn van 25 jaar voor het gebouw, installaties en technische systemen komen de structurele kapitaallasten van dit extra investeringsvolume uit op € 483.000. Deze structurele kapitaallasten vangen we voor € 140.000 op uit een 25-jarige inzet van de minimale verkoopopbrengst à € 3,5 mln van de panden aan de Middelstegracht en het Rapenburg en voor € 62.000 uit lagere subsidiekosten voor huisvesting vanwege het centraliseren van muziekeducatie. Hierna resteert een bedrag van € 281.000 waarvan we voorstellen dit structureel in de begroting te verwerken.

Daarnaast doet de ontwikkeling en herbouw van de muziekschool een extra beroep op de capaciteit van BplusC voor begeleiding, afstemming en organisatie. We willen hen daarin ondersteunen in de vorm van een extern projectleider bij BplusC. Hiermee is tot aan het uitvoeringsbesluit een bedrag van € 50.000 voor de jaren 2025, 2026 en 2027 nodig voor de inzet van een externe projectleider door BplusC. Ook hiervan stellen we voor deze jaren dit bedrag in de begroting op te nemen.

06.09 Aanvulling krediet project Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg

Het project Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg voorziet in a) aanpassingen van het busstation voor het bus vrij maken van de Stationsweg, b) een aanzienlijke verbetering van de verkeersveiligheid voor fietsers, c) maatregelen voor het woonrijp maken van (fietsenstalling) De Geus en d) maatregelen tegen hittestress. De belangrijkste maatregel ter verbetering van de veiligheid is de aanleg van een vrije busbaan en aparte rijbaan voor overig verkeer en fietsers op het Stationsplein. De huidige bushaltes A en B worden verplaatst. De Stationsweg tussen Stationsplein en Haverzakgang wordt tijdelijk ingericht om De Geus bereikbaar te maken, waarna het ontwerp van de Groene Loper Stadsentree hier wordt gerealiseerd. Indien mogelijk wordt de tijdelijke fase overgeslagen en wordt de Groene Loper Stadsentree direct gerealiseerd. Hiervoor zal naar verwachting in 2026 krediet worden aangevraagd. Uiteindelijk zal vanuit het MIRT dit gebied naar verwachting definitief worden ingericht. De realisatie van de tijdelijke inrichting vindt naar verwachting plaats in de periode Q4 2026 tot en met 2027, nog voor de oplevering van De Geus en voor de instelling van de nieuwe busroutes via o.a. Morssingel en Morsweg.

Het voorlopig ontwerp (VO) van de nieuwe inrichting van het Stationsplein is uitgewerkt, dit ontwerp is de basis geweest voor deze aanvullende kredietaanvraag van € 4,793 mln. Hiervoor zijn diverse stakeholders geraadpleegd: o.a. omliggende bedrijven, vertegenwoordigers van omwonenden, fietsersbond, busexploitant Q-buzz en provincie Zuidholland. Partijen hebben zich positief uitgesproken over de verbetering van de verkeersveiligheid en de hierdoor de ontstane verbetering van de leefbaarheid en doorstroming van de bussen. Maatregelen tegen hittestress dienen nog te worden uitgewerkt, hiervoor is een taakstellend budget opgenomen van € 300.000 en maakt onderdeel uit van de totale aanvullende kredietaanvraag.

Met deze Kaderbrief 2025 stellen we een extra krediet beschikbaar € 4,923 mln voor uitvoering, zodat we bij oplevering van De Geus het maaiveld hebben ingericht. Hiervan is 200.000 beschikbaar binnen het krediet verplaatsen businfra t.b.v.concessie 3. We stellen voor om het restantkrediet van € 4,723 miljoen te dekken uit de reserve grondexploitaties.

06.10 Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing stationsgebied

In de Spoorzone (Vondelkwartier, Stationsgebied en Schipholweggebied) wordt de komende jaren een grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd. Er worden in het gebied onder andere ca. 5.000 woningen gerealiseerd en er wordt ca. 100.000 m² kantoren toegevoegd en vernieuwd. Deze verstedelijkingsopgave bestaat uit veel verschillende projecten en programma's. Voor deze integrale gebiedsontwikkeling is, leren ook de actuele ervaringen in het gebied, het van belang gebiedsgericht, gebiedsoverstijgend en project- en programmaoverstijgend te blijven sturen. Op strategisch, tactisch en operationeel niveau: Op doelstellingen, op afstemming met andere programma's en projecten, op de integrale planning en afstemming, op de tijdelijkheid, gebiedsgerichte communicatie, omgevingsmanagement en participatie, marketing, branding etc. Deze activiteiten vraagt specifieke inzet van middelen om de nodige capaciteit voor in te zetten. Hiermee wordt het mogelijk om invulling te geven aan; - het sturen op korte, middellange en lange termijn doelstellingen (tijdelijkheid, aantrekkelijkheid, veiligheid, duurzaamheid, mobiliteit, parkeren, aantallen en percentages woningbouw en woontypes, bvo's kantoren, ruimtelijke kwaliteit gebouwen en buitenruimte, evenwicht rust, reuring enz.); - het afstemmen (o.a. raakvlakmanagement) tussen projecten en programma's (MIRT, Autoluw, LRN, LDB) in de Spoorzone. - het in- en overzicht te krijgen voor benodigde (investerings)middelen; - de integrale planning van alle onderdelen - onderwerpen als placemaking/tijdelijkheid, branding, gebiedsgerichte communicatie&participatie en omgevingsmanagement. Voor de dekking van de benodigde plankosten wordt voor 2026 - 2030 jaarlijks € 400.000 krediet gevraagd.

06.11 Aanpak netcongesie

Na drie jaar (eind 2022-heden) van intensieve inzet op netcongestie gaan we een nieuwe fase in. We hebben als gemeente regie gepakt en in kaart gebracht hoe we om kunnen gaan met de beperkte beschikbaarheid van elektriciteit. In deze periode hebben we kennis ontwikkeld door middel van casussen, energieproblematiek verweven in economische en ruimtelijke ontwikkelprogramma's en actief gefaciliteerd in netverzwaring door nutspartijen. De wereld van netcongestie verandert continu: soms door acties van nutsbedrijven, soms door interne ontwikkelingen en soms door juridische kaders die oplossingen beperken. We hebben hierop ingespeeld door structureel kennis op te bouwen en te vertalen naar concrete sturingsinstrumenten. Vanaf eind 2024 geldt gemeentebreed een afkondiging van netcongestie en transportcapaciteitstekort op zowel het middenspanningsnet (Alliander) als het hoogspanningsnet (TenneT). Waar het energiesysteem vroeger vooral gericht was op grootschalige centrale opwek en distributie, vraagt de huidige energietransitie om een slimme combinatie van verschillende energievormen, zoals elektriciteit en warmte. Netcongestie is een direct gevolg van deze veranderingen en speelt een steeds grotere rol in de ontwikkeling van onze stad en regio. Het doel is een toekomstbestendige energievoorziening waarin elektriciteit beschikbaar blijft voor elke Leidenaar. Om dit te realiseren wordt in de periode 2026-2028 jaarlijks een bedrag van € 700.000 toegevoegd aan de begroting. We onderzoeken hoe deze inspanningen op termijn ten laste van projecten in de stad of binnen beschikbaar budget kunnen worden uitgevoerd.

06.12 Vlietzone Nieuw clubhuis Leidse Roadrunners club (LRRC) op plek clubhuis Blauwkras

De gemeenteraad heeft bij het vaststellen van het kaderbesluit Vlietzone Midden (RV 24.0009) de motie aangenomen om te onderzoeken of het mogelijk is op de locatie Blauwkras huisvesting te bieden aan meerdere verenigingen (M.24.0009.04). De LRRC is momenteel eigenaar van hun opstallen op het voormalige sportpark De Vliet, groot afgerond 560 m² bvo. De maximale bebouwing op de locatie clubhuis Blauwkras bedraagt bruto ongeveer 600 m², waarin het gewenste programma van de LRRC past. Het is nog niet duidelijk of de verenigingen instemmen met gezamenlijk gebruik van het nieuwe clubhuis. Voor de nieuwbouw wordt voorgesteld om van start te gaan met de definitiefase en de benodigde plankosten van € 300.000 beschikbaar te stellen om de voorbereidingen te treffen voor de realisatie van de nieuwbouw op de Blauwkraslocatie. De besluitvorming om een investeringsbudget ter beschikking te stellen vindt uiterlijk bij de Kaderbrief in 2026-2030 plaats. Bij de besluitvorming over het investeringsbudget zal meer bekend zijn over de definitieve bedragen van de investering, kosten, eventuele huuropbrengsten en btw.

06.13 Doorstroommakelaar koop

N.a.v. succes doorstroommakelaar voor sociale huur ook vraag naar deze functie voor koopwoningen. Ouderen die in een grote (een)gezinswoning wonen, willen vaak best kleiner en passender wonen. Veelal kennen zij de mogelijkheden niet of hebben zij een beetje hulp nodig. We onderzoeken op welke wijze we vorm kunnen geven aan een doorstroommakelaar voor ouderen die in een koopwoning, middeldure of dure huurwoning wonen. Dit sluit aan bij de ambities rond doorstroming, langer zelfstandig wonen voor ouderen en beter benutten bestaande bouw (circulair). Voorstel is om het benodigd budget van € 25.000 vanaf 2026 structureel in de begroting te verwerken.

06.14 Doorstroommakelaar sociale huur

De doorstroommakelaar is in 2024 gestart als pilot. Gemeente financiert deze makelaar samen met de corporaties in de Leidse regio. In 2025 wordt deze pilot geëvalueerd. De tussentijdse evaluaties geven een heel positief beeld. In het Volkshuisvestingsprogramma dat nu in de inspraak ligt geven we aan dat we deze functie bij een positieve evaluatie willen continueren. Dit draagt o.a. bij aan beleid in het kader van

ouderenhuisvesting, beschikbaar krijgen van woningen en het beter benutten van bestaande bouw. Voorstel is om het benodigd budget van € 25.000 vanaf 2026 structureel in de begroting te verwerken.

06.15 Langere periode meerkosten Omgevingswet

In 2022 zijn tijdelijk extra middelen toegekend voor de uitvoering van de Omgevingswet. Deze extra middelen liepen per 2026 met € 1 miljoen terug. Uit evaluatie blijkt dat hiervan in 2026 slechts € 182.111 niet meer noodzakelijk is zonder dat dit gevolgen heeft voor kwaliteit en continuïteit. De resterende € 817.889 wordt voorgesteld om tot en met 2028 nog drie jaar tijdelijk beschikbaar te stellen. 2028 is het oorspronkelijke einde van de transitiefase. De verschuiving is nodig vanwege het uitstel van de invoeringsdatum en verlenging van de transitiefase tot eind 2032.

7

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs

<i>Programmanummer</i>	7
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Jeugd en onderwijs luidt:

In Leiden krijgen kinderen en jongeren de kans gezond en veilig op te groeien in een stimulerende omgeving, zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 7 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Mee/Tegenvaller	07.01	Versterken lokale (beleids)capaciteit voor uitvoeren bijsturingsmaatregelen Jeugd	L	S	315	165	165	165	165
			B	I	-315	-165	-165		
	07.02	Regionaal taskforce jeugd	L	S	126	1.011	9.184	9.156	9.156
							-8.052	-8.054	-8.054
			B	I	-126	-1.011	-1.131		
Nieuwe uitgave	07.03	Aanvullende investeringen IHP Onderwijshuisvesting	L	S			17	155	195
							-12	-82	-82
	07.04	Spelen	L	S	175	2	2	2	2
Tot.					175	2	7	1.343	1.382

Bedragen x € 1.000

Mee- / tegenvaller

07.01 Versterken lokale (beleids)capaciteit voor uitvoeren bijsturingsmaatregelen Jeugd

Een goede lokale samenwerking en het versterken van het lokale netwerk tussen de verschillende maatschappelijke partners op het gebied van jeugd en gezin, zorgt voor een betere pedagogische basis en heeft daarmee een preventieve werking en kan op termijn (zwaardere vormen van) jeugdhulp voorkomen. Deze (lokale) opgave wordt zowel benoemd door de Taskforce Jeugd en maakt onderdeel uit van de Hervormingsagenda. Hiervoor zijn geen middelen beschikbaar. Daarom is structureel € 60.000 nodig. De aanbevelingen uit de Taskforce Jeugd, de Hervormingsagenda Jeugd, het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming en de evaluatie Jeugdteams Leidse Regio onderschrijven alle het belang van ontwikkelen van een visie op jeugd. Waarbij we willen toewerken naar sterke lokale teams die een integraal ondersteuningsaanbod voor jeugd en gezin aanbieden. We willen daarom onderzoeken welke organisatievorm daarvoor het meest geschikt is, zoals bijvoorbeeld 0 - 100 teams in plaats van aparte Sociaal Wijkteams en Jeugdteams. Hiervoor is incidenteel capaciteit nodig (€ 150.000). Er ligt een regionale afspraak dat Leiden 2,53 fte levert aan het regionale programma specialistische jeugdhulp. Dit is binnen de huidige formatie op het beleidsterrein Jeugd van niet mogelijk. Er is 1,63 fte structurele beleids capaciteit beschikbaar en 0,9 fte incidenteel. Om de aanbevelingen uit het rapport van de Taskforce Jeugd uit te kunnen voeren is het noodzakelijk om deze formatie om te zetten naar structurele formatie, kosten € 105.000. We dekken de kosten 2025-2027 door een onttrekking aan de reserve sociaal domein.

07.02 Regionaal Taskforce jeugd

Op 8 april heeft het PHO Jeugd ingestemd met de verwerking van de financiële consequenties van het rapport van KokxDeVoogd over de fundamentele heroverwegingen specialistische Jeugdhulp. Daarbij is besloten het gemeentelijk aandeel in de kosten en besparingen van de maatregelenpakket 1 en 2, inclusief de aanstelling van een programmadirecteur in de gemeentelijke begrotingen te verwerken. Een belangrijk deel van de kosten betreffen investeringen in de toegang (t.b.v. casusregie en beschikkingen). De incidentele investeringen zullen in 2025 en 2026 moeten plaatsvinden. De structurele investeringen zullen vanaf 2026 moeten plaatsvinden. Deze investeringen zullen naar verwachting in 2027 de eerste besparingen laten zien. De volledige structurele besparingen zullen naar verwachting vanaf 2028 optreden. Op structurele basis wordt vanaf 2028 per saldo een besparing op specialistische jeugdhulp verwacht van € 925.000. Daarmee is duidelijk geworden dat de vanaf 2027 opgenomen gemeentelijke taakstelling van € 7,9 miljoen op specialistische jeugdhulp slechts gedeeltelijk kan worden ingevuld. Deze taakstelling is onder gelijktijdige inzet van de behoedzaamheidsruimte als slechts deels te realiseren opgenomen. De reseterende tekorten 2025-2027 dekken we incidenteel vanuit de reserve sociaal domein.

Nieuwe uitgaven

07.03 Aanvullende investeringen IHP Onderwijshuisvesting

Voor een aantal scholenbouwprojecten zijn (aanvullende) financiële middelen noodzakelijk. Voor de Leidse Houtschool is een aanvullende investering noodzakelijk. Deze extra investering betreft de kosten voor extra uitbreiding en de monumententoeslag die van toepassing is bij de vernieuwbouw van een monumentaal schoolgebouw. Deze toeslag was niet meegenomen bij de Kaderbrief 2024-2028, omdat deze monumentenstatus per abuis niet in de Herwaardering van het Integraal Huisvestingsplan 2023-2032 was vermeld. De toeslag is nodig om de monumentale Leidse Houtschool te kunnen vernieuwbouwen tot een goed geventileerd en bijna energieneutraal schoolgebouw. Het Driestar College laat een groei zien omdat de school van het Ministerie de licentie heeft gekregen voor HAVO en VWO bovenbouw. Hierdoor is het bestaande

gebouw te klein geworden en heeft de school recht op uitbreiding met vier groepen. De ruimte hiervoor kan gevonden worden op de begane grond, door de fietsenstallingen van daar te verplaatsen naar de naastgelegen Vennemeer parkeergarage. Dit is de meest efficiënte oplossing en vermijdt het gebruik van noodlokalen. De huurvergoeding ad € 50.000 per jaar voor de noodlokalen valt vrij en kan als dekking voor een deel van de investering worden ingezet. Deze oplossing is met Stedelijke ontwikkeling besproken en akkoord bevonden. De Vlieger, een school voor speciaal basisonderwijs, heeft vier noodlokalen, waarvan de vergunning in 2027 afloopt. Met de geplande investering kan de Vlieger permanent uitbreiden, waar de school op grond van de leerlingenprognose recht op heeft. Ook hier kan de huurvergoeding van € 32.000 als dekking voor de investering worden ingezet.

07.04 Spelen

Er wordt extra speelwaarde toegevoegd op twee bestaande locaties die volgens planning in 2026 moeten worden heringericht. Het betreft een speelplek in Leiden Noord die in de evaluatie als ondermaats/matig is gekwalificeerd. In Leiden Noord staat buiten spelen onder druk door de (woningbouw)ontwikkelingen. De speeltoestellen zijn nog veilig, maar allemaal verroest. Er zijn veel klachten van inwoners over de staat van deze speelplek. Vanuit het reguliere onderhoudsbudget is er alleen budget voor het vervangen van de toestellen. Maar deze plek bestaat uit veel asfalt. Verwijderen van asfalt is duur. We willen als onderdeel van het toevoegen van extra speelwaarde deze plek tevens vergroenen en het asfalt verwijderen. Dit past ook binnen ons huidige speelbeleid. Hiervoor is incidenteel € 150.000 nodig. Daarnaast is er incidenteel € 25.000 nodig voor het attractiever maken van de waterspeelplek Cronesteyn. Hierdoor stijgen ook de jaarlijkse onderhoudskosten met € 1.750. Voor het komende zwemseizoen wordt de Waterspeelplaats Cronesteyn niet langer aangewezen als een officiële zwemlocatie. Om het zwemmen te ontmoedigen, wordt het strandje verwijderd. Om het verlies aan speelwaarde 'zwemmen in oppervlaktewater' op deze plek te gaan compenseren, willen we een uitbreiding van 'natuurlijk spelen' maken: spelen met zand en andere natuurlijke materialen zoals bijvoorbeeld wilgentakken. Met de Leidse Kinderraad wordt een ontwerp gemaakt voor de herinrichting van deze waterspeelplek, zodat dit ook weer voor urenlang speelplezier zal zorgen.

8

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie

<i>Programmanummer</i>	8
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen, Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën

De missie van het programma Cultuur, sport en recreatie luidt:

Cultuur, cultuurhistorie, sport, recreatie en evenementen zijn belangrijk voor de sociale structuur van de stad. Cultuur, cultuurhistorie en evenementen zijn van grote waarde voor de versterking van de positie van Leiden in de Randstad. Het aanbod van voorzieningen zal toegankelijk zijn om de ontwikkeling en ontspanning van inwoners te verzekeren en, voor wat betreft cultuur, cultuurhistorie en evenementen, onderscheidend om de centrumfunctie voor bezoekers te benutten.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 8 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Budgettair neutraal	08.01	Ophogen voorbereidingskrediet Morspark	L	S				13	13
								-13	-13
Mee/Tegenvaller	08.02	Overschrijding aanleg Sportpark de Vliet	L	I		310			
				S		33	33	41	40
						-26	-25	-33	-33
			B	I		-310			
				S		-8	-8	-8	-8
	08.03	Expositieruimte Erfgoed Leiden	L	I	350				
				S		39	38	38	37
						-4	-3	-3	-2
			B	I	-350				
				S		-35	-35	-35	-35
	08.04	Beeldende kunst in de openbare ruimte: schade en onderhoud	L	S		40	40	40	40
	08.05	Actualisatie sportaccommodaties	L	S	1.267	1.392	1.392	1.391	1.391
					-878	-903	-903	-903	-903
			B	S	-288	-299	-299	-299	-299
	08.06	Tekorten Museum De Lakenhal	L	S	541	286	286	286	286
					-82	-102	-102	-102	-102
			B	S	290	290	290	290	290
					-204	-204	-229	-249	-249
Nieuwe uitgave	08.07	Buurtpark Cronesteinkade	L	I			622		
				S				381	378
	08.08	Inzet ambtelijke capaciteit bij actuele ontwikkelingen cultuur	L	S		92	92	92	92
	08.09	Amateurkunst	L	S		25	25	25	25
	08.10	Cultuurcoaches in de wijken tot en met 2028	L	S			120	120	
	08.11	Verbouwing pand AR5	L	I		700			
	08.12	Beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling tot en met 2029	L	I		100	100	100	100
			B	I		-100	-100	-100	-100
	08.13	Exploitatiesubsidie Stichting IJshal de Vliet	L	S	110	90			
Tot.					756	1.408	1.334	1.072	949

Bedragen x € 1.000

Budgettair neutraal

08.01 Ophogen voorbereidingskrediet Morspark

Momenteel wordt hard gewerkt aan de afronding van het definitief ontwerp van sportpark De Mors. Nog voor de zomer worden de voorbereidingen getroffen voor de aanbestedingen van (a) de aanleg van het rugby kunstgrasveld van DIOK, (b) design&build van het Urban Sportpark en (c) de voorbereiding van circulaire sloop van de opstallen die ruimte zullen creëren voor dit kunstgrasveld en het Urban Sportpark. Na de zomer wordt aan uw Raad een Voortgangsbesluit voorgelegd en vragen wij goedkeuring voor de start van de genoemde aanbestedingen en werkzaamheden van deze deelprojecten. Vervolgens wordt het Uitvoeringsbesluit eind van het jaar aan de raad voorgelegd. Ten behoeve van de genoemde voorbereidingen en het extra besluitvormingsmoment wordt voorgesteld het voorbereidingskrediet te verhogen met € 381.000 en dit te dekken door de investering in het MIP voor de herinrichting van het Sportpark de Mors te verlagen met € 381.000 waarbij de kapitaallasten gedekte zijn in programma 8C1.1 exploiteren gemeentelijke

sportaccommodaties. In de totale raming van het sportpark de Mors is rekening gehouden met deze kosten. Er resteren na deze ophoging van het voorbereidingskrediet voldoende middelen voor de uitvoering van de herinrichting sportpark de Mors.

Mee- / tegenvaller

08.02 Overschrijding aanleg Sportpark de Vliet

De herinrichting van het sportpark de Vliet is bijna afgerond, alleen de fietsbrug en de vissteiger moeten nog aangelegd worden. In de 2e voortgangsrapportage 2024 is € 800.000 beschikbaar gesteld voor oplopende kosten i.v.m. vertragingen bij Liander. Echter zijn de kosten verder opgelopen door de ontstane vertragingen voor het verlengen bouwplaats, verkeersmaatregelen en plankosten met € 550.000. Daarnaast is er in het project geen rekening gehouden met groeiplaatsverbeteringen voor de bomen en groen die wel noodzakelijk bleken te zijn ad € 400.000. Binnen het project is geen ruimte meer om deze kosten op te vangen. Voor de extra kosten die veroorzaakt zijn door de vertragingen van de werkzaamheden van Liander wordt momenteel donderocht of een claim bij Liander ingediend kan worden. Voorgesteld wordt het krediet voor de aanleg Openbare ruimte te verhogen met € 950.000 waarbij de structurele kapitaallasten € 33.000 bedragen. Bij het project wijk sportpark de Mors is de raming bijgewerkt en blijkt de indexering op de kosten te hoog ingeschat. Voorgesteld wordt de investeringen met diverse afschrijvingstermijnen in het MIP voor sportpark de Mors te verlagen met € 650.000. Daarnaast is er een onderschrijding op de aanleg openbare sportcentrum 1574 ad. € 100.000 waarvoor ook voorgesteld wordt deze af te ramen. Totaal vrijval structurele kapitaallasten van de kredieten wijk sportpark de Mors en sportcentrum 1574 bedragen € 33.000 (NB. de afschrijvingstermijnen van de investeringen de Mors en de Vliet zijn verschillend). Hiermee kan het tekort budgetneutraal in programma Sport opgevangen worden.

08.03 Expositieruimte Erfgoed Leiden

Bij de planvorming voor de Renovatie en Verduurzaming van Erfgoed Leiden en Omstreken is voor de dekking van de inrichting van de expositieruimten uitgegaan van het verkrijgen van subsidie. Dat was gebaseerd op ervaringen uit het verleden en de aanname dat dit een subsidiabel project is. Het gaat hierbij onder meer om tentoonstellingskosten en de museale belichting. De subsidieaanvraag is helaas afgewezen, zodat verschillende alternatieven zijn onderzocht. Inzetten van de eigen bedrijfsreserve lijkt de beste oplossing om dit knelpunt van € 350.000 op te lossen. Hiermee kan nog tijdens de verbouwing ook de expositieruimte worden gerealiseerd.

08.04 Beeldende kunst in de openbare ruimte: schade en onderhoud

De afgelopen jaren is er onvoldoende budget voor zowel het regulier onderhoud van de beeldende kunst in de openbare ruimte als het afhandelen van schademeldingen. Binnen cultuur is hiervoor structureel € 44.000 beschikbaar en de afgelopen jaren was er jaarlijks ongeveer € 40.000 overschrijding. Dit komt met name door de schademeldingen. Door onderhoud van beeldende kunst zijn deze kosten niet te voorkomen.

08.05 Actualisatie sportaccommodaties

In oktober 2023 zijn de nieuwe sportaccommodaties Combibad/IJshal de Vliet en Sportcomplex 1574 geopend. Deze accommodaties met veel meer verhuurbare ruimten, meer verhuurbare sporthalruimte en meer verhuurbaar zwembad, waar goed gebruik van wordt gemaakt, zijn een sportief succes. Het toenmalige exploitatiebudget van de 3 October hal en zwembad/sporthal 5 Mei is overgezet naar Sportcomplex 1574 en Combibad/IJshal. In de evaluatie van de afgelopen achttien maanden van de nieuwe accommodaties stellen we vast dat het exploitatiebudget van onze sportaccommodaties een tekort kent van € 100.000 t.o.v. de begroting. Wat is daarvan de oorzaak? Er is in de nieuwe grotere accommodaties meer personele inzet nodig dan oorspronkelijk gedacht en ook meer dan in de "oude" sportaccommodaties begroot. Dit wordt veroorzaakt door meer verhuurbare ruimtes, meer zwembad en meer verhuurbare sporthalruimte. Het gaat om meer benodigd zwembadtoezicht, sporthalbeheer, receptie, beveiliging en schoonmaak. De nieuwe accommodaties zijn "state of the art" gebouwen, met veel techniek. De kosten van dagelijks onderhoud en onderhoudscontracten zijn hoger dan in de oude accommodaties. Het zwembadbezoek zoals verwacht is toegenomen, met name door het banenzwemmen en verenigingsgebruik. Hierdoor zijn de opbrengsten hoger begroot zijn. Maar deze toename aan bezoekers vraagt ook weer meer personele inzet voor schoonmaak en toezicht. Maar meer bezoekers leidt per saldo vanzelfsprekend tot hogere inkomsten. We werken inmiddels anderhalf jaar in de accommodaties, we kennen de accommodaties, de huurders en de roosters. Hierdoor was het mogelijk om afgelopen anderhalf jaar steeds slimmer en efficiënter te werken. Ook van belang is dat in 2024 in de CAO gemeenten is besloten dat de beloning voor uitzendkrachten de CAO gemeenten volgt. Omdat het budget voor uitzendkrachten in de gemeentelijke begroting met reguliere indexcijfers worden verhoogd ontstaat een tekort in het budget voor uitzendkrachten (in 2025 is de loonstijging 4,4% hoger dan de gemeentelijke indexatie). Tenslotte ondervinden we in de budgetten voor exploitatie sportaccommodaties een negatief effect van gemeentelijke indexatie op baten en lasten (baten en lasten worden niet gelijkmatig geïndexeerd). Voor de extra personele inzet, de kosten van uitzendkrachten en compensatie van gemeentelijke indexatie is een aanvullend budget van € 100.000 nodig in 2025. M.i.v. 2026 loopt dit tekort op naar € 190.703 structureel specifiek door de algemene gemeentelijke indexatie op baten en lasten. Tenslotte zitten in de evaluatie van de eerste 18 maanden exploitatie van de nieuwe sportaccommodaties ook de energiekosten. Als gevolg van de sterk gestegen energiekosten in de Leidse sportaccommodaties is structureel € 903.000

extra budget benodigd. De gemeente compenseert daarmee ook de sterk gestegen energiekosten in de IJshal. Dekking voor deze gestegen energiekosten wordt vooralsnog gevonden in de stelpost energie, maar we kijken nadrukkelijk ook naar het verder verbeteren van het energiemangement van de (nieuwe) accommodaties.

08.06 Tekorten Museum De Lakenhal

In 2019 opende Museum De Lakenhal na een grondige verbouwing opnieuw haar deuren. Na enkele jaren blijken de ambities van toen te rooskleurig, met name in de prognoses voor publieksinkomsten en commerciële inkomsten van het museum. Bovendien zijn bedrijfsvoeringskosten gestegen. Het jaar 2024 was een succesvol en feestelijk jaar. Toch lukt het niet om tot een sluitende begroting te komen. Bovendien is in de coronajaren de bedrijfsreserve van het museum naar een minimum gedaald. Museum De Lakenhal heeft een structureel begrotingstekort van € 392.000. Het museum heeft naar aanleiding hiervan een bedrijfsvoering- en organisatieplan opgesteld om te komen tot een solide, toekomstbestendige organisatie. Het museum neemt twee maatregelen om het financiële tekort op te vangen: inzetten op verhogen van de inkomsten wat in 2028 € 65.000 extra inkomsten kan opleveren en de organisatie toekomstbestendiger inrichten wat een verlaging van de personeelslasten met € 102.000 oplevert. Structureel tekort van de Lakenhal is daarmee nog € 225.000.

Voorstel is het budget van Museum De Lakenhal structureel met € 225.000 te verhogen. De begroting wordt als volgt aangepast:

- Hoewel het basisoniveau van bezoekersaantallen uit de oorspronkelijke businesscase ruim wordt gerealiseerd, is geen sprake van de in diezelfde businesscase veronderstelde tweejaarlijkse piek in veelal vol-betalende, bezoekers door blockbuster-tentoonstellingen. De begrote inkomsten van de entree worden daarom structureel verlaagd: vanaf 2025 met € 140.000 en aflopend naar € 75.000 vanaf 2028. De begrote inkomsten van commerciële activiteiten worden structureel met € 150.000 verlaagd vanaf 2025. De begrote overige inkomsten, met name op vergoedingen voor diensten, worden structureel met € 26.000 verlaagd vanaf 2025.
- Structureel verlagen van de personeelslasten met € 102.000.
- De kosten voor beveiliging worden structureel met € 56.000 verhoogd. Daarnaast wordt op diverse bedrijfsvoeringsbudgetten € 20.000 aanvullend beschikbaar gesteld.
- Naast de structurele tekorten heeft de Lakenhal ook incidentele kosten door met name vervanging van uitgevallen personeel, dit bedraagt € 255.200 in 2025.
- Ook worden enkele baten en lasten conform prognose begroot. Dit is een budget neutrale wijziging, maar betekent een verhoging van de baten en lasten met € 230.000. Dit gaat met name om het begroten van de subsidies die de Lakenhal jaarlijks ontvangt en de museumjaarkaart.

Nieuwe uitgaven

08.07 Buurtpark Cronesteinkade

In afgelopen jaren zijn er verkennende gesprekken geweest over buurtpark Cronesteinkade met alle gebruikers. Dit heeft geresulteerd in de start van het project in 2024 om de haalbaarheid van een nieuwe inrichting te onderzoeken. Uit onderzoek blijkt dat een nieuwe inrichting van buurtpark Cronesteinkade haalbaar is. Een nieuw volwaardig multifunctioneel sportveld wordt aangelegd waarop zowel gekorfbald als gehockeyd kan worden. Om de hiervoor benodigde ruimte te creëren wordt een nieuw multifunctioneel paviljoen gebouwd voor de korfbal- en de hockeyvereniging en voor BSO 't Kasteel waar ook anderen, zoals omwonenden, gebruik van kunnen maken. Bij deze inrichting behoudt Stadstuinderij Het Zoete Land haar bestaande stadstuin. We versterken het openbaar groen in dit park en creëren een groene verbinding tussen het Singelpark en de Tweede Groene Ring (als onderdeel van het groen-blauwe raamwerk). Met deze verbeterde inrichting geven we invulling aan de ambities uit het Beleidsakkoord 2022-2026 en het sportaccommodatieplan 2025-2036.

De kosten van de nieuwe inrichting (voor gebouw en veld) zijn nu geraamd op basis van schetsontwerpen en kostenkengetallen. Om dit project te realiseren wordt voorgesteld € 7.043.000 (waarvan € 525.000 reeds beschikbaar is gesteld) bij de kaderbrief 2024-2028 op te nemen in het Meerjareninvesteringsplan. Vanwege de verschillende afschrijvingstermijnen worden er 5 investeringen aangevraagd en eenmalig € 622.000 incidenteel. De investeringen zijn exclusief btw opgenomen. De SPUK waarbij de btw op sport teruggevraagd kan worden loopt t/m 2025. Het is niet bekend op welke manier de gemeenten vanaf 2026 gecompenseerd worden voor de btw op sport. Dit betekent dat het nog niet bekend is of btw een kostprijsverhogende factor wordt vanaf 2026.

Voor het onderhoud is nog geen MJOP beschikbaar en worden de onderhoudskosten van het gebouw en extra onderhoudskosten combiveld ingeschat op € 52.000, voor de WOZ eigenaren is rekening gehouden met de tarieven 2025 ad. € 18.000. Voor de huur wordt rekening gehouden met een maatschappelijk tarief van € 11, zijnde totaal € 6.600. Dit alles samen leidt tot een structurele last van € 374.400.

08.08 Inzet ambtelijke capaciteit bij actuele ontwikkelingen cultuur

Op het beleidsterrein kunst en cultuur spelen een aantal grote ontwikkelingen. Zo komt er een nieuwe bibliotheek en muziekhuys. Dit vergt de komende jaren veel ambtelijke begeleiding vanuit Team cultuur. Daarnaast start in 2026 de evaluatie van de Cultuurnota en wordt de visie herzien in 2027. Alles bij elkaar zorgt dit voor een grote druk op de ambtelijke capaciteit. Tegelijkertijd is er reeds een structureel tekort aan

ambtelijke capaciteit op Beeldende Kunst in de Openbare Ruimte (BKOR): o.a. afhandelen schademeldingen en interne procesbegeleiding nieuwe kunstwerken.

08.09 Amateurkunst

In 2025 is het subsidieplafond van de regeling Amateurkunst Leiden incidenteel verhoogd met € 21.000 als gevolg van een motie. In de jaren 2023 en 2024 is op alle toekenningen namelijk een korting toegepast, omdat er onvoldoende budget was. Dit tekort ontstond niet doordat het aantal verenigingen is toegenomen dat gebruikmaakt van deze regeling: dit blijft aardig stabiel. Het tekort werd met name veroorzaakt door een kostenstijging op de huur van locaties en op de inhuur van professionals, zoals dirigenten, muzikanten en solisten alsmede technici. De gemeente zet zich in voor de Fair Practice Code, met als onderdeel Fair Pay. Om verenigingen te helpen dit doel te halen, is een structurele verhoging van het subsidieplafond noodzakelijk. In 2025 zal de € 21.000 net afdoende zijn, daarom vanaf 2026 de inzet op een structurele verhoging van € 25.000.

08.10 Cultuurcoaches in de wijken tot en met 2028

'Het betreft financiering voor drie cultuurcoaches in de wijken en één cultuurcoach Kunst op recept. Doel is kansengelijkheid en welzijn vergroten van mensen. Dit doen de cultuurcoaches door middel van activiteiten kunst en cultuur. Ze bereiken daarmee uiteenlopende doelgroepen in de wijken. Het is met name gericht op inwoners die een afstand ervaren tot het (reguliere) kunst- en cultuuraanbod, in de wijken. De cultuurcoaches werken al jaren in de wijken, echter het budget vanuit cultuur loopt af. Het budget is nodig om hun aanbod en opgebouwde netwerk tot en met 2028 te kunnen voortzetten. De cultuurcoaches worden deels gefinancierd vanuit budget dat wij van het rijk krijgen, via de brede SPUK-Gezond en Actief Leven Akkoord en door gemeentelijk budget. Er is sprake van een matching: het rijk financiert 40% en de gemeente 60%. De matching van de gemeente is dus een voorwaarde voor de subsidiering van het rijk. Op het moment dat het cultuurgeld wegvalt, verliest de gemeente ook de matching vanuit het rijk.

08.11 Verbouwing pand ARS

Ars heeft de wens om in het pand te investeren. Er is eenmalig € 700.000 nodig, waarvan is € 600.000 voor de investeringen en € 100.000 voor begeleiding vanuit de gemeente. Ars werft actief eigen fondsen om daarmee ook zelf in het gebouw te investeren. Het gebouw van ARS is slechts voor een klein deel toegankelijk voor mensen met een fysieke beperking. Voor de toegankelijkheid en het kunnen meedoen aan kwalitatief hoogwaardige cursussen in de beeldende kunst voor een breed publiek is een lift noodzakelijk en een invalidentoilet. Daarnaast wenst men het gebouw te verbouwen ten behoeve van efficiënter gebruik en medegebruik. Door de ingrepen wordt de functionaliteit van het gebouw vergroot waardoor meer organisaties het pand kunnen gebruiken. Ars Aemula wil de verbouwing gelijktijdig laten plaats vinden met de verbouwing voor de duurzaamheid van het pand.

08.12 Beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling tot en met 2029

We stellen voor om tot en met 2029 tijdelijk jaarlijks € 100.000 budget toe te voegen aan beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling en dekking hiervoor te halen uit de reserve grondexploitatie (GreX). Beeldende kunst in de openbare ruimte (BKOR) draagt bij en voegt waarde toe aan de kwaliteit en uitstraling van een nieuw gebied. Bovendien draagt BKOR bij aan 'placemaking' (= verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en het leven van de mensen die er gebruik van maken).

08.13 Exploitatiesubsidie Stichting IJshal de Vliet

De IJshal heeft in oktober 2023 de deuren geopend. Twee winterseizoenen zijn achter de rug. De bezoekersaantallen aan de IJshal zijn boven verwachting hoog. Aan de andere kant ziet de IJshal zich geconfronteerd met gestegen prijzen voor personeel en onderhoud. De Stichting IJshal prognosticeert voor een periode van 2 jaar nog negatieve jaarresultaten. Daarna heeft de IJshal een gezonde exploitatie en worden "zwarte cijfers" gedraaid. De oorzaak van de tijdelijke negatieve cijfers in de exploitatie is gelegen in het feit dat IJshal de Vliet veel groter is dan IJshal Vondellaan. IJshal de Vliet is echt een bedrijf geworden met wel het unieke karakter dat dit bedrijf wordt gerund door vrijwilligers. Ook het bestuur van de IJshal bestaat uit vrijwilligers. Vrijwilligers die elke dag vele uren aanwezig zijn om de IJshal te managen. Door de grote van de IJshal, het grote aantal bezoekers en de complexiteit van gebouw en installaties is de Stichting genooddaakt geweest om een aantal betaalde krachten aan te nemen. Ook is van belang dat voorzitter en secretaris van het bestuur van de IJshal na tientallen jaren als vrijwilliger te hebben gewerkt afscheid nemen. Omdat IJshal de Vliet een bedrijf is geworden wordt een betaalde manager/ directeur gezocht om de IJshal te exploiteren.

In de jaren 2025-2027 prognosticeert de Stichting IJshal een tekort van totaal € 200.000 (exclusief energie). De Stichting IJshal verwacht door een combinatie van extra bezoekers en extra verhogingen van de entreprijs vanaf seizoen 2027/2028 zelf te zorgen voor een sluitende exploitatie. Voor de seizoenen 2025 / 2026 en 2026 / 2027 vraagt stichting IJshal een subsidie van totaal € 200.000. € 110.000 voor 2025 / 2026 en € 90.000 voor 2026 / 2027. Met een sluitende exploitatiebegroting kan vervolgens de aspirant Raad van Toezicht officieel geïnstalleerd worden. In de aanloop naar seizoen 2028/2029 zullen gemeente en stichting IJshal de exploitatie evalueren en afspraken maken voor het vervolg.

9

Maatschappelijke ondersteuning

Maatschappelijke ondersteuning

<i>Programmanummer</i>	9
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Maatschappelijke Ondersteuning luidt:

“De gemeente Leiden wil een stad zijn waarin alle mensen, inclusief die met een zorgbehoefte, actief kunnen participeren en zelf de regie in handen hebben bij de wijze waarop hun zorgbehoefte wordt vervuld. Het gemeentelijke beleid is gericht op het activeren van mensen om hen in staat te stellen zelf deel te nemen aan de samenleving. Daarnaast organiseren we een vangnet voor de ondersteuning van zeer kwetsbare burgers die onvoldoende in staat zijn om voor zichzelf te zorgen.”

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 9 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Mee/Tegenvaller	09.01	Programmateam Maatschappelijke zorg regionaal	L	S	500	400			
			B	I	-500	-400			
	09.02	Sterke sociale basis - indexering	L	S	573	573	573	573	573
	09.03	SWT - indexering	L	S	110	110	110	110	110
	09.04	WMO - indexering	L	S	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050
			B	I		-830			
				S		830			
	09.05	Taakstelling Hecht	L	S		-396	-396	-396	-396
Nieuwe uitgave	09.06	Borging programma Leiden Inclusief	L	S		160	160	160	160
			B	I		-160	-160		
	09.07	Huisvesting huisartsen	L	S		100	100	100	
	09.08	Kunstwerk slavernijverleden	L	I		100			
			B	I		-100			
	09.09	Ongedocumenteerden 2026-2028	L	S		109	209	209	
			B	I		-109	-209		
	09.10	Project koloniaal- en slavernijverleden	L	I	300	195			
			B	I	-66				
	09.11	Studentenwelzijn	L	S	50	130			
			B	I	-50	-130			
	09.12	Werk en meedoen AZC	L	S	50	50			
			B	I	-50	-50			
Bijsturing	09.13	Bijsturing sociaal domein	L	I	2.345				
				S					2.100
									-2.100
Tot.					4.312	1.632	1.437	1.806	1.497

Bedragen x € 1.000

Mee- / tegenvaller

09.01 Programmateam Maatschappelijke zorg regionaal

In 2024 heeft onderzoeksbureau Berenschot de regionale samenwerking voor de Maatschappelijke zorg (MZ) in Holland Rijnland onderzocht. Een van de conclusies is dat de transformatieopgave in 2024 nog niet is volbracht en dat de voortzetting van het regionale programmteam MZ Holland Rijnland gewenst is. Voor de organisatie van het regionaal programmteam MZ is in 2025 € 500.000 nodig en voor 2026 € 400.000, gedekt vanuit de reserve Sociaal domein, geoormerkt deel voor Beschermd wonen. Het programmteam is een belangrijke schakel in de (zorg-)transformatie van de MZ die volgt op de doordecentralisatie MZ per 2023. Vertegenwoordigers uit de subregio's, en het team Specialistische MZ nemen deel aan het programmteam en geven sturing aan de transformatieopgave. In 2025 geeft het programmteam ook uitvoering aan de ontwikkeling van het nieuwe regionaal beleidskader MZ voor 2026-2032 (het huidige kader loopt in 2025 af). Het programmteam adviseert de Holland Rijnland commissie Maatschappij. Dit is essentieel voor een succesvolle doordecentralisatie en transformatie van de MZ. In gezamenlijkheid wordt de transformatie begeleid, gemonitord en waar nodig bijgestuurd. In 2026 wordt de structurele inbedding van de nog resterende werkzaamheden geregeld. De bekostiging vindt plaats uit de regionale 'reserve BW' (geoormerkt deel van de Leidse reserve Sociaal domein), conform de Holland Rijnland commissie Maatschappij van 13 november 2024.

09.02 Sterke sociale basis - indexering

De SSB partners hebben de afgelopen jaren te maken gekregen met sterk stijgende kosten. Voornamelijk door een stevige indexatie van de CAO Sociaal Werk. De indexatiesystematiek van de budgetten over 2023 en 2024 bleef achter bij deze loonontwikkeling. De SSB partners hebben in 2024 aangegeven de bestaande programmering binnen het budget niet meer uit te kunnen voeren. In overleg met de SSB partners is daarom

gekeken naar een reële indexatie van de budgetten. Daarbij is gebruik gemaakt van de loonkostenontwikkeling (CAO), de CPI en de verhouding van loonkosten/materiële kosten. Dit heeft geleid tot een aanvullende indexatie in 2024, bovenop de contractueel afgesproken indexatie. Om de huidige programmering van de Sterke Sociale Basis voort te zetten dient deze aanvullende indexatie structureel meegenomen te worden. Het tekort als gevolg van deze aanvullende indexering in 2024 bedraagt € 236.000. Voor 2025 is de contractueel afgesproken indexatie voor de Sterke Sociale Basis vastgesteld op 4.7% terwijl de gemeentebegroting met 1.2% geïndexeerd is. Het tekort als gevolg van dit verschil bedraagt € 337.000. Het totale tekort bedraagt dus € 573.000. Kostenontwikkelingen als gevolg van onderindexeringen worden gedekt uit de algemene middelen.

09.03 SWT - indexering

In 2025 zijn de loonkosten van het Sociaal Wijkteam (SWT) met 6,33% gestegen ten opzichte van 2024 als gevolg van een nieuwe CAO. Deze loonstijging is hoger dan de indexering van de subsidie aan SWT (4,5%). De kosten van het SWT bestaat grotendeels uit loonkosten. Het SWT ontvangt bijna uitsluitend financiering van de gemeente. Hierdoor ontstaat een structureel tekort van € 110.000.

09.04 WMO - indexering

De kostprijs van de Wmo-maatwerkvoorzieningen is in 2025 hoger geïndexeerd dan de budgetten. Dit leidt tot een structureel tekort van € 1.050.000. Verder is de invoering van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage verschoven naar 1 januari 2027. Dit leidt tot een incidenteel tekort van € 830.000 in 2026, omdat dit eigenlijk in 2026 ingevoerd zou worden. Dit incidentele tekort wordt opgevangen uit de reserve sociaal domein.

09.05 Taakstelling Hecht

De werkgroep Financiële Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen (FKGR) heeft geadviseerd om per 2026 een taakstelling van 6% op te nemen in de begroting. Hecht heeft deze taakstelling gedeeltelijk ingevuld, voor 4,6%. Hecht vult dit in door een aantal taken af te bouwen of minder intensief uit te voeren. Deze taakstelling leidt voor Leiden tot een jaarlijks voordeel van € 396.000 vanaf 2026. Hiertegenover staat dus dat Hecht minder taken uitvoert voor de gemeente.

Nieuwe uitgaven

09.06 Borging programma Leiden Inclusief

Het programma Leiden Inclusief loopt eind 2025 af. Na afloop van de programmaevaluatie worden de inspanningen en acties overgedragen aan de lijnorganisatie door middel van het aanstellen van een coördinator Diversiteit Inclusiviteit en Gelijkwaardigheid (DIG) voor 4 jaar (2026-2029). De DIG levert expertise en support voor een goede implementatie van deze overdracht. Daarnaast is de coördinator verantwoordelijk voor het ambtelijk en bestuurlijk agenderen van nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van DIG en voor de verantwoording over DIG-inspanningen van de gemeente. De DIG coördinator rapporteert rechtstreeks aan de directeur PMO en staat in nauw contact met IDA, interne DIG ambassadeurs en belangengroepen in de stad. Met deze aanvraag is een bedrag van € 160.000 per jaar gemoeid. € 130.000 voor de coördinator en € 30.000 jaarlijks activiteitenbudget. We stellen voor om de kosten 2026-2027 te dekken door een onttrekking aan de reserve sociaal domein.

09.07 Huisvesting huisartsen

De gemeente wil graag ondersteunen bij de huisvestingsproblematiek van huisartsen in Leiden. Dit is mogelijk via het verstrekken van een tijdelijke subsidie aan Rijn & Duin voor nieuwe huisartsenpraktijken (€ 100.000 per jaar voor 2026-2027-2028). Hiermee kunnen beginnende huisartsen worden ondersteund met het rond krijgen van een businessplan.

09.08 Kunstwerk slavernijverleden

In 2023 is het college verzocht een plan op te stellen voor de realisatie van een Ketu Koti-kunstwerk of -monument (Kaderbrief 2023-2027 motie M.23.0049). Conform het verzoek aan het college stellen we voor om als dekking € 100.000 te onttrekken aan de reserve Sociaalmaatschappelijke en culturele voorzieningen in 2026 om het kunstwerk te kunnen realiseren in 2026.

09.09 Ongedocumenteerden 2026-2028

We continueren en intensiveren de ondersteuning voor opvang en begeleiding voor uitgeprocedeerde asielzoekers en migranten met en zonder verblijfsrecht. We doen dit in beleid, ambtelijke capaciteit en door middel van subsidies aan NGO's en afspraken met woningcorporaties. Dit naar aanleiding van het stopzetten van de netwerksamenwerking vanuit het Rijk met de LVV-gemeenten en de toenemende aantallen (dakloze) arbeidsmigranten in Leiden. Hiermee geven we uitvoering aan de opdracht uit het amendement A.21.0106 'stabiele situatie voor ongedocumenteerden in Leiden', om tot een plan en oplossing te komen voor een kleinschalige stabiele situatie. Ook geven we uitvoering aan de motie M.24.0083.64 'Bed, bad, brood en begeleiding op lokaal of regionaal niveau' om continuïteit in begeleiding en toekomstperspectief te waarborgen. Met deze aanvraag maken we de huidige inzet op ongedocumenteerden (€ 100.000) mogelijk tot en met 2028. Daarnaast verhogen we de inzet met € 109.000 voor de periode 2026-2028. Hiermee kan de

ambtelijke inzet op deze doelgroep worden verhoogd en kunnen subsidies worden verstrekt. We stellen voor om de kosten 2026-2027 te dekken door een onttrekking aan de reserve sociaal domein.

09.10 Project koloniaal- en slavernijverleden

Onlangs is het vooronderzoek van de universiteit Leiden naar het koloniaal en slavernijverleden van Leiden afgerond. Op basis van dit vooronderzoek naar dit verleden zijn er aanbevelingen voor het uitvoeren van een vervolgonderzoek/vervolgtraject. Daarnaast komt uit de eerdere adviezen een vervolg voor het realiseren van een monument slavernijverleden en is geadviseerd om via een denktank met (kennis)partners te zorgen voor verdere verspreiding van de kennis en bewustwording over het slavernij en koloniaal verleden. De denktank kan in samenwerking met Leiden Kennisstad vormgegeven worden. Voor het totale project bedragen de kosten € 495.000; €300.000 voor het vervolgonderzoek/vervolgtraject in 2025 en € 195.000 in 2026 voor het vervolgproces realisatie kunstwerk (€ 82.000), activiteitenbudget denktank (€ 20.000) en projectmanagement (€ 93.000). Binnen de reserve Sociaal maatschappelijke en culturele voorzieningen, staat op dit moment nog een vrij te besteden saldo van € 66.000. We stellen voor € 66.000 aan deze reserve te onttrekken als (deel van de) dekking voor dit project.

09.11 Studentenwelzijn

Sinds enkele jaren staat het welzijn van studenten hoger op de agenda. We zetten er als gemeente flink op in om de samenwerking in de stad en ontsluiting van aanbod te verbeteren. Dit vraagt voor dit en komend jaar een extra inzet om de website younginleiden.nl door te ontwikkelen, het verder aanjagen en verbinden van initiatieven in de stad en daarmee koploper in Nederland te blijven op dit onderwerp. De huidige cijfers liegen er niet om. Nog steeds heeft meer dan de helft van de studenten stress- en angstklachten. Dit moeten we niet onnodig problematiseren maar wel zorgen dat de hulpvraag goed kan worden omgezet in actie. De kosten van € 50.000 in 2025 en € 130.000 in 2026 dekken we door een onttrekking aan de reserve sociaal domein.

09.12 Werk en meedoen AZC

De gemeente wil een overeenkomst sluiten met de DZB en het COA ten behoeve van de begeleiding van AZC-bewoners naar werk. Het betreft een pilot voor twee jaar, 2025 en 2026, en kost € 50.000 per jaar, totaal |€ 100.000. Deze kosten zullen gedekt worden uit de reserve Oekraïners, Statushouders en Asielzoekers (OSA). Dit budget wordt ingezet voor activiteiten die DZB organiseert en een werkgeversadviseur die DZB beschikbaar stelt.

Bijsturing

09.13 Bijsturing sociaal domein

Zoals toegelicht in het onderdeel 'sociaal domein' van de [financiële samenvatting](#) brengt het college met deze kaderbrief de taakstelling op de specialistische jeugdhulp in lijn met de uitkomsten van de bestuurlijke Taskforce en het onderzoek KokxDeVoogd. Op de langere termijn willen we echter blijven bijsturen op het verminderen van jeugdzorggebruik en de aanvullende bezuinigingstaakstelling uit de Voorjaarsnota in beeld blijven houden. Daarom nemen we een extra taakstelling op van € 2,1 miljoen vanaf 2029. Vanwege de onzekerheden rondom de (volledige) realiseerbaarheid van deze bijsturing verhogen we de behoedzaamheidsruimte vanaf dat jaar met hetzelfde bedrag.

In deze kaderbrief wordt de reserve sociaal domein ingezet als dekking voor verschillende voorstellen binnen het sociaal domein. De vrij besteedbare ruimte binnen de reserve sociaal domein zakt hiermee onder de € 5 miljoen die we eerder aanhielden om toekomstige tegenvallers op te vangen. Om ook de komende jaren tegenvallers te kunnen opvangen stellen we voor om deze reserve met € 2,3 miljoen te verhogen zodat hierbinnen weer een buffer beschikbaar is van € 5 miljoen.

10

Werk en inkomen

Werk en inkomen

<i>Programmanummer</i>	10
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Werk en inkomen luidt:

De gemeente Leiden stimuleert haar inwoners om door werk zelfstandig in het bestaan te voorzien, bevordert maatschappelijke participatie en biedt waar nodig een financieel vangnet.

Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 10 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Mee/Tegenvaller	10.01	Correctie bedrijfsreserve DZB	L	I	102				
	10.02	Studietoelage	L	S	550	250			
			B	I	-550	-250			
	10.03	Suite sociaal domein	L	S	348	398	398	398	398
	10.04	Niet-realiseren besparing schuldhelpverlening	L	S	260	260			
			B	I	-260	-260			
Nieuwe uitgave	10.05	Schuldhelpverlening - basisdienstverlening	L	S	100	200			
			B	I	-100	-200			
	10.06	Uitvoeringsplan armoedebeleid	L	S	60	90			
			B	I	-60	-90			
Tot.					450	398	398	398	398

Bedragen x € 1.000

Mee- / tegenvaller

10.01 Correctie bedrijfsreserve DZB

Bij de resultaatbestemming 2022 is € 102.000 van het resultaat DZB op regionale projecten per abuis toegevoegd aan de concernreserve. Dat had toegevoegd moeten worden aan de bedrijfsreserve van DZB. Bij de tweede technische wijziging van 2023 is de € 102.000 wel onttrokken aan de bedrijfsreserve van DZB. Met deze correctie wordt de € 102.000 weer toegevoegd aan de bedrijfsreserve DZB zodat deze regionale projecten kunnen worden uitgevoerd,

10.02 Studietoelage

De kosten van de studietoelage nemen toe, met name doordat er met terugwerkende kracht (vanaf april 2022) kan worden aangevraagd. Dat is geen Leids beleid, maar wettelijk bepaald. De doelgroep bestaat uit studenten met een blijvende medische beperking. Voor 2025 worden de incidentele extra kosten die veroorzaakt worden door het terugwerkende kracht-effect voorlopig geschat op € 300.000. De reguliere extra kosten als gevolg van de toename van het aantal studietoelagen bedragen € 250.000. Vooralsnog worden deze extra kosten geraamd tot en met 2026. De extra kosten van € 550.000 in 2025 en € 250.000 in 2026, worden gedekt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein. Tevens zal gekeken worden of er aanpassingen in beleid en uitvoering kunnen plaatsvinden om de kostenstijging te beperken. Vanaf 2027 geldt er een nieuw armoedebeleidsplan, dat zal moeten passen binnen de dan geldende budgettaire kaders. De studietoelage is een openeinderegeling. Dit betekent dat er geen vast budgetplafond is vastgelegd. Er is dus geen limiet aan het aantal gevallen of aan de totale uitgaven die onder deze regeling vallen.

10.03 Suite sociaal domein

In 2024 is het regionale project Suite Samenlevingszaken Sociaal Domein afgerond. Na afronding van het project bleken de kosten voor de hosting en functioneel beheer van dit systeem een onvoorziene, extra structurele last op te leveren. Achtergrond: Het applicatiesysteem is aangeschaft als een SAAS-oplossing ('software as a service'), wat betekent dat de applicatie (Civision Samenleving) draait op servercapaciteit van de leverancier. In de oude situatie draaide de software op de servers van Open Line. Bij de implementatie was de verwachting dat de hosting bij de leverancier van het nieuwe systeem kostenneutraal was, omdat applicaties niet langer bij Open Line gehost hoefden te worden. In de praktijk is echter gebleken dat deze kostenbesparing bij Open Line vrijwel nihil is. Door deze tegenvaller is in 2025 een aanvullend budget van € 226.000 voor hosting benodigd en vanaf 2026 structureel € 276.000 per jaar. Verder blijkt het noodzakelijk om de capaciteit van de functioneel beheerders van Civision Samenleving uit te breiden, vanwege de toegenomen complexiteit en de omvang van de nieuwe applicatie. De extra structurele kosten zijn voor Leiden € 122.000 per jaar vanaf 2025. Het grootste deel van de werkprocessen die door Civision Samenleving worden uitgevoerd vallen onder programma 10, maar in dit programma is geen budget gereserveerd / beschikbaar voor deze extra structurele kosten.

10.04 Niet realiseren besparing schuldhelpverlening

Ten tijde van de invoering van Eerste hulp bij geldzorgen is er bij de vaststelling van de begroting 2021 een verwachte besparing op schuldhelpverlening opgenomen van € 100.000 in 2023 en € 220.000 vanaf 2024. De verwachting was dat EHBG uiteindelijk zou leiden tot minder 'zware' schuldhelpverleningsverzoeken vanaf 2023 en er dus minder schuldhelpverleners nodig waren. Het blijkt dat dat effect niet of in onvoldoende mate heeft plaatsgevonden. Door o.a. het na-effect van corona en de inflatie is het aantal directe aanmeldingen

bij de Stadsbank alleen maar toegenomen. Door indexatie is de taakstelling van € 220.000 toegenomen tot € 260.000 (prijsspeil begr 2025). Het schrappen van deze besparing van € 260.000 in 2025 en 2026 wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein. Vanaf 2027 hebben we een nieuw armoede/schuldhelpverleningsbeleidsplan. Daarin kunnen keuzes worden gemaakt zodat het past binnen de dan geldende budgettaire kaders.

Nieuwe uitgaven

10.5 Schuldhelpverlening - basisdienstverlening

Middelen voor financiële begeleiding en nazorg schuldhelpverlening voor 2025 en 2026 zodat inwoners financieel zelfredzaam worden. In de basisdienstverlening schuldhelpverlening zijn afspraken gemaakt om inwoners financiële begeleiding en nazorg te bieden. Deze begeleiding is belangrijker geworden door de verkorting van de schuldregeling van 36 naar 18 maanden. Om inwoners deze financiële begeleiding, budgetcoaching te geven is extra inzet nodig vanuit schuldhelpverleners, vrijwilligers en sociaal werkers en zal er meer integraal gewerkt moeten worden. Daarnaast onderzoeken we een effectief instrument om in te zetten voor de begeleiding en nazorg, wat ook een toezegging is vanuit het rekenkameronderzoek. Verder zijn er middelen nodig voor communicatie en ontwikkelen van materiaal om inwoners te bereiken en hulp te kunnen bieden, waarbij er ook specifieke aandacht is om jongeren te bereiken. Dekking vindt plaats vanuit de reserve sociaal domein.

10.6 Uitvoeringsplan armoedebeleid

Er zijn middelen nodig om het vastgestelde uitvoeringsplan armoedebeleid uit te voeren in 2025 en 2026. Hiervan is € 60.000 nodig in 2025 en € 90.000 in 2026. De middelen worden ingezet om verschillende acties uit het uitvoeringsplan te realiseren. Het organiseren van loketten in de wijk (actie 3.1) en het ontwikkelen van materiaal en het bereiken van inwoners (actie 2.1 en 2.2). De kosten worden gedekt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein.

3.11 Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien

3.11.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Niet van toepassing.

3.11.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Autonoom	AD.01	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S	280	-99	933	1.107	148
					-5.433	-9.075	-11.235	-5.945	-10.735
Mee/Tegenvaller	AD.02	Meevaller dividend BNG en Alliander	B	S	-418				
	AD.03	Ontwikkeling energiekosten	L	S	1.656	1.656	1.656	1.656	1.656
					-2.148	-1.656	-1.656	-1.656	-1.656
	AD.04	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S	414				
	AD.05	Actualisatie financieringslasten	L	S	-2.065	-1.880	-2.287	-1.829	3.440
	AD.06	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	I					-10.000
				S					10.000
									-7.400
	AD.07	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S		357	356	356	
						-1.961	-2.070	-6.279	-1.665
Nieuwe uitgave	AD.08	Verhogen behoedzaamheidsruimte	L	S		338	450	450	450
Bijsturing	AD.01	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S				-1.700	-1.700
	AD.09	Inzet stelpost indexering	L	S	-1.654	-1.495	-1.495	-1.495	-1.495
	AD.10	Kasschuif via reserve afschrijvingen investeringen	L	I					17.500
			B	I					-17.500
				S					-438
	AD.11	Verrekenen resultaat concernreserve	L	I		496	3.865	2.894	8.494
			B	I	-3.067				
Tot.					-12.434	-13.319	-11.483	-12.442	-10.900

Bedragen x € 1.000

Autonoom

AD.01 Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB

Met deze kaderbrief actualiseren we de raming van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de OZB-inkomsten. Zie hiervoor de toelichting in de hoofdstukken [4.2. Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen](#) en [4.4. Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds](#).

Mee- / tegenvaller

AD.02 Meevaller dividend BNG en Alliander

Door een hogere winst over 2024 vallen het dividend Alliander en BNG samen € 418.000 hoger uit dan begroot. Dit zorgt voor een eenmalige meevaller.

AD.03 Ontwikkeling energiekosten

Vorig jaar zijn de wereldwijde ontwikkelingen op de prijzen voor energie in rustige vaarwater gekomen. De energiekosten zijn nog altijd hoger dan we vanuit het verleden gewend zijn. De verwachting is dat de energiekosten niet meer op het oude niveau komen. Voor 2025 is een stelpost van € 2,8 miljoen beschikbaar. Voor 2026 en 2027 is ook € 2,8 miljoen (jaarlijks) en vanaf 2028 is € 2,7 miljoen (jaarlijks) beschikbaar. Op grond van de huidige energieprijzen is voor 2025 € 2,4 miljoen extra nodig om de energiekosten te dekken. In de stelpost blijft € 0,5 miljoen over en die valt in 2025 vrij. Voor de jaren 2026 e.v. valt de stelpost niet vrij, omdat er een nieuwe aanbesteding volgt en dat het onzeker is hoe de prijzen zich ontwikkelen.

AD.04, AD.06 en AD.07 Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen

De onderuitputting kapitaallasten is na verrekening met diverse gesloten systemen € 413.659 lager dan waarmee in de begroting rekening is gehouden. Voor 2025 is het nodig om de omslagrente te verlagen van 1% naar 0,8%, het financiële effect van de verlaging is ook onderdeel van deze mutatie. Uit de actualisatie van kassromen volgt in de jaren 2026-2029 een vrijval aan kapitaallasten. Het naar achter schuiven van kapitaallasten zorgt ervoor dat de stelpost voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld oploopt tot € 10 miljoen. Zie voor de uitgebreide analyse en toelichting hoofdstuk [4.5 Ontwikkeling kapitaallasten](#).

AD.05 Actualisatie financieringslasten

Als gevolg van de geactualiseerde kasstromen binnen investeringen vallen de verwachte financieringslasten in de jaren 2025-2028 jaarlijks € 1,8 tot € 2,3 miljoen lager uit dan eerder geraamd. De gestegen rente op de kapitaalmarkt zorgt er echter voor dat financieringslasten op langere termijn juist iets oplopen. Ook de extra investeringsvolumes in deze kaderbrief geven op termijn een hogere rentelast. Dit leidt in 2029 tot € 3,4 miljoen hogere financieringslasten.

Nieuwe uitgaven

AD.08 Verhogen behoedzaamheidsruimte

We stellen voor om de behoedzaamheidsruimte te verhogen met € 337.500 in 2026 en structureel € 450.000 voor 2027 en verder. Deze structurele begrotingsruimte kan de gemeenteraad betrekken bij de integrale afweging over deze kaderbrief.

Bijsturing

AD.09 Inzet stelpost indexering

Uit de indexering van baten en lasten van de Programmabegroting 2025 stond nog een positief saldo van € 1,5 miljoen op de stelpost indexering. Dit zetten we in deze kaderbrief in om een deel van de nadelen op te vangen die ontstaan doordat de werkelijke loon- en prijsontwikkeling niet aansluit op de indexering van de begroting. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om de correctie indexering Wmo, Sterke sociale basis en technische installaties vastgoed.

AD.10 Kasschuif via reserve afschrijvingen investeringen

In deze kaderbrief treden over de verschillende jaren voordelen op die we toevoegen aan de concernreserve. Hiermee ontstaat € 17,5 miljoen aan incidentele ruimte. Deze ruimte storten we in de reserve afschrijvingen investeringen om over een periode van 40 jaar een deel van de afschrijvingen van het investeringsprogramma te dekken. Dit zorgt voor een structurele vrijval van kapitaallasten van € 437.500 die we inzetten voor het structureel sluitend maken van de begroting.

AD.11 Verrekenen resultaat concernreserve

De voorgestelde wijzigingen in de inkomsten (baten) en uitgaven (lasten) leiden jaarlijks onder-aan-de-streep tot een tekort of overschot. Dit noemen we ook wel het saldo. Dit saldo verrekenen we zoals gebruikelijk met de concernreserve.

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Budgettair neutraal	OH.01	Aanschaf extra kraakperswagen	L	S	70	140	39	101	101
					-70	-140	-39	-101	-101
Mee/Tegenvaller	OH.02	Inzet team Regie Integraal Beheer bij projecten	L	I	-125				
				S	125				
	OH.03	Groei en krimp aantal medewerkers	L	S		2.049	2.049	2.049	2.049
						-1.831	-1.831	-1.831	-1.831
			B	S		57	57	57	57
						-274	-274	-274	-274
	OH.04	Storting bedrijfsvoeringsreserve concern	L	I	1.787				
	OH.05	Jubileum bevrijdingsdag 2025	L	S	80				
	OH.06	Risicobijdrage centrumregeling tot en met 2028	L	S	1.157	1.142	1.136	1.136	
	OH.07	Stijging van kosten voor vaste samenwerkingen en wettelijke taken gemeente	L	S	172	172	172	172	172
	OH.08	Technische niet-projectgebonden werkzaamheden Stadsingenieurs	L	S	100	100	100	100	100
	OH.09	Onderhoudsbudget ambtenarenhuisvesting beheer	L	S	80	65	85	122	122
	OH.10	Wagenpark verzekering	L	S	134	134	134	134	134
			B	S	-56	-56	-56	-56	-56
Nieuwe uitgave	OH.11	Stafadviseurs stedelijke ontwikkeling	L	S	80	218	218	218	218
	OH.12	Structurele inzet werkprocesmanagement vanuit cluster IDA	L	S		366	366	366	366

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
	OH.13	IB&P - Stabiliteit en Veiligheid	L	S	1.007	1.760	1.760	2.010	2.010
					-369	-288	-171	-345	-422
			B	S	-638	-478	-603	-380	-340
	OH.14	Aanstellen extra leidinggevende BMO	L	S	100	150	150	150	150
	OH.15	Centrale GIS-voorziening t.b.v. beleid, uitvoering en beheer in het fysieke domein	L	I	463	566	566		
					-351	-260	-260		
				S	200	200	200	200	200
					-200	-200	-200	-200	-200
Tot.					3.745	3.591	3.597	3.628	2.454

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

OH.01 Aanschaf extra kraakperswagens

Door de groei van de stad en het toenemende aantal meldingen is de huidige inzet van grofvuilwagens onvoldoende om de afgesproken wachttijd van 8 werkdagen te blijven halen. Een extra kraakperswagen is noodzakelijk om de oplopende werkdruk op te vangen, de wachttijd terug te brengen en de fysieke belasting van medewerkers te verminderen. Deze kraakperswagen kan in 2027 geleverd worden, tot die tijd dient er een extra wagen ingehuurd te worden. De kosten voor de aanschaf van deze elektrische kraakperswagens bedraagt € 460.000, de kapitaallasten bedragen € 60.000. De exploitatiekosten bedragen € 39.000 vanaf 2027. De lasten voor de inhuur bedragen € 69.950 in 2025 en € 139.920. Deze worden gedekt uit het budget areaaluitbreiding binnen Beheer.

Mee- / tegenvaller

OH.02 Inzet team Regie Integraal Beheer bij projecten

Vanuit het team RIB (regie integraal Beheer) van het cluster Beheer worden adviesuren ingezet voor de voorbereiding en uitvoering van projecten binnen de gemeente Leiden. Die inzet is in de laatste jaren substantieel toegenomen en kan niet meer vanuit de oorspronkelijke beschikbare formatie worden geleverd. Dit komt door het grote aantal projecten die worden opgepakt en het nut en de noodzaak die wordt ervaren, om het cluster Beheer, in de diverse fasen van een project om advies te vragen (bijvoorbeeld ten aanzien van materialisatie, technische specificaties in ontwerpen, beheerconsequenties etc.). Het voorstel is om de kosten in 2025 te dekken uit het incidentele voordeel op de beheerlasten van wijkvernieuwingsprojecten (zie ook de aanmelding in het programma Omgevingskwaliteit inzake beheerkosten wijkvernieuwingsprojecten) en vanaf 2026 mee te nemen in de actualisatie van de beheerplannen in de openbare ruimte bij de Kaderbrief 2026-2030.

OH.03 Groei en krimp aantal medewerkers

De Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio bepaalt op 1 maart de groei in het aantal medewerkers voor het komende jaar. De financiële gevolgen hiervan is verwerkt in deze wijziging. Ten opzichte van de vorige meting is het aantal accounts in Leiden en de partnergemeenten gegroeid met 53. Per account wordt in 2026 € 19.676 toegevoegd aan het budget van de centrumregeling, in totaal ruim € 1 miljoen. Daarnaast wordt een inflatiecorrectie van in totaal € 47.000 toegepast op de groei van voorgaande jaar. De groeibijdrage is in principe structureel en wordt budgetneutraal verrekend met de clusters en partners die groeien.

OH.04 Storting bedrijfsvoeringsreserve concern

In artikel 25, lid 4, van de financiële verordening van de gemeente Leiden is vastgelegd dat de Bedrijfsvoeringsreserve concern minimaal 1% van de personele lasten moet bedragen. Op basis van de begroting 2025 komt dit neer op € 1.623.915. De huidige stand van de reserve per 1 januari 2025 bedraagt € 2.118.522. Echter, door geraamde onttrekkingen in 2025, waaronder € 1.900.000 voor invoeringskosten van het financiële systeem en € 402.000 voor overige bedrijfsvoeringkosten, daalt de reserve tot een tekort van € 183.478. Om de minimale omvang van 1% te bereiken, is een storting van € 1.807.393.

OH.05 Jubileum bevrijdingsdag 2025

Ieder jubileumjaar reserveert de gemeente Leiden een specifiek budget voor de viering van Bevrijdingsdag. Voor het jaar 2025 is een bedrag van € 80.000 benodigd om de festiviteiten te realiseren.

OH.06 Risicobijdrage centrumregeling tot en met 2028

In 2025 is er een bedrag opgenomen van € 1.156.603 op de stelpost bedrijfsvoering, dat wij nu dienen op te voeren voor de risicobijdrage in het kader van de Centrumregeling. Dit bedrag is noodzakelijk voor het afdekken van de risico's die voortvloeien uit de uitvoering van de regeling en zorgt voor een adequate financiële dekking van mogelijke kosten. In 2028 wordt beoordeeld of de omvang van de risicobijdrage aan

de Centrumregeling nog op hetzelfde niveau moet worden gehouden. Afhankelijk hiervan zal dan een nieuw voorstel worden aangeboden aan de raad.

OH.07 Stijging van kosten voor vaste samenwerkingen en wettelijke taken gemeente

De stijging van bijdragen aan regionale en landelijke samenwerkingsverbanden, zoals Stedennetwerk G40, Platform31 en de VNG, is structureel hoger dan de indexatie die gemeente Leiden toepast. Daarnaast zijn kosten voor officiële publicaties zonder bijbehorend budget overgeheveld naar de gemeente. Dit leidt tot financiële tekorten van in totaal € 172.000 die niet binnen de huidige begroting zijn opgevangen.

OH.08 Technische niet-projectgebonden werkzaamheden Stadsingenieurs

Binnen de afdeling Stadsingenieurs zijn aanvullende taken ondergebracht, die verdeeld kunnen worden in twee hoofdgebieden: het onderhouden van uniforme technische kwaliteitsstandaarden en het ontwikkelen en toepassen van nieuwe kennis, inzichten en technologieën ter ondersteuning van beleidsdoelen. Het onderhouden van uniforme technische kwaliteitsstandaarden is essentieel om de kwaliteit van het werk te garanderen en de efficiëntie van projecten te bevorderen. Tegelijkertijd is het ontwikkelen en toepassen van nieuwe kennis en innovaties cruciaal voor de implementatie van beleidsambities en het inspelen op een dynamische omgeving. Vanaf 2025 wordt er jaarlijks € 100.000 toegevoegd aan de begroting om op een minimum vereist niveau de kwaliteit, efficiëntie en realisatie van beleidsambities te kunnen waarborgen.

OH.09 Onderhoudsbudget ambtenarenhuisvesting beheer

De bedrijfslocaties van cluster Beheer (Admiraal Banckertweg 15 en Kenauweg 3) worden correctief onderhouden in afwachting van de realisatie van de nieuwe stadswerf, conform het raadsbesluit van mei 2021. Om kapitaalvernietiging te voorkomen, worden investeringen beperkt, maar door toenemende technische en bouwkundige gebreken, zoals uitval van installaties en lekkages, nemen de noodzakelijke onderhoudskosten toe. Tot 2024 konden deze kosten worden opgevangen doordat de raad in 2021 extra middelen beschikbaar heeft gesteld tot en met 2025, maar bij verdere verlaging van de onderhoudsbudgetten vanaf 2026 is dit niet langer mogelijk. Daarnaast zorgen prijsstijgingen ervoor dat de kosten van onderhoud gemiddeld met 10% zijn toegenomen. Tegelijkertijd loopt de realisatie van de nieuwe stadswerf vertraging op door netcongestie en planvormingsproblemen, waardoor de huidige locaties langer in gebruik blijven en extra onderhoud vereisen. Daarnaast worden de kleinere locaties met huisvesting van medewerkers van Beheer ook in stand gehouden vanuit het onderhoudsbudget. Gezien deze ontwikkelingen zijn extra middelen noodzakelijk. Daarom wordt de raad verzocht om vanaf 2025 aanvullende financiële middelen beschikbaar te stellen: € 80.000 in 2025, € 65.247 in 2026, € 84.908 in 2027 en vanaf 2028 structureel € 122.408. Dit is noodzakelijk om de instandhouding van de huidige gebouwen, terreinen en installaties te waarborgen.

OH.10 Wagenpark verzekering

De aanbesteding voor de verzekering van het wagenpark heeft dit jaar plaatsgevonden. Het was een lastige aanbesteding, met weinig geïnteresseerde partijen. De aanbesteding is uiteindelijk gegund aan een partij, maar het betekent wel voor de gemeente Leiden een aanzienlijke premiestijging. De premie is gebaseerd op het principe "de vervuiler betaalt" en wordt mede bepaald door de schadelast en de loss rate, die bij verzekeraars doorgaans maximaal 65% bedraagt. Voor de gemeente Leiden betekent deze nieuwe aanbesteding een stijging van € 134.267 ten opzichte van de oude premie.

Nieuwe uitgaven

OH.11 Stafadviseurs stedelijke ontwikkeling

Uit interne analyse is gebleken dat niet alle afdelingen op dezelfde wijze werken en georganiseerd zijn. Belangrijk verschil zit in de inhoudelijke ondersteuning die afdelingsmanagers hebben. Bij drie van de vijf afdelingen is inhoudelijk-strategische ondersteuning geborgd, in een stafadviseur. Deze inhoudelijke ondersteuning is de rechterhand van de afdelingsmanager, coördineert en monitort afdelingsbrede processen zoals de afspraken rondom de P&C cyclus, uren en capaciteitsraming voor de afdeling als geheel, vervult een belangrijke functie als spin in het web om bijvoorbeeld overall raadvragen te coördineren, de strategische richting en (jaar)plannen van de afdeling te ontwikkelen en de versterkt de interactie en samenwerking binnen de afdeling. Het inzicht vanuit de analyse is dat twee van de vijf afdelingen deze rechterhand missen. Hierdoor worden de afdelingen beperkt in de organisatie en bedrijfsvoering en ligt er te veel op het bord van de afdelingsmanager en zijn de span of attention en de span of control niet meer in balans. Los van de uitkomsten van de doorontwikkeling, is dit een no-regret maatregel die nodig is om de kwaliteit van de organisatie en bedrijfsvoering van de afdelingen te borgen en de werkdruk bij de afdelingsmanagers te verlichten.

OH.12 Structurele inzet werkprocesmanagement vanuit cluster IDA

Vanuit het cluster IDA houdt het een team van in totaal 3,1 fte zich sinds 2021 bezig met werkprocesmanagement voor de gemeente Leiden. De kosten van deze formatie zijn tot en met 2025 gedekt. Eind 2024 heeft een evaluatie plaatsgevonden van de resultaten van werkprocesmanagement. De evaluatie laat positieve resultaten zien in organisatieontwikkeling en bevestigt de noodzaak om werkprocesmanagement structureel te borgen binnen het cluster IDA. De benodigde dekking voor deze structurele borging bedraagt € 366.000 per jaar vanaf 2026.

OH.13 IB&P - Stabiliteit en Veiligheid

De snelheid waarmee de maatschappij digitaal verandert heeft een grote impact op onze stad, iedere maatschappelijke opgave, en het werk van de gemeentelijke organisatie. De snelheid waarmee technologische en digitale ontwikkelingen elkaar opvolgen is hoog. We moeten meebewegen met deze continue verandering en willen profiteren van slimme toepassingen. De komende jaren zijn er daarom belangrijke stappen nodig op het gebied van een toekomstbestendige informatievoorziening. En in het hier en nu is het van belang dat we de basis op orde hebben, met een stevige, stabiele en vooral veilige digitale infrastructuur.

We vragen middelen om de robuustheid, stabiliteit en veiligheid van het digitale domein te vergroten en te borgen. Onze dienstverlening, het bereiken van maatschappelijke doelen en het (sterk) toenemende dreigingsbeeld op het gebied van cybersecurity maken dat noodzakelijk.

Met dit voorstel bereiken we een volwassenheidsniveau dat past binnen de gemeente Leiden. Wij weten ook dat niet alles tegelijkertijd kan. Het groeipad is dus financieel vertaald voor een bedrag van per saldo € 1,0 mln. in 2026 oplopend naar € 1,2 mln. in 2029.

OH.14 Aanstellen extra leidinggevende BMO

De afdeling Beleid Maatschappelijke Ondersteuning (BMO) voldoet op dit moment niet aan de richtlijnen conform de organisatievisie Leiden in verbinding. Het is daarom minimaal nodig om structureel een extra afdelingsmanager aan te stellen. Op dit moment is een tijdelijk extra afdelingsmanager aangesteld en bekostigd uit incidentele middelen.

OH.15 Centrale GIS-voorziening t.b.v. beleid, uitvoering en beheer in het fysieke domein

Leiden staat voor complexe ruimtelijke opgaven, zoals voldoende woningbouw, de energietransitie en klimaatadaptatie. Daarom maken we ruimte om te investeren in een centrale GIS-voorziening (Geografisch Informatiesysteem) om ruimtelijke afwegingen mogelijk te maken. Zo werken wij o.a. aan het Grand Design van Leiden. Het Grand Design brengt onder- en bovengrondse ruimtebehoeften in kaart om conflicten en knelpunten tijdig te signaleren, door middel van stapelbare GIS-kaarten voor alle beleidsdomeinen. Hiernaast helpt de GIS-voorziening ook andere afdelingen en teams uit de ontwerp-, realisatie- en beheerfase om te professionaliseren in data-gedreven en locatie-specifiek werken. Eind 2027 hebben we een werkende GIS-voorziening dat ondersteund wordt door een centraal data-platform. Ook hebben we beleidsambities, waar mogelijk en wanneer noodzakelijk, locatie-specifiek gemaakt en laten we deze (al dan niet gewijzigd) landen in de omgevingswetinstrumenten en op kaartlagen van het Grand Design. Ook beschikken wij over thema-specifieke datasets en kaartlagen voor onder andere de tegels Energie en Bodem. In het Grand Design is de informatie te vinden die nodig is om te kunnen ontwerpen, onderbouwen en om ruimtelijke keuzes te kunnen motiveren. Collega's kennen het Grand Design en leren er steeds beter mee werken. Het werken met en aan het Grand Design is opgenomen in ons reguliere werk. Voor uitbreiding van de huidige scope richting Beheer, Projectbureau en PHV wordt op een later moment, indien nodig, aanvullende middelen gevraagd. Door IV worden momenteel gesprekken gepland om de behoeftes van genoemde clusters op te halen. De incidentele kosten bedragen voor 2025 € 111.250 en voor de jaren 2026 en 2027 € 305.808. De structurele kosten bedragen vanaf 2025 € 200.000. Omdat de opgaven waarvoor de GIS-voorzieningen wordt ingezet sterk samenhangt met de groei van de stad, dekken we deze structurele kosten uit de stelpost areaaluitbreiding.

Hoofdstuk 4

4 Uitgangspunten meerjarenbegroting

4.1 Algemene uitgangspunten

De begroting en meerjarenraming stellen we op in constante prijzen. Dat houdt in dat alleen voor het eerstkomende jaar de uitgaven en inkomsten worden geïndexeerd voor prijsontwikkeling. Vervolgens ramen we de volgende jaren op het zelfde prijsniveau. De indexering van de bedragen voor 2026 vindt pas plaats bij de samenstelling van de begroting en is dus nog niet in deze kaderbrief meegenomen.

Wel zijn in deze kaderbrief diverse bedragen te vinden om de bedragen in de begroting en het meerjareninvesteringsprogramma waardevast te houden, dat wil zeggen op het prijspeil van 2026.

De begroting is bij voorkeur structureel sluitend. Dat houdt dat de jaarlijkse, structurele, uitgaven gedekt moeten zijn met structurele inkomsten. Onze toezichthouder, de provincie Zuid-Holland heeft daar richtlijnen voor opgesteld. Jaarlijks vindt overleg plaats over de juiste toepassing van de richtlijnen.

4.2 Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen

Wijze van indexeren gemeentelijke budgetten vanaf 2025.

Tot 2025 werd de begroting waardevast gehouden door jaarlijks de begroting te indexeren op basis van de inflatieverwachting van het Centraal Planbureau voor het volgend jaar. Als de werkelijke inflatie hoger was dan deze verwachting, moest dit óf binnen de budgetten worden opgelost, óf als nadeel voor de kaderbrief worden aangemeld. Met ingang van de indexering van de begroting 2025 betrekken wij ook de bijstelling van de inflatieverwachting van het lopend jaar bij de index.

Hoe indexeren we jaarlijks onze begroting?

Door inflatie worden de goederen en diensten die de gemeente inkoopt jaarlijks duurder. Bij iedere nieuwe begroting verhoogt de gemeente daarom alle budgetten met het verwachte percentage aan loon- en prijsontwikkeling voor het eerstvolgend begrotingsjaar. In de kaderbrief stelt de gemeenteraad jaarlijks dit percentage vast. Omdat de gemeente raamt op basis van constante prijzen (= alle jaarschijven van de meerjarenbegroting zijn begroot op het prijspeil van het eerste begrotingsjaar) verhogen we alle jaarschijven met hetzelfde percentage.

Het percentage waarmee we indexeren is gebaseerd op de inflatieverwachting voor de sector overheid van het Centraal Planbureau (CPB) voor het eerstvolgend begrotingsjaar. Deze verwachting publiceert het CPB in het [Centraal Economisch Plan](#) (CEP) in maart als voorloper van de Voorjaarsnota van de rijksoverheid. Bij deze kaderbrief doen we een voorstel om de keuze van indices uit het CEP aan te passen.

Uitgangspunten voor indexering zijn:

- in de berekening van de index voor de begroting (*jaar t*) betrekken we de afwijking tussen de begrotingsindex van het jaar ervoor (*jaar t-1*) en de bijgestelde inflatieraming uit het Centraal Economisch Plan van het CPB.
Dit houdt concreet in dat het indexcijfer voor het *volgend* jaar wordt verhoogd als de bijgestelde inflatieraming voor het *lopend jaar* hoger uitvalt dan de eerder bepaalde begrotingsindex en wordt verlaagd als deze lager uitvalt. Dit betekent dat hogere / lagere prijzen dus met een jaar vertraging worden gecorrigeerd. Als de compensatie voor loon- en prijsontwikkeling via de Algemene uitkering van het Gemeentefonds (o.b.v. prijscomponent BBP) lager of hoger uitvalt, kan een voor- of nadeel ontstaan ten opzichte van de benodigde ruimte voor indexering op basis van de CPB-inflatieverwachting. Dit verrekenen we met de stapelpost indexering.
- We baseren de index van lasten op de gemiddelde loon- en prijsontwikkeling voor de sector overheid op basis van de indices voor materiële overheidsconsumptie (materiële budgetten), overheidsinvesteringen (MIP) en de prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers (salarislasten). Subsidies indexeren we op basis van een gemiddeld mengpercentage voor salarislasten (75%) en materiële budgetten (25%), bijdragen GR'en volgen de regionale systematiek.
Dit betekent dat de index het gemiddelde van de sector overheid volgt. Als op een beleidsterrein een

afwijkende loon- en prijsontwikkeling optreedt doordat bijvoorbeeld ruimere Cao's worden afgesloten of andere specifieke factoren een kosten-opdrijvend effect hebben, moet dit als nadeel in de kaderbrief worden meegenomen en integraal worden afgewogen.

- Jaarlijks indexeren we alle investeringskredieten die in het MIP zitten (en dus nog niet beschikbaar zijn gesteld). Kredieten van projecten die al in uitvoering zijn worden *niet* geïndexeerd. Een krediet moet pas beschikbaar worden gesteld als een project (bijna) in uitvoering gaat (= reëel ramen). De raming moet op dat moment toereikend zijn voor de geplande uitvoering. Tot die tijd zit dit in het meerjareninvesteringsplan en wordt volgens de bovenstaande werkwijze geïndexeerd.
- we baseren de index van de baten gemeentelijke tarieven op het gemeentelijk mengpercentage van 60% salarissen, 20% materiële budgetten en 20% investeringen. De afslag voor loon en prijsontwikkeling van het Gemeentefonds volgt voor 2025 en 2026 nog de hiervoor in de circulaire berekende accressen voor loon- en prijsontwikkeling. Vanaf 2027 geldt hiervoor de prijscomponent in de ontwikkeling van het BBP.

De indexpercentages worden:

	2025	2025	2025	2026	2026	
	KB/PB	CPB 2025	correctie	CPB 2025	Kaderbrief 2025-2029	Mengpercentage
Gemeente (lasten)	A	B	C (B-A)	D	(C+D)	
lonen	4,4	6,2	1,8	1,8	3,6	60%
materiaal	2,2	2,9	0,7	2,1	2,8	20%
investeringen	2,0	3,3	1,3	3,0	4,3	20%
Gemeente (baten)						
gemiddeld voor tarieven	3,5				3,6	

Het indexeringstarief voor subsidies volgt de gecorrigeerde tarieven zoals toegepast op de gemeentebudgetten 2025, maar dan met een afwijkend mengpercentage. Het indexpercentage voor gemeenschappelijke regelingen volgt de regionale systematiek.

	Kaderbrief 2025-2029	Mengpercentage
Bijdrage GR'en (inclusief nacalculatie 2024 en 2025)		
Kaderstelling GR loon (nacalculatie -1,3%)	2,1	75%
Kaderstelling GR materieel (nacalculatie 0,5%)	2,7	25%
Totaal (waarvan nacalculatie -0,85%)	2,25	
Subsidies		
Lonen	3,6	75%
Materiaal	2,8	25%
Totaal	3,4	

Omdat voor gesubsidieerde instellingen en gemeenschappelijke regelingen van een afwijkend mengpercentage wordt uitgegaan kan een financieel resultaat ontstaan. Dit verrekenen we met de stelpost indexering. Mee- en tegenvallers door loon- en prijscompensatie in het gemeentefonds worden ook hiermee verrekend. Naar verwachting zullen plussen en minnen elkaar opheffen.

Lokale heffingen:

Ozb:

De onroerendezaakbelastingen ontwikkelen zich als volgt:

Ontwikkeling OZB	2025	2026	2027	2028	2029
Niet woningen	-1.220.260	-1.220.260	-1.220.260	-1.220.260	-1.220.260
woningen	280.238	-98.987	932.523	1.106.732	148.159
Totaal OZB	-940.022	-1.319.247	-287.738	-113.528	-1.072.101
	V	V	V	V	V

De ozb niet woningen ontwikkelt zich positief t.o.v. de raming in begroting 2024-2028. De opbrengst van nieuw vastgoed in vooral het LBSP ramen we pas nadat deze is gerealiseerd in het afgelopen jaar (2024) en geprognosticeerd is door de BSGR voor het lopende jaar (2025).

De ozb woningen blijft door vertraging in de woningbouwontwikkeling in 2024 en 2027 achter bij de raming voor 2024-2028. Tegenover deze lagere opbrengst staat een voordeel in de algemene uitkering door lagere korting op het gemeentefonds. Die bedraagt 65% van de opbrengst OZB woningen. Bij niet-woningen wordt 32% van de opbrengst gekort op het gemeentefonds.

Tarieven lokale heffingen.

Onroerendezaakbelastingen (ozb)

In deze kaderbrief verhogen we de tarieven voor de ozb niet. In de begroting 2026 verhogen we de tarieven alleen voor inflatiecorrectie, i.c. 3,6%.

Afvalstoffenheffing

De lasten voor de verwerking van huishoudelijk afval stijgen door uitvoering van de grondstoffennota. De tariefstijging bedraagt 1,8% *)

Riool- en waterzorgheffing

De kapitaallasten voor de riolering en waterzorg dalen door vertraging in de uitvoering van de wijkvervangingen. Hierdoor dalen de tarieven met 2,3% *)

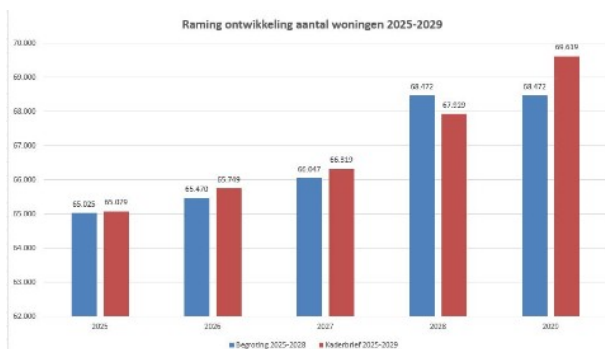
De totale ontwikkeling van de gemeentelijke woonlasten bedraagt voor een gebruiker/huurder 0,8% *). Dit is exclusief indexering bij de begroting van 3,6%.

**) Deze percentages kunnen nog wijzigen bij opstelling van de begroting 2026.*

4.3 Ontwikkeling areaal

Woningen.

Op basis van de bouwmonitor en de prognose van het aantal inwoners houden we in de periode 2025-2029 rekening in de ramingen met onderstaande toename van het aantal woningen en inwoners per jaar.

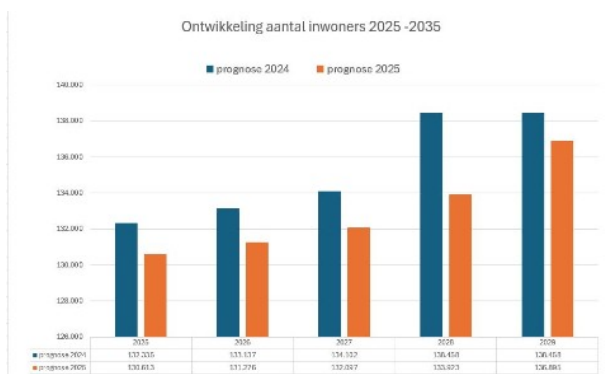

Woningen	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Aantal woningen per 1 januari	65.079	65.749	66.319	67.929	69.619	72.669
Netto toevoeging aantal woningen	670	570	1.610	1.690	3.050	1.040
Raming woningen begroting 2026-2029	65.749	66.319	67.929	69.619	72.669	73.709
Geraamd woningen begroting 2025-2028	65.025	65.470	66.047	68.472	68.472	68.472
Verschil met raming 2025-2028	54	279	272	-543	1.147	4.197

In 2028 is het aantal woningen lager dan in de vorige raming. De woningen die in 2029 worden opgeleverd tellen pas mee in de hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds vanaf 2030.

Inwoners.

De ontwikkeling van het aantal inwoners valt in 2025 t/m 2030 fors lager uit dan geraamd in de begroting 2025.

Inwoners						
jaar	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Raming inwoners begroting 2026-2029	130.613	131.276	132.097	133.923	136.895	144.243
Raming inwoners begroting 2025-2028	132.335	133.137	134.102	138.458	138.458	138.458
Verschil	-1.722	-1.861	-2.005	-4.535	-1.563	5.785

In 2024 werden er ruim 1.200 woningen opgeleverd. Toch steeg het aantal inwoners maar met 505.

De bevolkingsprognose van Leiden voor 2025 geeft verschillende oorzaken voor de verwachte lagere groei van het aantal inwoners vanaf 2025:

1. **Woningbouw:** Een belangrijke factor is vertraging van de bouw van nieuwe woningen t.o.v. de planning 2024-2034.
2. **Woningbezetting:** Het aantal inwoners per woning neemt af. Dit komt doordat er steeds meer eenpersoonshuishoudens zijn en minder huishoudens met kinderen. Hierdoor stijgt het aantal inwoners niet evenredig met het aantal nieuwe woningen.
3. **Vruchtbaarheid:** Het vruchtbaarheidscijfer in Leiden is al jaren dalende. In 2010 kreeg een Leidse vrouw gemiddeld 1,49 kind, maar in 2024 was dit gedaald tot 0,93. Hoewel er een lichte stijging in geboortes wordt verwacht door het hogere aantal inwoners, blijft de vruchtbaarheid een onzekere factor .
4. **Buitenlands migratiesaldo:** Het saldo van buitenlandse migratie is moeilijk te voorspellen en hangt af van landelijk beleid en internationale ontwikkelingen. Dit maakt het lastig om nauwkeurige voorspellingen te doen over de bevolkingsgroei .
5. **Sterftecijfers:** Het aantal sterfgevallen is de afgelopen jaren gestegen en deze trend zal zich volgens de prognose voortzetten. Dit draagt bij aan de afvlakking van de bevolkingsgroei.

4.4 Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds

De belangrijkste ontwikkelingen in de algemene uitkering uit gemeentefonds zijn:

- de uitkomst van de Voorjaarsnota van het Rijk;
- de planning van de woningbouwproductie volgens de bouwmonitor;
- de bevolkingsprognose 2025 - 2035;
- de wijzigingen van de aantallen van de verdeelmaatstaven in het gemeentefonds;
- Groei van het gemeentefonds o.b.v. De verwachte ontwikkeling van het Bbp (Bruto binnenlands product, voor zowel prijs- en volumeontwikkeling;

Beeld na de Voorjaarsnota:

Op 17 april heeft het kabinet belangrijkste ontwikkelingen in de Voorjaarsnota 2025 gepubliceerd. De belangrijkste punten in de Voorjaarsnota zijn:

- Damping van het 'ravijn'
- Compensatie voor hogere kosten jeugdzorg
- Nieuwe taakstelling op jeugdzorg

Begin juni kunnen we hieraan de verwachte ontwikkelingen binnen het gemeentefonds uit de meicirculaire 2025 toevoegen.

Op basis van de Voorjaarsnota en de bijstelling van de woning- en inwoneraantallen ziet de netto ontwikkeling van de algemene uitkering 2025-2029 er als volgt uit:

Gemeentefonds

Algemene uitkering (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029
Raming Kaderbrief 2025 -2029	387.997	385.298	391.879	392.397	397.187
Begroting 2025 -2028 (stand begrotingsadministratie incl. 1e wijziging 2025)	-383.785	-377.444	-381.865	-387.672	-387.672
Verschil	4.212	7.854	10.014	4.725	9.514
Taakmutatie VJN 2025 Jeugdzorg (invoering eigen bijdrage)				-1.700	-1.700
Netto ontwikkeling algemene uitkering t.o.v. MJB 2025 -2028 *)	4.212	7.854	10.014	6.425	11.214
	V	V	V	V	V
*) Verwerkt in netto ontwikkeling VJN kabinet					
Damping ravijnjaar 2026	0	3.100	3.300	3.200	3.200
Bijstelling volume accres obv CEP 2025	0	300	700	700	900
Mutatie VJN 2025 Jeugdzorg	2.600	5.800	5.500	-1.000	-1.000
Totaal netto VJN Kabinet 2025	2.600	9.200	9.500	2.900	3.100

Ontwikkeling verdeelmaatstaven

Na de herijking van het gemeentefonds per 2023 telt de verdeling nog 40 verdeelmaatstaven die op Leiden van toepassing zijn. De belangrijkste daarvan zijn woningen, inwoners, huishoudens met een laag inkomen en centrumfunctie.

Ontwikkeling aantal nieuwe woningen.

Voor de algemene uitkering is de peildatum 1 januari. Als een nieuwe woning na deze datum gereed wordt gemeld dan telt deze pas mee in de algemene uitkering van het eerstvolgende jaar.

In de planning stonden voor 2027 afgerond 4.850 op te leveren woningen. In de berekening van de algemene uitkering 2024-2028 hielden we er rekening mee dat 50% van het geplande aantal woningen opgeleverd gaat worden. Dat gaat echter niet gebeuren. Team Wonen heeft nu een reëler raming gemaakt. De piek verschuift naar 2029. Deze woningen tellen pas in 2030 mee in de algemene uitkering, dus buiten de meerjarenraming 2025-2029.

Ter informatie: 1.000 woningen leveren bij benadering € 1,5 tot 2,0 miljoen op in de algemene uitkering.

Ontwikkeling aantal inwoners:

De ontwikkeling van het aantal inwoners valt in 2025 t/m 2030 fors lager uit dan geraamd in de begroting 2025.

Het lagere aantal inwoners is verwerkt in de raming en gebaseerd op de bevolkingsprognose 2025.

Zie ook de [paragraaf 4.3. Ontwikkeling areaal](#).

Herziening verdeelmaatstaf huishoudens met een laag inkomen (boven de drempel).

De maatstaf 'Huishoudens met een laag inkomen (boven de drempel)' is herzien. Deze werd gebaseerd op het aantal huishoudens met een laag op 1 januari van t-1. De drempel is 10% van het aantal woningen. Vanaf 2025 wordt deze maatstaf gebaseerd op een driejarig voortschrijdend gemiddelde. (t-2 t/m t-4) De maatstaf wordt daarmee stabiel. Deze maatstaf heeft een aandeel in de algemene uitkering voor Leiden van ongeveer 18%. Per huishouden met een laag inkomen ontvangen we € 5.000. Een klein verschil in het aantal huishoudens heeft vervolgens een redelijk groot effect op de algemene uitkering. De maatstaf is nieuw in het gemeentefonds sinds de herijking van 2023.

Het aantal huishoudens met een laag inkomen is door het CBS geactualiseerd. In Leiden is het aantal huishoudens met een laag inkomen gestegen. Dat heeft een positief effect op de hoogte van de algemene uitkering. Omdat dit aantal in veel gemeenten is gestegen wordt vermoedelijk in de meicirculaire het uitkeringspercentage aangepast. De vraag is hoeveel. Vooralsnog hebben we de maatstaf laten meegroeien met het gemiddelde van de groei van de gemeenten in de komende jaren.

Afronding herijking gemeentefonds en aanpassing verdeelmodel per 2027.

De herijking van het gemeentefonds is nog altijd niet volledig doorgevoerd. Er lopen nog drie onderzoeken:

- Het onderzoek naar de vraag of er alternatieven zijn voor de huidige maatstaf regionale centrumfunctie die meer recht doet aan de stapeling van de problematiek in het sociaal domein die zich niet alleen in centrumgemeenten voor doet.
- Het onderzoek naar de overige eigen middelen (OEM).
- Het onderzoek naar grootstedelijkheid.

De minister van Bzk wil het verdeelmodel per 2027 aanpassen (dat was 2026). De minister van Bzk wil (waar mogelijk) de resultaten van bovengenoemde onderzoeken meenemen. Dat geldt ook voor een wijziging van de methodiek van de maatstaf huishoudens laag inkomen met drempel. De drempel wordt nu nog uitgedrukt in woonruimten, bezien zal worden of deze op andere wijze kan worden uitgedrukt. Daarnaast zal, naar aanleiding van de bevindingen van het onderzoek naar de grootstedelijke kosten, worden gekeken of het model verder verfijnd kan worden met betrekking tot de bebouwingsdichtheid.

Aanpassing van het verdeelmodel kan vanaf 2027 voordelig of nadelig voor Leiden verlopen. Op dit moment hebben we nog geen zicht op de financiële gevolgen. Maar we volgen de ontwikkelingen op de voet.

4.5 Ontwikkeling kapitaallasten

Inleiding:

Bij het opstellen van de kaderbrief 2025 - 2029 wordt de budgettaire ontwikkeling van de kapitaallasten 2026 - 2029 bepaald. Dit op basis van het doorrekenen van de kapitaallasten van de afgeronde investeringen, lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2025 - 2028, op basis van actuele cash-flows die is uitgevraagd bij de budgethouders.

Het actualiseren van het bestaande meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029 heeft ook plaatsgevonden als onderdeel van deze Kaderbrief 2025 - 2029. Daardoor kon een betere inschatting van de maximale kapitaallasten van de investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029 worden berekend. Het geactualiseerde meerjareninvesteringsplan wordt vastgesteld bij het besluit over de programmabegroting 2026. Op dat moment wordt ook de besluitvorming (voor wat betreft investeringen) over de aanmeldingen bij de kaderbrief 2025 - 2029 verwerkt.

In onderstaande tabel is de netto ontwikkeling van de algemene uitkering inclusief de voorjaarsnota 2025 berekend.

NB: De netto taakstelling op jeugdzorg vanaf 2028 hebben we vooralsnog niet als taakstelling opgenomen in de cijfers voor de retraits en hebben we bij de netto ontwikkeling van de algemene uitkering uit gemeentefonds betrokken (m.u.v. de eigen bijdrage van 1,7 miljoen). Dus niet als taakmutatie.

Ontwikkeling kapitaallasten 2026 – 2029:

Het totaal van de kapitaallasten voor de begroting 2025 - 2028 laat, ten opzichte van de huidige begroting (2024 - 2027), de volgende ontwikkeling zien:

bedragen x € 1.000 (- = V)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
2025 - 2028	53.762	59.166	69.334	69.334
2026 - 2029	49.605	54.415	60.150	66.492
verschil:	- 4.157	- 4.751	- 9.184	- 2.842

De budgettaire effecten moeten gecorrigeerd worden voor bijvoorbeeld mutaties in kapitaallasten die worden verrekend met reserves ter dekking van kapitaallasten (de parkeerreserve, de reserve afschrijving investeringen etc.). Voor- en nadelen op de kapitaallasten van investeringen in bedrijfsmiddelen worden gestort in de reserve bedrijfsvoering concern.

De diverse correcties geven het volgende beeld:

bedragen x € 1.000 (- = V)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
correctie kapitaallasten verrekenen met reserves/heffingen etc..	1.334	2.313	2.298	736
correctie kapitaallasten bedrijfsmiddelen	862	368	607	441
correctie totaal	2.196	2.681	2.905	1.177

Tot 2023 verscheen jaarlijks de rapportage over het Financieel Perspectief Duurzame Stad (FPDS) bij de kaderbrief. Het rapporteren over de inzet uit de reserve Duurzame Stad maakt sindsdien onderdeel uit van de programmabegroting zelf. Eén van de afspraken vanuit het Financieel Perspectief Duurzame Stad is echter nog wel van kracht: de vrijval van kapitaallasten, gedekt vanuit de reserve duurzame stad, worden teruggestort in de reserve, als ware het een gesloten systeem.

Voorstel is om deze werkwijze aan te passen en de budgettaire ontwikkeling van kapitaallasten van kredieten/ investeringen los te koppelen van de reserve Duurzame Stad. Hierdoor is een integrale afweging bij de kaderbrief mogelijk over deze vrijval van kapitaallasten. Dit voordeel is aanvullend op de reguliere ontwikkeling dit jaar voor het eerst zo verwerkt en is incidenteel van aard.

Ten opzichte van de begroting 2025 - 2028 geeft dit de volgende voordelige budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten te zien:

bedragen x € 1.000 (- = V)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
totaal resultaat:	- 1.961	- 2.070	- 6.279	- 1.665

Opgesplitst per programma geeft dit het volgende beeld:

bedragen x € 1.000 (- = V)				
Per Programma:	2026	2027	2028	2029
Bestuur & Dienstverlening	7	8	- 28	-
Veiligheid	-	-	-	-
Economie & Toerisme	- 44	- 2	-	- 2
Mobiliteit	- 133	54	- 1.776	9
Omgevingskwaliteit	- 1.218	- 1.312	- 757	297
Stedelijke Ontwikkeling	- 48	- 222	- 1.443	- 1.206
Jeugd en Onderwijs	- 83	- 33	- 2.213	- 564
Sport, Cultuur & recreatie	- 335	- 308	- 87	- 254
Welzijn en Zorg	- 2	- 2	- 2	- 11
Werk en Inkomen	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	- 105	- 253	27	66
Totaal:	- 1.961	- 2.070	- 6.279	- 1.665

Toelichting op de grote verschillen:

In het programma Mobiliteit is sprake van een voordeel in 2028 dat wordt veroorzaakt door actuele plannings van diverse projecten ten opzichte van het vorig jaar. Bijvoorbeeld ten aanzien van de maatregelen Noord Zuid verbindingssas (€ 300.000), Hoge Rijndijk (€ 378.000), het realiseren van een geavanceerd verkeersmonitoringssysteem (€ 114.000), het verschuiven van de cash flows op de onrendabele top van verstedelijkingsprojecten (€ 367.000) en de tracédelen van de Leidse Ring Noord (€ 204.000). Vooralsnog is de mogelijke vertraging over het geheel genomen ongeveer een jaar. Dat blijkt ook uit het feit dat de kapitaallasten 2029 nagenoeg gelijk blijven.

Het voordeel in de eerste jaren binnen het programma Omgevingskwaliteit wordt voornamelijk veroorzaakt door de geactualiseerde planning van de werkzaamheden stationstunnel (brandwerende beplating en LED verlichting) en geactualiseerde plannings op de diverse vervangingsinvesteringen binnen de domeinen van het beheer van de openbare ruimte.

In het programma Stedelijke Ontwikkeling worden de voordelen in de kapitaallasten van 2028 en 2029 voornamelijk bepaald door het verwerken van de actuele planning van het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed en de bibliotheek Nieuwstraat (voor een bedrag van € 1,2 mln. in 2028 en € 1,1 mln. in 2029). In het beeld van de meerjaren kapitaallasten van vorig jaar was nog rekening gehouden met afronding (en dus volledige kapitaallasten) vanaf 2027. Nu starten de kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld 2026-2029. Hiervoor wordt in 2029 een centrale post voor maximale kapitaallasten in de begroting opgenomen.

In het programma Jeugd en Onderwijs wordt het voordeel in 2028 bepaald door een geactualiseerde planning van de bouw van diverse en scholen en gymzalen uit het integraal huisvestingsplan, bijvoorbeeld Da Vinci College (€ 803.000), scholencomplex de Zwaluw (€ 220.000), Leidse Hout school (€ 268.000), Scholencomplex Stevenshof (€ 220.000) en Vlietlandcollege (€ 210.000). Vooralsnog is de vertraging over het geheel genomen ingeschat op ongeveer een jaar. Ook in dit programma starten volledige kapitaallasten, in tegenstelling tot het vorige meerjarenbeeld, na 2029 (voor bijvoorbeeld de Leidse Hout school en Da Vinci College). Hiervoor wordt in 2029 een centrale post voor maximale kapitaallasten in de begroting opgenomen.

In het programma Sport Cultuur & Recreatie vallen de voordelen in 2025 en 2026 op. Deze hebben vooral betrekking op de actuele cash flow van de herinrichting sportpark de Mors (in 2025) en de renovatiewerkzaamheden aan de Boissokade 2a (in het jaar 2026).

Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029:

In de begroting 2026 - 2029 is in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 – 2029 meegenomen. Een aantal laatste cash-flows zal in en na 2029 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2026 – 2029 vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van deze kapitaallasten een toename verwacht van € 11,9 mln. Dit hangt samen met een investeringsvolume van € 287,1 miljoen.

Voor kredieten/investeringen met start cash flow in de periode 2025 – 2029 en laatste cash flow in 2029 (dus in gebruik name in 2029) bedraagt de toename in 2030 ten opzichte van 2029 € 7,2 mln. Voor kredieten en investeringen met start cash flow in de periode 2025 – 2029 maar met de laatste cash flow vanaf 2030 en verder (dus in gebruik name vanaf 2030), bedraagt de toename ten opzichte van 2029 € 4,7 mln.

Het maximale niveau van de kapitaallasten is ongeveer € 4,5 mln. hoger dan vorig jaar. Dat komt onder andere doordat dit jaar het meerjareninvesteringsplan 2026 – 2029 ook als onderdeel van de Kaderbrief 2025 – 2029 is geactualiseerd en actualisatie van de planningen van grote projecten leidt tot laatste cash flow in 2029 (dus in gebruik name vanaf 2030) terwijl dit in het voorgaand jaar niet het geval was (de maximale kapitaallasten van bijvoorbeeld nieuwbouw bibliotheek Nieuwstraat, en de Stadswerf zaten in het meerjarenbeeld)

In onderstaand overzicht wordt een aantal grote veroorzakers van de maximale kapitaallasten per programma benoemd:

bedragen x € 1.000.000			
Onderbouwing maximale kapitaallasten		investeringsvolume	kapitaallasten
Bereikbaarheid		142,3	5,0
LRN divers		78,5	2,6
Groene Lopers		10,1	0,4
Noord Zuid verbinding		13,5	0,4
Lammenschansweg		20,2	0,8
Onrendabele top verstedelijking		11,2	0,4
Overig (waaronder nwe jaarschijf infra)		8,8	0,4
Omgevingskwaliteit		77,8	3,7
Diverse rioleringswerken		37,0	1,3
Singelpark/Energiepark		6,3	0,3
Jaarschijf 2028 beheerdomeinen		20,5	1,2
Ondergrondse containers		6,0	0,6
Overig (w.o. diverse parken)		8,0	0,3
Stedelijke Ontwikkeling		26,0	1,2
Verbouw bibliotheek Nieuwstraat		21,0	1,0
Verduurzamen vastgoed		5,0	0,2
Jeugd en Onderwijs		15,8	0,7
IHP onderwijs (Leidse Hout/Da Vinci/Mareland)		15,8	0,7
Algemene Dekkingsmiddelen		21,0	1,2
nieuwe stadswerf		20,0	0,9
nieuwe jaarschijf 2029 wagenpark		1,0	0,3
Overige programma's		20,0	0,8
totaal:		287,1	11,9

Een deel (in totaal € 1,9 mln.) van de maximale kapitaallasten in het programma Omgevingskwaliteit wordt verrekend met heffingen voor de riool en waterzorg (€ 1,3 mln.) en afvalstoffen (€ 0,6 mln.).

Dat betekent dat de budgettaire ontwikkeling van de maximale kapitaallasten € 10,0 mln. bedraagt (€ 11,9 mln. - € 1,9 mln.).

Conclusies:

- De budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten 2026 – 2029 bedraagt:

bedragen x € 1.000 (- = V)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
totaal resultaat:	-1.961	- 2.070	- 6.279	-1.665

- De voordelen in elk jaar zijn tijdelijk van aard.
- In de begroting 2026 - 2029 is in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2025 – 2028 meegenomen. Een aantal cash-flows zal in en na 2029 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2026 – 2029 vallen. Vooral nog wordt voor het maximale niveau van de kapitaallasten een toename verwacht van € 11,9 mln. Dit effect zit voornamelijk op programma's Mobiliteit (betrekking hebbend op de Leidse Ring Noord en overige infrastructurele werken) en de vervangingsinvesteringen in de domeinen openbare ruimte van het programma Omgevingskwaliteit. En in mindere mate op de overige programma's. Een deel (totaal € 1,9 mln.) van de maximale kapitaallasten in het programma Omgevingskwaliteit wordt verrekend met heffingen voor de riool en waterzorg (€ 1,3 mln.) en afvalstoffen (€ 0,6 mln.). Dat betekent dat de budgettaire ontwikkeling van de maximale kapitaallasten € 10,0 mln. bedraagt.
- In de begroting 2026 - 2029 is naast de incidentele voordelen als gevolg van het aanpassen van cash-flows op basis van actuele planningen ook een stelpost onderuitputting kapitaallasten opgenomen omdat blijkt dat een zeker "planningsoptimisme" elk jaar leidt tot een voordeel in de kapitaallasten van een jaar.
- Bij het bepalen van de cash-flows voor de ontwikkeling van de kapitaallasten 2026 - 2029 is, in navolging van vorig jaar, extra aandacht gegeven aan een realistische planning van de cash-flows door een nog intensievere afstemming tussen budgethouder/projectleider, planning- en risicomedewerker en projectcontroller. Tevens heeft een review (door directie en ambtelijk opdrachtgevers) van de cash-flows plaatsgevonden voor de grote projecten, de projecten in de onderwijshuisvesting en de vervangingsinvesteringen in de domeinen van de openbare ruimte.
- Het resultaat hiervan heeft vorig jaar geleid tot het aanpassen van de stelpost onderuitputting kapitaallasten omdat we deze vanwege het meer reëel plannen van de cash flow vooral in de eerste jaren van het meerjarenbeeld de stelpost niet realiseren. Voor het meerjarenbeeld 2026 bedraagt de stelpost:

bedragen x € 1.000 (- = V)				
stelpost onderuitputting kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
totaal stelpost oud:	- 1.781	- 2.137	2.493	- 2.493
verlagen conform lijn KB 2024	357	356	356	
Totaal stelpost nieuw:	- 1.424	-1.781	- 2.137	- 2.493

Hoofdstuk 5

5 Bijlagen

5.1 Totaaloverzicht autonoom

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die niet of nauwelijks beïnvloedbaar zijn en voortvloeien uit bijvoorbeeld rijksbeleid of in het verleden (vrijvallende) aangegane verplichtingen.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
AD	AD.01	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S	280	-99	933	1.107	148
					-5.433	-9.075	-11.235	-5.945	-10.735
Totaal AD					-5.152	-9.174	-10.302	-4.839	-10.586
Tot.					-5.152	-9.174	-10.302	-4.839	-10.586

Bedragen x € 1.000

5.2 Totaaloverzicht mee- en tegenvallers

Mee- en tegenvallers vloeien voort uit de uitvoering van het bestaande vastgestelde beleid.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
01	01.01	Verder digitaliseren burgerzaken systeem	L	S	130	130	130	130	130
	01.02	Groeibijdrage ten behoeve van tijdelijke extra formatie woningmarktregulering	L	S	140	140			
	01.03	Gemeenteraadsverkiezingen 2026	L	S	50	165			
			B	I		-60			
	01.04	Lagere bijdrage Holland Rijnland	L	S		-100	-100	-100	-100
Totaal 01					320	275	30	30	30
02	02.01	Crowdmanagement Leidens Ontzet en Koningsnacht / -dag	L	S	210	210	210	210	210
	02.02	Niet realiseren baten aanpak ondermijning	B	S	142	142	142	142	142
Totaal 02					352	352	352	352	352
04	04.02	Aanvullend budget fietsprojecten	L	S				100	99
	04.03	Tijdelijke verkeersmaatregelen i.v.m. werkzaamheden Plesmanlaan	L	I	640				
					-640				
				S			6	6	6
						-13	-27	-27	-27
			B	S		13	21	21	21
	04.04	Herinrichting Haarlemmerweg	L	S		2	16	16	16
Totaal 04					0	2	16	116	115
05	05.04	Investering duiker de Verleyding	L	S		4	4	4	4
	05.05	Renovatie Stationspleintunnel	L	S				202	200
							-121	-174	-173

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
	05.06	Beheer- en onderhoudskosten wijkvernieuwingsprojecten	L	S	-19	-83	-43	150	434
								-150	-434
	05.07	Kabels en leidingen	L	S	99	99	99	99	99
					-395	-445	-445	-445	-445
			B	S	401	481	481	481	481
					-395	-395	-395	-395	-395
	05.08	Gestegen kosten kinderboerderij	L	S	90	90	90	90	90
			B	S	-38	-38	-38	-38	-38
	05.09	Inhaalslag snoeien	L	S	80				
	05.10	Gestegen kosten Samen aan de Slag	L	S	50				
	05.11	Tunnelbeheer Stationspleintunnel	L	S	50	120	120	120	120
	05.12	Stijging loon uitzendkrachten via uitzendbureau	L	S	43	43	43	43	43
			B	S	-11	-11	-11	-11	-11
	05.13	Marktconforme prijs dienstverlening DZB onderhoud groen en speeltuinen	L	S	90	90	90	90	90
					-185	-185	-185	-185	-185
			B	S	95	95	95	95	95
	05.14	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen 2025	L	S	183	183	183	183	183
					-183	-183	-183	-183	-183
	05.15	Bijdrage Omgevingsdiens West-Holland	L	S		-76	-76	-76	-76
Totaal 05					-44	-211	-292	-100	-100
06	06.03	Afboeken grondwaarde Trien Semlerstraat	L	I	664				
					-240				
				S		4	4	4	4
						-15	-15	-15	-15
			B	I	-424				
				S		11	11	11	11
	06.04	Formatie en bezetting team ontwerp	L	S	125	125	125	125	125
	06.05	Nieuwe E&W contracten (elektriciteit en werkbouwkundig) gemeentelijk vastgoed	L	S	465	165	165	165	165
	06.06	Achterstallig onderhoud Pieterskerkhof 6 (Gravensteen)	L	S	350				
	06.07	Indexatie huurinkomsten gemeentelijk vastgoed	B	S	400	400	400	400	400
Totaal 06					1.340	690	690	690	690
07	07.01	Versterken lokale (beleids)capaciteit voor uitvoeren bijsturingsmaatregelen Jeugd	L	S	315	165	165	165	165
			B	I	-315	-165	-165		
	07.02	Regionaal taskforce jeugd	L	S	126	1.011	9.184	9.156	9.156
							-8.052	-8.054	-8.054
			B	I	-126	-1.011	-1.131		
Totaal 07					0	0	0	1.267	1.267
08	08.02	Overschrijding aanleg Sportpark de Vliet	L	I		310			
				S		33	33	41	40
						-26	-25	-33	-33

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
			B	I		-310			
				S		-8	-8	-8	-8
	08.03	Expositieruimte Erfgoed Leiden	L	I	350				
				S		39	38	38	37
						-4	-3	-3	-2
			B	I	-350				
				S		-35	-35	-35	-35
	08.04	Beeldende kunst in de openbare ruimte: schade en onderhoud	L	S		40	40	40	40
	08.05	Actualisatie sportaccommodaties	L	S	1.267	1.392	1.392	1.391	1.391
					-878	-903	-903	-903	-903
			B	S	-288	-299	-299	-299	-299
	08.06	Tekorten Museum De Lakenhal	L	S	541	286	286	286	286
					-82	-102	-102	-102	-102
			B	S	290	290	290	290	290
					-204	-204	-229	-249	-249
Totaal 08					646	501	475	455	454
09	09.01	Programmateam Maatschappelijke zorg regionaal	L	S	500	400			
			B	I	-500	-400			
	09.02	Sterke sociale basis - indexering	L	S	573	573	573	573	573
	09.03	SWT - indexering	L	S	110	110	110	110	110
	09.04	WMO - indexering	L	S	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050
			B	I		-830			
				S		830			
	09.05	Taakstelling Hecht	L	S		-396	-396	-396	-396
Totaal 09					1.733	1.337	1.337	1.337	1.337
10	10.01	Correctie bedrijfsreserve DZB	L	I	102				
	10.02	Studietoelage	L	S	550	250			
			B	I	-550	-250			
	10.03	Suite sociaal domein	L	S	348	398	398	398	398
	10.04	Niet-realiseren besparing schuldhelpverlening	L	S	260	260			
			B	I	-260	-260			
Totaal 10					450	398	398	398	398
AD	AD.02	Meevaller dividend BNG en Alliander	B	S	-418				
	AD.03	Ontwikkeling energiekosten	L	S	1.656	1.656	1.656	1.656	1.656
					-2.148	-1.656	-1.656	-1.656	-1.656
	AD.04	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S	414				
	AD.05	Actualisatie financieringslasten	L	S	-2.065	-1.880	-2.287	-1.829	3.440
	AD.06	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	I					-10.000
				S					10.000
									-7.400
	AD.07	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S		357	356	356	
						-1.961	-2.070	-6.279	-1.665
Totaal AD					-2.561	-3.484	-4.001	-7.752	-5.625

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
OH	OH.02	Inzet team Regie Integraal Beheer bij projecten	L	I	-125				
				S	125				
	OH.03	Groei en krimp aantal medewerkers	L	S		2.049	2.049	2.049	2.049
						-1.831	-1.831	-1.831	-1.831
			B	S		57	57	57	57
						-274	-274	-274	-274
	OH.04	Storting bedrijfsvoeringsreserve concern	L	I	1.787				
	OH.05	Jubileum bevrijdingsdag 2025	L	S	80				
	OH.06	Risicobijdrage centrumregeling tot en met 2028	L	S	1.157	1.142	1.136	1.136	
	OH.07	Stijging van kosten voor vaste samenwerkingen en wettelijke taken gemeente	L	S	172	172	172	172	172
	OH.08	Technische niet-projectgebonden werkzaamheden Stadsingenieurs	L	S	100	100	100	100	100
	OH.09	Onderhoudsbudget ambtenarenhuisvesting beheer	L	S	80	65	85	122	122
	OH.10	Wagenpark verzekering	L	S	134	134	134	134	134
			B	S	-56	-56	-56	-56	-56
Totaal OH					3.454	1.557	1.571	1.609	472
Tot.					5.691	1.418	577	-1.598	-609

Bedragen x € 1.000

5.3 Totaaloverzicht nieuw beleid

Nieuw beleid vloeit voort uit nieuwe wensen ten aanzien van het beleid of betreft het continueren van bestaand beleid waarvoor incidenteel budget beschikbaar was gesteld.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
01	01.05	Uitvoeringsprogramma Dienstverlening	L	S	120	250	250		
	01.06	Financiering rekenkamer Leiden-Leiderdorp	L	S			30	30	30
	01.07	Bijdrage MJIP Beheer Begraafplaats Stichting Rhijnhof	L	S	100	100	100	100	100
	01.08	Versterking kabinet	L	S		170	170	170	170
Totaal 01					220	520	550	300	300
02	02.03	Tijdelijke extra jurist handhaving en veiligheid 2025-2026	L	S	74	147			
	02.04	Extra adviseur openbare orde en veiligheid	L	S	147	147	147	147	147
	02.05	Leiden Vuurwerkvrij	L	S		400			
	02.06	Weerbare gemeente	L	S	100	185	85		
Totaal 02					321	879	232	147	147
03	03.01	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: ROM-B	L	I		100	100	100	
				S			4	4	4
	03.02	Bijdrage Sinterklaasintocht en ijsbaan winterwonderweken	L	S	25	25	25	25	25
	03.03	Tijdelijk extra inzet voor samenwerking Economie071 in 2026	L	S		150			
	03.04	Leren met de stad	L	S		45	45	45	45
	03.05	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: Fonds betaalbare werkruimte	L	S		200			
Totaal 03					25	520	174	174	74

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
04	04.05	Impuls verkeersveiligheid: aanpassing aandachtslocaties verkeersveiligheid	L	S		45	45	45	44
	04.06	Ruimte voor nieuwe verkeersveilige schoolomgevingen	L	S			18	35	35
	04.07	Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie	L	S			20	40	60
	04.08	Fietsroute Smaragdlaan - Hoge Morsweg	L	S		18	18	18	18
						-18	-18	-18	-18
	04.09	MIRT Knoop Leiden Centraal	L	S					17.750
									-160
			B	S					-16.400
	04.10	Maatregelen hinderbeperking	L	S	75	225	225		
	04.11	Impuls verkeersveiligheid: risico gestuurde aanpak, gedragscampagnes en verkeershandhaving	L	S	193	475	475	255	130
Totaal 04					268	745	782	374	1.458
05	05.17	Grondstoffennota 2025-2029	L	S	520	963	1.067	1.173	1.303
					-470	-585	-630	-672	-717
			B	S	-50	-378	-438	-502	-586
	05.18	Groen investering in kennis en expertise	L	S	69	69	69	69	69
	05.19	Capaciteit dierenwelzijn op orde	L	S	75	128	88	75	75
	05.16	Ontdemping Kort Rapenburg	L	S					278
	05.20	Leefbaarheid Stevenshof	L	S	200				
			B	I	-200				
Totaal 05					144	197	157	144	422
06	06.10	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing stationsgebied	L	I		400	400	400	400
	06.11	Aanpak netcongesie	L	S		700	700	700	
	06.12	Vlietzone Nieuw clubhuis Leidse Roadrunners club (LRRC) op plek clubhuis Blauwkras	L	I		300			
	06.13	Doorstroommakelaar koop	L	S		25	25	25	25
	06.14	Doorstroommakelaar sociale huur	L	S		25	25	25	25
	06.09	Aanvulling krediet project Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg	L	S				5.407	677
								-211	-205
			B	S				-5.195	-472
	06.08	Muziekschool Hazewindsteeg	L	I	50	50	50		7.000
				S					483
									-62
			B	I					-7.000
				S					-140
	06.15	Langere periode meerkosten Omgevingswet	L	S		818	818	818	
Totaal 06					50	2.318	2.018	1.968	731
07	07.03	Aanvullende investeringen IHP Onderwijshuisvesting	L	S			17	155	195
							-12	-82	-82
	07.04	Spelen	L	S	175	2	2	2	2
Totaal 07					175	2	7	75	115

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
08	08.07	Buurtpark Cronesteinkade	L	I			622		
				S				381	378
	08.08	Inzet ambtelijke capaciteit bij actuele ontwikkelingen cultuur	L	S		92	92	92	92
	08.09	Amateurkunst	L	S		25	25	25	25
	08.10	Cultuurcoaches in de wijken tot en met 2028	L	S			120	120	
	08.11	Verbouwing pand ARS	L	I		700			
	08.12	Beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling tot en met 2029	L	I		100	100	100	100
			B	I		-100	-100	-100	-100
	08.13	Exploitatiesubsidie Stichting IJshal de Vliet	L	S	110	90			
Totaal 08					110	907	859	618	495
09	09.06	Borging programma Leiden Inclusief	L	S		160	160	160	160
			B	I		-160	-160		
	09.07	Huisvesting huisartsen	L	S		100	100	100	
	09.08	Kunstwerk slavernijverleden	L	I		100			
			B	I		-100			
	09.09	Ongedocumenteerden 2026-2028	L	S		109	209	209	
			B	I		-109	-209		
	09.10	Project koloniaal- en slavernijverleden	L	I	300	195			
			B	I	-66				
	09.11	Studentenwelzijn	L	S	50	130			
			B	I	-50	-130			
	09.12	Werk en meedoen AZC	L	S	50	50			
			B	I	-50	-50			
Totaal 09					234	295	100	469	160
10	10.05	Schuldhulpverlening - basisdienstverlening	L	S	100	200			
			B	I	-100	-200			
	10.06	Uitvoeringsplan armoedebeleid	L	S	60	90			
			B	I	-60	-90			
Totaal 10					0	0			
AD	AD.08	Verhogen behoedzaamheidsruimte	L	S		338	450	450	450
Totaal AD						338	450	450	450
OH	OH.11	Stafadviseurs stedelijke ontwikkeling	L	S	80	218	218	218	218
	OH.12	Structurele inzet werkprocesmanagement vanuit cluster IDA	L	S		366	366	366	366
	OH.13	IB&P - Stabiliteit en Veiligheid	L	S	1.007	1.760	1.760	2.010	2.010
					-369	-288	-171	-345	-422
			B	S	-638	-478	-603	-380	-340
	OH.14	Aanstellen extra leidinggevende BMO	L	S	100	150	150	150	150
	OH.15	Centrale GIS-voorziening t.b.v. beleid, uitvoering en beheer in het fysieke domein	L	I	463	566	566		
					-351	-260	-260		
				S	200	200	200	200	200
					-200	-200	-200	-200	-200

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal OH					291	2.034	2.026	2.019	1.982
Tot.					1.837	8.754	7.355	6.739	6.334

Bedragen x € 1.000

5.4 Totaaloverzicht bijsturing

Bestaand beleid kan bijgestuurd worden door te besparen op de uitgaven dan wel door inzet van reserves, die al dan niet de gekoppeld zijn aan het betrokken beleidsveld en budget.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
09	09.13	Bijsturing sociaal domein	L	I	2.345				
				S					2.100
									-2.100
Totaal 09					2.345				0
AD	AD.01	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S				-1.700	-1.700
	AD.09	Inzet stelpost indexering	L	S	-1.654	-1.495	-1.495	-1.495	-1.495
	AD.10	Kasschuif via reserve afschrijvingen investeringen	L	I					17.500
			B	I					-17.500
				S					-438
	AD.11	Verrekenen resultaat concernreserve	L	I		496	3.865	2.894	8.494
			B	I	-3.067				
Totaal AD					-4.721	-999	2.370	-301	4.862
Tot.					-2.376	-999	2.370	-301	4.862

Bedragen x € 1.000

5.5 Totaaloverzicht budgettair neutraal

Budgettair neutrale wijzigingen betreft budget wijzigingen die binnen een programma worden gedekt.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
04	04.01	Aanvullend budget studiekosten Knooppunt Leiden	L	I		1.330			
						-625			
			B	I		625			
						-1.330			
Totaal 04						0			
05	05.01	Capaciteit voor grip en bodemenergie	L	S	155	155			
					-155	-155			
	05.02	Riolering Lammenschans	L	S				39	39
			B	S				-39	-39
	05.03	Menginstallatie pekelwater	L	S		8	8	8	7
						-8	-8	-8	-7
Totaal 05					0	0	0	0	0
06	06.01	Ophogen voorbereidingskrediet Telderskade	L	I					
			B	I					

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
	06.02	Vrijval reserve afkoop administratiekosten erfpacht	L	I	177				
				S	-3	-3	-3	-3	-3
			B	I	-177				
				S	3	3	3	3	3
Totaal 06					0	0	0	0	0
08	08.01	Ophogen voorbereidingskrediet Morspark	L	S				13	13
								-13	-13
Totaal 08								0	0
OH	OH.01	Aanschaf extra kraakperswagen	L	S	70	140	39	101	101
					-70	-140	-39	-101	-101
Totaal OH					0	0	0	0	0
Tot.					0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

5.6 Totaaloverzicht per programma

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
01	01.01	Mee/Tegenvaller	Verder digitaliseren burgerzaken systeem	L	S	130	130	130	130	130
	01.02	Mee/Tegenvaller	Groeibijdrage ten behoeve van tijdelijke extra formatie woningmarktregulering	L	S	140	140			
	01.03	Mee/Tegenvaller	Gemeenteraadsverkiezingen 2026	L	S	50	165			
				B	I		-60			
	01.04	Mee/Tegenvaller	Lagere bijdrage Holland Rijnland	L	S		-100	-100	-100	-100
	01.05	Nieuwe uitgave	Uitvoeringsprogramma Dienstverlening	L	S	120	250	250		
	01.06	Nieuwe uitgave	Financiering rekenkamer Leiden-Leiderdorp	L	S			30	30	30
	01.07	Nieuwe uitgave	Bijdrage MJIP Beheer Begraafplaats Stichting Rhijnhof	L	S	100	100	100	100	100
	01.08	Nieuwe uitgave	Versterking kabinet	L	S		170	170	170	170
Totaal 01						540	795	580	330	330
02	02.01	Mee/Tegenvaller	Crowdmanagement Leidens Ontzet en Koningsnacht / -dag	L	S	210	210	210	210	210
	02.02	Mee/Tegenvaller	Niet realiseren baten aanpak ondermijning	B	S	142	142	142	142	142
	02.03	Nieuwe uitgave	Tijdelijke extra jurist handhaving en veiligheid 2025-2026	L	S	74	147			
	02.04	Nieuwe uitgave	Extra adviseur openbare orde en veiligheid	L	S	147	147	147	147	147
	02.05	Nieuwe uitgave	Leiden Vuurwerkvrij	L	S		400			
	02.06	Nieuwe uitgave	Weerbare gemeente	L	S	100	185	85		
Totaal 02						673	1.231	584	499	499
03	03.01	Nieuwe uitgave	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: ROM-B	L	I		100	100	100	
					S			4	4	4
	03.02	Nieuwe uitgave	Bijdrage Sinterklaasintoct en ijsbaan winterwonderweken	L	S	25	25	25	25	25

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
	03.03	Nieuwe uitgave	Tijdelijk extra inzet voor samenwerking Economie071 in 2026	L	S		150			
	03.04	Nieuwe uitgave	Leren met de stad	L	S		45	45	45	45
	03.05	Nieuwe uitgave	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: Fonds betaalbare werkruimte	L	S		200			
Totaal 03						25	520	174	174	74
04	04.01	Budgettair neutraal	Aanvullend budget studiekosten Knooppunt Leiden	L	I		1.330			
							-625			
				B	I		625			
							-1.330			
	04.02	Mee/Tegenvaller	Aanvullend budget fietsprojecten	L	S				100	99
	04.03	Mee/Tegenvaller	Tijdelijke verkeersmaatregelen i.v.m. werkzaamheden Plesmanlaan	L	I	640				
						-640				
					S			6	6	6
							-13	-27	-27	-27
				B	S		13	21	21	21
	04.04	Mee/Tegenvaller	Herinrichting Haarlemmerweg	L	S		2	16	16	16
	04.05	Nieuwe uitgave	Impuls verkeersveiligheid: aanpassing aandachtslocaties verkeersveiligheid	L	S		45	45	45	44
	04.06	Nieuwe uitgave	Ruimte voor nieuwe verkeersveilige schoolomgevingen	L	S			18	35	35
	04.07	Nieuwe uitgave	Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie	L	S			20	40	60
	04.08	Nieuwe uitgave	Fietsroute Smaragdlaan - Hoge Morsweg	L	S		18	18	18	18
							-18	-18	-18	-18
	04.09	Nieuwe uitgave	MIRT Knoop Leiden Centraal	L	S					17.750
										-160
				B	S					-16.400
	04.10	Nieuwe uitgave	Maatregelen hinderbeperking	L	S	75	225	225		
	04.11	Nieuwe uitgave	Impuls verkeersveiligheid: risico gestuurde aanpak, gedragscampagnes en verkeershandhaving	L	S	193	475	475	255	130
Totaal 04						268	747	798	490	1.573
05	05.01	Budgettair neutraal	Capaciteit voor grip en bodemenergie	L	S	155	155			
						-155	-155			
	05.02	Budgettair neutraal	Riolering Lammenschans	L	S				39	39
				B	S				-39	-39
	05.03	Budgettair neutraal	Menginstallatie pekelwater	L	S		8	8	8	7
							-8	-8	-8	-7
	05.04	Mee/Tegenvaller	Investering duiker de Verleyding	L	S		4	4	4	4
	05.05	Mee/Tegenvaller	Renovatie Stationspleintunnel	L	S				202	200
								-121	-174	-173

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
	05.06	Mee/Tegenvaller	Beheer- en onderhoudskosten wijkvernieuwingsprojecten	L	S	-19	-83	-43	150	434
									-150	-434
	05.07	Mee/Tegenvaller	Kabels en leidingen	L	S	99	99	99	99	99
						-395	-445	-445	-445	-445
				B	S	401	481	481	481	481
						-395	-395	-395	-395	-395
	05.08	Mee/Tegenvaller	Gestegen kosten kinderboerderij	L	S	90	90	90	90	90
				B	S	-38	-38	-38	-38	-38
	05.09	Mee/Tegenvaller	Inhaalslag snoeien	L	S	80				
	05.10	Mee/Tegenvaller	Gestegen kosten Samen aan de Slag	L	S	50				
	05.11	Mee/Tegenvaller	Tunnelbeheer Stationspleintunnel	L	S	50	120	120	120	120
	05.17	Nieuwe uitgave	Grondstoffennota 2025-2029	L	S	520	963	1.067	1.173	1.303
						-470	-585	-630	-672	-717
				B	S	-50	-378	-438	-502	-586
	05.18	Nieuwe uitgave	Groen investering in kennis en expertise	L	S	69	69	69	69	69
	05.19	Nieuwe uitgave	Capaciteit dierenwelzijn op orde	L	S	75	128	88	75	75
	05.16	Nieuwe uitgave	Ontdemping Kort Rapenburg	L	S					278
	05.20	Nieuwe uitgave	Leefbaarheid Stevenshof	L	S	200				
				B	I	-200				
	05.12	Mee/Tegenvaller	Stijging loon uitzendkrachten via uitzendbureau	L	S	43	43	43	43	43
				B	S	-11	-11	-11	-11	-11
	05.13	Mee/Tegenvaller	Marktconforme prijs dienstverlening DZB onderhoud groen en speeltuinen	L	S	90	90	90	90	90
						-185	-185	-185	-185	-185
				B	S	95	95	95	95	95
	05.14	Mee/Tegenvaller	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen 2025	L	S	183	183	183	183	183
						-183	-183	-183	-183	-183
	05.15	Mee/Tegenvaller	Bijdrage Omgevingsdiens West- Holland	L	S		-76	-76	-76	-76
Totaal 05						101	-14	-135	44	322
06	06.01	Budgettair neutraal	Ophogen voorbereidingskrediet Telderskade	L	I					
				B	I					
	06.02	Budgettair neutraal	Vrijval reserve afkoop administratiekosten erfpacht	L	I	177				
					S	-3	-3	-3	-3	-3
				B	I	-177				
					S	3	3	3	3	3
	06.03	Mee/Tegenvaller	Afboeken grondwaarde Trien Semlerstraat	L	I	664				
						-240				
					S		4	4	4	4

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
							-15	-15	-15	-15
				B	I	-424				
					S		11	11	11	11
	06.04	Mee/Tegenvaller	Formatie en bezetting team ontwerp	L	S	125	125	125	125	125
	06.05	Mee/Tegenvaller	Nieuwe E&W contracten (elektriciteit en werkbouwkundig) gemeentelijk vastgoed	L	S	465	165	165	165	165
	06.06	Mee/Tegenvaller	Achterstallig onderhoud Pieterskerkhof 6 (Gravensteen)	L	S	350				
	06.07	Mee/Tegenvaller	Indexatie huurinkomsten gemeentelijk vastgoed	B	S	400	400	400	400	400
	06.10	Nieuwe uitgave	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing stationsgebied	L	I		400	400	400	400
	06.11	Nieuwe uitgave	Aanpak netcongesie	L	S		700	700	700	
	06.12	Nieuwe uitgave	Vlietzone Nieuw clubhuis Leidse Roadrunners club (LRRC) op plek clubhuis Blauwkras	L	I		300			
	06.13	Nieuwe uitgave	Doorstroommakelaar koop	L	S		25	25	25	25
	06.14	Nieuwe uitgave	Doorstroommakelaar sociale huur	L	S		25	25	25	25
	06.09	Nieuwe uitgave	Aanvulling krediet project Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg	L	S				5.407	677
									-211	-205
				B	S				-5.195	-472
	06.08	Nieuwe uitgave	Muziekschool Hazewindsteeg	L	I	50	50	50		7.000
					S					483
										-62
				B	I					-7.000
					S					-140
	06.15	Nieuwe uitgave	Langere periode meerkosten Omgevingswet	L	S		818	818	818	
Totaal 06						1.390	3.008	2.708	2.658	1.421
07	07.01	Mee/Tegenvaller	Versterken lokale (beleids)capaciteit voor uitvoeren bijsturingsmaatregelen Jeugd	L	S	315	165	165	165	165
				B	I	-315	-165	-165		
	07.02	Mee/Tegenvaller	Regionaal taskforce jeugd	L	S	126	1.011	9.184	9.156	9.156
								-8.052	-8.054	-8.054
				B	I	-126	-1.011	-1.131		
	07.03	Nieuwe uitgave	Aanvullende investeringen IHP Onderwijshuisvesting	L	S			17	155	195
								-12	-82	-82
	07.04	Nieuwe uitgave	Spelen	L	S	175	2	2	2	2
Totaal 07						175	2	7	1.343	1.382
08	08.01	Budgettair neutraal	Ophogen voorbereidingskrediet Morspark	L	S				13	13
									-13	-13
	08.02	Mee/Tegenvaller	Overschrijding aanleg Sportpark de Vliet	L	I		310			

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
					S		33	33	41	40
							-26	-25	-33	-33
				B	I		-310			
					S		-8	-8	-8	-8
	08.03	Mee/Tegenvaller	Expositieruimte Erfgoed Leiden	L	I	350				
					S		39	38	38	37
							-4	-3	-3	-2
				B	I	-350				
					S		-35	-35	-35	-35
	08.04	Mee/Tegenvaller	Beeldende kunst in de openbare ruimte: schade en onderhoud	L	S		40	40	40	40
	08.05	Mee/Tegenvaller	Actualisatie sportaccommodaties	L	S	1.267	1.392	1.392	1.391	1.391
						-878	-903	-903	-903	-903
				B	S	-288	-299	-299	-299	-299
	08.06	Mee/Tegenvaller	Tekorten Museum De Lakenhal	L	S	541	286	286	286	286
						-82	-102	-102	-102	-102
				B	S	290	290	290	290	290
						-204	-204	-229	-249	-249
	08.07	Nieuwe uitgave	Buurtpark Cronesteinkade	L	I			622		
					S				381	378
	08.08	Nieuwe uitgave	Inzet ambtelijke capaciteit bij actuele ontwikkelingen cultuur	L	S		92	92	92	92
	08.09	Nieuwe uitgave	Amateurkunst	L	S		25	25	25	25
	08.10	Nieuwe uitgave	Cultuurcoaches in de wijken tot en met 2028	L	S			120	120	
	08.11	Nieuwe uitgave	Verbouwing pand ARS	L	I		700			
	08.12	Nieuwe uitgave	Beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling tot en met 2029	L	I		100	100	100	100
				B	I		-100	-100	-100	-100
	08.13	Nieuwe uitgave	Exploitatiesubsidie Stichting IJshal de Vliet	L	S	110	90			
Totaal 08						756	1.408	1.334	1.072	949
09	09.01	Mee/Tegenvaller	Programmateam Maatschappelijke zorg regionaal	L	S	500	400			
				B	I	-500	-400			
	09.02	Mee/Tegenvaller	Sterke sociale basis - indexering	L	S	573	573	573	573	573
	09.03	Mee/Tegenvaller	SWT - indexering	L	S	110	110	110	110	110
	09.04	Mee/Tegenvaller	WMO - indexering	L	S	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050
				B	I		-830			
					S		830			
	09.05	Mee/Tegenvaller	Taakstelling Hecht	L	S		-396	-396	-396	-396
	09.06	Nieuwe uitgave	Borging programma Leiden Inclusief	L	S		160	160	160	160
				B	I		-160	-160		
	09.07	Nieuwe uitgave	Huisvesting huisartsen	L	S		100	100	100	
	09.08	Nieuwe uitgave	Kunstwerk slavernijverleden	L	I		100			

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
				B	I		-100			
	09.09	Nieuwe uitgave	Ongedocumenteerden 2026-2028	L	S		109	209	209	
				B	I		-109	-209		
	09.10	Nieuwe uitgave	Project koloniaal- en slavernijverleden	L	I	300	195			
				B	I	-66				
	09.11	Nieuwe uitgave	Studentenwelzijn	L	S	50	130			
				B	I	-50	-130			
	09.12	Nieuwe uitgave	Werk en meedoen AZC	L	S	50	50			
				B	I	-50	-50			
	09.13	Bijsturing	Bijsturing sociaal domein	L	I	2.345				
					S					2.100
										-2.100
Totaal 09						4.312	1.632	1.437	1.806	1.497
10	10.01	Mee/Tegenvaller	Correctie bedrijfsreserve DZB	L	I	102				
	10.02	Mee/Tegenvaller	Studietoelage	L	S	550	250			
				B	I	-550	-250			
	10.05	Nieuwe uitgave	Schuldhelpverlening - basisdienstverlening	L	S	100	200			
				B	I	-100	-200			
	10.03	Mee/Tegenvaller	Suite sociaal domein	L	S	348	398	398	398	398
	10.04	Mee/Tegenvaller	Niet-realiseren besparing schuldhelpverlening	L	S	260	260			
				B	I	-260	-260			
	10.06	Nieuwe uitgave	Uitvoeringsplan armoedebeleid	L	S	60	90			
				B	I	-60	-90			
Totaal 10						450	398	398	398	398
AD	AD.01	Autonoom	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S	280	-99	933	1.107	148
						-5.433	-9.075	-11.235	-5.945	-10.735
		Bijsturing	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S				-1.700	-1.700
	AD.02	Mee/Tegenvaller	Meevaller dividend BNG en Alliander	B	S	-418				
	AD.03	Mee/Tegenvaller	Ontwikkeling energiekosten	L	S	1.656	1.656	1.656	1.656	1.656
						-2.148	-1.656	-1.656	-1.656	-1.656
	AD.04	Mee/Tegenvaller	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S	414				
	AD.05	Mee/Tegenvaller	Actualisatie financieringslasten	L	S	-2.065	-1.880	-2.287	-1.829	3.440
	AD.06	Mee/Tegenvaller	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	I					-10.000
					S					10.000
										-7.400
	AD.07	Mee/Tegenvaller	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S		357	356	356	
							-1.961	-2.070	-6.279	-1.665
	AD.08	Nieuwe uitgave	Verhogen behoedzaamheidsruimte	L	S		338	450	450	450

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
	AD.09	Bijsturing	Inzet stelpost indexering	L	S	-1.654	-1.495	-1.495	-1.495	-1.495
	AD.10	Bijsturing	Kasschuif via reserve afschrijvingen investeringen	L	I					17.500
				B	I					-17.500
					S					-438
	AD.11	Bijsturing	Verrekenen resultaat concernreserve	L	I		496	3.865	2.894	8.494
				B	I	-3.067				
Totaal AD						-12.434	-13.319	-11.483	-12.442	-10.900
OH	OH.01	Budgettair neutraal	Aanschaf extra kraakperswagen	L	S	70	140	39	101	101
						-70	-140	-39	-101	-101
	OH.02	Mee/Tegenvaller	Inzet team Regie Integraal Beheer bij projecten	L	I	-125				
					S	125				
	OH.03	Mee/Tegenvaller	Groei en krimp aantal medewerkers	L	S		2.049	2.049	2.049	2.049
							-1.831	-1.831	-1.831	-1.831
				B	S		57	57	57	57
							-274	-274	-274	-274
	OH.04	Mee/Tegenvaller	Storting bedrijfsvoeringsreserve concern	L	I	1.787				
	OH.05	Mee/Tegenvaller	Jubileum bevrijdingsdag 2025	L	S	80				
	OH.06	Mee/Tegenvaller	Risicobijdrage centrumregeling tot en met 2028	L	S	1.157	1.142	1.136	1.136	
	OH.07	Mee/Tegenvaller	Stijging van kosten voor vaste samenwerkingen en wettelijke taken gemeente	L	S	172	172	172	172	172
	OH.08	Mee/Tegenvaller	Technische niet-projectgebonden werkzaamheden Stadsingenieurs	L	S	100	100	100	100	100
	OH.11	Nieuwe uitgave	Stafadviseurs stedelijke ontwikkeling	L	S	80	218	218	218	218
	OH.12	Nieuwe uitgave	Structurele inzet werkprocesmanagement vanuit cluster IDA	L	S		366	366	366	366
	OH.13	Nieuwe uitgave	IB&P - Stabiliteit en Veiligheid	L	S	1.007	1.760	1.760	2.010	2.010
						-369	-288	-171	-345	-422
				B	S	-638	-478	-603	-380	-340
	OH.14	Nieuwe uitgave	Aanstellen extra leidinggevende BMO	L	S	100	150	150	150	150
	OH.09	Mee/Tegenvaller	Onderhoudsbudget ambtenarenhuisvesting beheer	L	S	80	65	85	122	122
	OH.10	Mee/Tegenvaller	Wagenpark verzekering	L	S	134	134	134	134	134
				B	S	-56	-56	-56	-56	-56
	OH.15	Nieuwe uitgave	Centrale GIS-voorziening t.b.v. beleid, uitvoering en beheer in het fysieke domein	L	I	463	566	566		
						-351	-260	-260		
					S	200	200	200	200	200
						-200	-200	-200	-200	-200
Totaal OH						3.745	3.591	3.597	3.628	2.454

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2025	2026	2027	2028	2029
Tot.						0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

5.7 Reserve parkeren (auto en fiets)

1. Inleiding

Bij de Kaderbrief in 2014 is afgesproken dat de gemeenteraad jaarlijks geïnformeerd wordt over de verwachtingen ten aanzien van de langjarige ontwikkeling van de reserve Parkeren. Ook is afgesproken dit overzicht gelijk op te laten lopen met de kaderbrief en de informatie rond Parkeren in Cijfers. De bijlage reserve Parkeren bij de Kaderbrief 2024-2028 is de laatste berichtgeving aan de raad geweest over deze reserve.

Het voorliggende meerjarenperspectief van de reserve Parkeren sluit aan bij het kader zoals dit in het raadsbesluit in 2009 is geformuleerd: de reserve Parkeren is in beginsel een kasboek waarbij de inkomsten en uitgaven langdurig met elkaar in evenwicht moeten zijn. De gekozen periode is een doorkijk van 20 jaar om de financiële effecten van genomen besluiten op de kasstroom te kunnen zien. Het huidige perspectief loopt daarom tot 2044.

Het uitgangspunt binnen het beleidsterrein parkeren is altijd geweest dat lasten en baten die betrekking hebben op parkeren worden verrekend met de daarvoor ingerichte reserve Parkeren. In 2020 is met het Financieel Perspectief Duurzame Stad al een claim gelegd op een gedeelte van de parkeerinkomsten.

2. Resultaat 2024

Ten opzichte van de begroting is het resultaat van parkeren in 2024 € 296.737 nadelig wat 1,4% van de totale omzet van 2024 bedraagt. Dit valt binnen een redelijke marge. Het nadelig resultaat komt tot stand doordat zowel de lasten als de baten ten opzichte van de begroting afwijken waarbij de gerealiseerde lasten hoger zijn dan begroot (een nadeel) en de gerealiseerde baten zijn ook hoger dan begroot (een voordeel).

Binnen het beleidsterrein parkeren wordt onderscheid gemaakt tussen auto- en fietsparkeren. Het nadelige resultaat (€ 397.015) van de lasten binnen autoparkeren wordt met name veroorzaakt door het betaald parkeren dat in 2024 verder is uitgebreid. Hiermee zijn hogere kosten gemoeid dan begroot zoals de communicatie voor de implementatie, de investeringen in scanapparatuur (camera's), en de toename van naheffingen die zorgen voor een grotere werkdruk bij de verwerking en afhandeling van bezwaren. Met een nadelig resultaat van 5% ten opzichte van het totale budget van circa € 7,5 miljoen, blijft dit binnen de als acceptabel beschouwde marges.

Het voordeel op de baten (€ 232.428) bedraagt 1% ten opzichte van de totaal begrote parkeerinkomsten van € 22,3 miljoen en is toe te schrijven aan hogere parkeeropbrengsten, met name door een toename in het aantal opgelegde naheffingen. Dit is mede het gevolg van de verdere uitbreiding van betaald parkeren in 2024. De ervaring leert dat bij uitbreiding van het betaald parkeren de naheffingen, als gevolg van gewinning, in het eerste jaar hoger zijn dan gemiddeld. Dit in combinatie met efficiënte handhaving met twee scanvoertuigen met opvolgers.

Het nadeel bij fietsparkeren (€ 132.250) komt vooral door hogere OZB-kosten bij de exploitatie van de Lorentz, niet gebudgetteerde kosten van de VvE en een overschrijding van het budget voor uitbestede werkzaamheden. De rest van het tekort is het gevolg van kleinere afwijkingen binnen de fietsexploitatie. Deze structurele kosten zijn verwerkt in de Reserve parkeren. Ten opzichte van het totale beschikbare budget van fietsparkeren bedraagt de overschrijding 6%.

Het nadelige jaarresultaat van de lasten en baten binnen de parkeerexploitatie wordt verrekend met de reserve parkeren.

3. Ontwikkeling van de reserve Parkeren

Onderstaand wordt de actuele ontwikkeling van de reserve Parkeren voor de komende 20 jaar weergegeven.

3.1. Ontwikkeling reserve Parkeren

De navolgende grafiek laat de ontwikkeling zien van de reserve Parkeren inclusief alle bekende en verwachte kosten. Een selectie van belangrijkste extracomptabele posten:

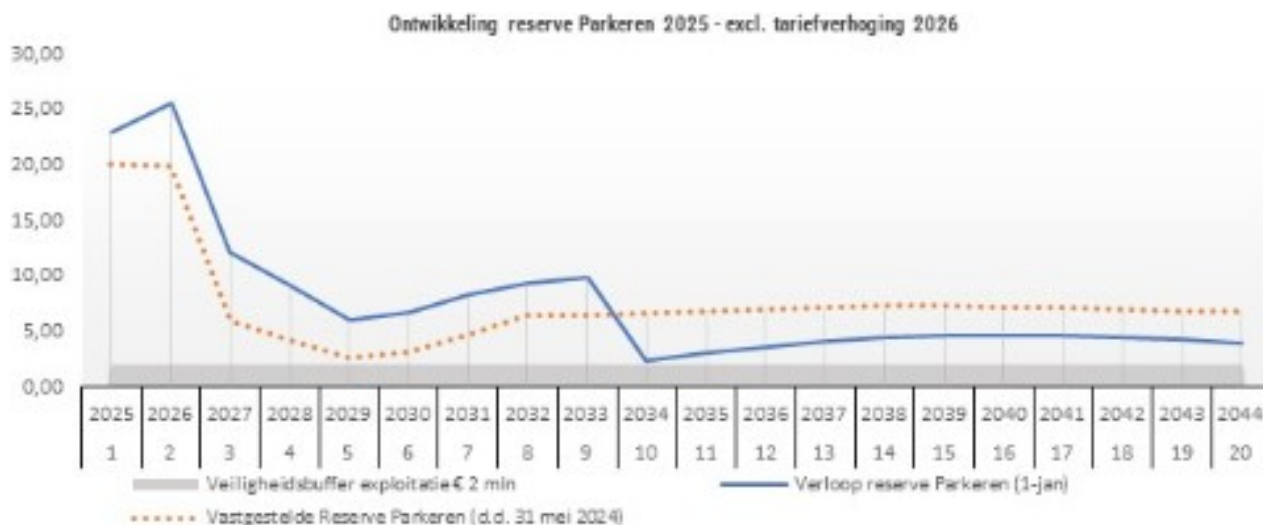
- De grondkosten van fietsenstalling de Geus. De kosten zijn opgenomen in 2026 en geraamd op € 0,6 mln.
- De kosten van de nieuwe fietsenstalling Lange Mare zijn geraamd op € 4,4 mln. (€ 2,9 mln. activeerbare lasten en € 1,5 mln. incidentele lasten).
- Een risicobuffer voor de impact rentewijzigingen van jaarlijks € 0,4 mln. (uitgangspunt omslagrente 1,5%)

- ICT kosten voor applicaties die niet binnen het gesloten systeem van de parkeerexploitatie worden geboekt. Deze kosten worden door de afdeling ICT doorbelast. Jaarlijks wordt een bedrag inclusief indexatie opgenomen van gemiddeld € 0,11 mln.
- Een vervangingsinvestering voor de parkeerautomaten in zone A en B die sinds 2016 in gebruik zijn. Vanaf 2027 wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 0,1 mln.
- Een reservering voor de vervangingsinvesteringen van installaties, parkeerapparatuur en wagenpark. Vanaf 2025 worden jaarlijks extra kapitaallasten opgenomen van gemiddeld € 0,67 mln.
- De nieuwe fietsenstalling in de bibliotheek op de Nieuwstraat. Er wordt vanaf 2027 jaarlijks gemiddeld een bedrag opgenomen van € 0,4 mln. ter dekking van exploitatie- en kapitaallasten.
- In de reserve Parkeren is structureel een veiligheidsbuffer aangehouden van € 2 mln. voor potentiële toekomstige economische ontwikkelingen die tegenvallende resultaten tot gevolg hebben.
- Voor de aanpak van fietsparkeerproblemen in de wijken wordt structureel € 0,13 mln. opgenomen.
- Een structureel nadeel van € 0,31 mln. als gevolg van de uitbreiding van de formatie, vanwege het toegenomen werk door het uitgebreide gereguleerde parkeerareaal.
- Een structureel nadeel van € 0,2 mln. door de geprognosticeerde herijking van de beheerskosten voor de nieuwe fietsenstalling Breestraat, gebaseerd op ervaringscijfers van bestaande stallingen en de ruime openingstijden.
- Een bijdrage aan het MIRT (Meejarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) wordt in 2033 eenmalig € 8 mln. gereserveerd voor cofinanciering van nog niet gedekte fietsvoorzieningen.

3.2. Bijzonderheden ontwikkeling reserve Parkeren

Begin dit jaar zijn de laatste maatregelen van de Parkeervisie doorgevoerd. Als gevolg hiervan zijn de opbrengsten uit straatparkeren in het eerste kwartaal gestegen ten opzichte van vorig jaar, en is de realisatie in Q1 2025 hoger dan begroot ten opzichte van de laatste herijking van de parkeerexploitatie (2024). Deze hogere opbrengsten maken het mogelijk om een aantal extra financiële wensen op te nemen in de prognose van de reserve Parkeren.

In 2026 zal geen tariefsindexatie worden doorgevoerd. Bij de Kaderbrief 2024-2028 was een tariefsindexatie nog voorzien. Gezien de realisatie hoger is uitgevallen dan begroot, wordt een tariefsindexatie in 2026 (€ 0,25) niet noodzakelijk geacht. De geplande tariefsindexaties voor de jaren 2028, 2030 en 2032 (€ 0,25) blijven voorsnag in de prognose opgenomen.

In 2034 is de laagste stand van de reserve € 2,45 mln. De conclusie is dat de reserve Parkeren, met inachtneming van alle extracomptabele posten, naar verwachting gezond blijft en daarmee binnen het kader van het raadsbesluit uit 2009 past. Het toekomstbeeld wordt defensief geschetst om mogelijke tegenvallers te kunnen dragen. Voorsnag geeft het beeld een positief resultaat. Na de zomer zal op basis van de actuele cijfers van de parkeerbaten worden bepaald of een tariefsindexatie in 2026 alsnag moet worden doorgevoerd.

3.3. Risico's

- Tegenvallende parkeerinkomsten door beperkte bereikbaarheid en de economische ontwikkelingen.
- Hogere exploitatielasten en investeringen als gevolg van economische ontwikkelingen.